

Załącznik do Uchwały Nr XXIV/307/2016
Rady Gminy Zaleszany z dnia 22/12/2016

STRATEGIA ROZWOJU GMINY ZALESZANY NA LATA 2016-2025

Opracowanie: Grupa Doradcza BAS
Jacek Piwowarski
Damian Zakrzewski
Robert Bąk
Marcin Flis
Monika Rożen
Edyta Sobiecka
Stanisław Baska

www.stachbas.pl

ZALESZANY, 2016

1. WPROWADZENIE	5
1.1. Wstęp.....	5
1.2. Podstawa i cel opracowania strategii.....	6
1.3. Przyjęte cele planowania strategicznego	9
1.4. Harmonogram prac.....	9
1.5. Metody uspołecznienia procesu planowania	10
2. STRESZCZENIE	11
3. RAPORT STANU. ANALIZA I DIAGNOZA STRATEGICZNA	12
Przestrzeń i środowisko	12
3.1. Położenie administracyjne i geograficzne	12
3.2. Położenie komunikacyjne	14
3.3. Walory przyrodnicze.....	14
3.4. Walory kulturowe.....	20
3.5. Społeczeństwo.....	24
3.6. Demografia.....	24
3.7. Wiek i struktura wykształcenia mieszkańców	26
3.8. Gospodarstwa domowe oraz źródła ich utrzymania	29
3.9. Mieszkalnictwo	30
3.10. Struktura zatrudnienia i rynek pracy.....	31
3.11. Bezrobocie.....	31
Gospodarka.....	32
3.12. Rolnictwo	32
3.13. Przedsiębiorczość.....	34
Infrastruktura techniczna.....	35
3.14. Infrastruktura transportowa i komunikacyjna.....	35
3.15. Gospodarka wodno-ściekowa	36
3.16. Gospodarka odpadami	38
3.17. Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa	39
3.18. Infrastruktura telekomunikacyjna	42
Infrastruktura społeczna.....	42
3.19. Infrastruktura edukacyjna	43
3.20. Infrastruktura sportowa	45
3.21. Infrastruktura kultury.....	46
3.22. Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej.....	49
3.23. Infrastruktura bezpieczeństwa publicznego.....	50
Jakość rządzenia w gminie	52
3.24. Analiza zdolności inwestycyjnej Gminy.....	52
3.25. Jakość kapitału społecznego w Gminie.....	53
Analiza potencjału jakości życia	55
Dominujące problemy społeczne - wnioski z badań diagnostycznych	56
3.26. Wnioski z zebrań wiejskich.....	56

3.27.	Badania ankietowe.....	57
3.28.	Wnioski z warsztatów strategicznych	59
3.29.	„Wizja sołectwa” zdaniem uczestników zebrania	60
4.	KIERUNKI ROZWOJU NA LATA 2016 – 2025.....	65
	Analizy SWOT.....	65
4.1.	Analiza SWOT dla obszaru „Edukacja i kultura”	65
4.2.	Analiza SWOT dla obszaru „Infrastruktura”	66
4.3.	Analiza SWOT dla obszaru „Pomoc społeczna i promocja zdrowia”	67
4.4.	Analiza SWOT dla obszaru „Społeczność lokalna i aktywność sołectwa”	67
4.5.	Wizja Gminy Zaleszany	68
4.6.	Drzewo celów.....	69
	Cele oraz zadania i projekty działań.....	70
4.7.	OBSZAR I: EDUKACJA I KULTURA.....	70
4.8.	OBSZAR II: INFRASTRUKTURA DLA ROZWOJU.....	74
4.8.	OBSZAR III: SOLIDARNOŚĆ SPOŁECZNA I PROMOCJA ZDROWIA	77
4.9.	OBSZAR IV: AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA.....	79
4.10.	Analiza WiP	90
	OBSZAR I: EDUKACJA I KULTURA.....	90
	OBSZAR II: INFRASTRUKTURA DLA ROZWOJU.....	91
	OBSZAR III: SOLIDARNOŚĆ SPOŁECZNA I PROMOCJA ZDROWIA	92
	OBSZAR IV: AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA	93
5.	SYSTEM WDRAŻANIA I FINANSOWANIA STRATEGII	96
5.1.	Struktura zarządzania realizacją Strategii:.....	96
5.2.	Procedura monitorowania wdrażania Strategii - kluczowe elementy.....	97
5.3.	Procedura aktualizacji i ewaluacji Strategii.....	97
5.4.	Kluczowe instytucje i podmioty zaangażowane w proces wdrażania Strategii.....	99
5.5.	Główne źródła finansowania Strategii.....	101
5.6.	Strategia Rozwoju Gminy a inne programy publiczne	104
5.7.	Europa 2020 - skrót.....	107
5.8.	Strategia Rozwoju Kraju do roku 2020	108
5.9.	Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego do roku 2020.....	109
5.10.	Strategia Rozwoju Powiatu Stalowowolskiego	110
5.11.	Plan finansowy do roku 2025.....	111
5.12.	Wieloletni Plan Inwestycyjny (WPI) na lata 2016-2025.....	112
6.	ZAŁĄCZNIKI.....	113
	Załącznik 1 Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	113
	Załącznik 2 Spis organizacji pozarządowych w Gminie Zaleszany	114
	Załącznik 3 Zestawienie potrzeb lokalnych zgłoszonych na zebraniach wiejskich	117
	Załącznik 4 Przewodnik po źródłach finansowania inicjatyw społecznych	121
	Załącznik 5 Użyteczne portale informacyjne.....	131

1. WPROWADZENIE

1.1. Wstęp

Gmina Zaleszany począwszy od 2000 r. sukcesywnie wdraża lokalne strategie rozwoju, których kluczową przesłanką opracowywania i wdrażania jest:

- zwiększenie aktywności lokalnych instytucji i organizacji społecznych;
- włączenie organizacji, a także grup nieformalnych mieszkańców oraz ich wspólnot w działania na rzecz rozwoju gminy;
- inicjowanie współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi, podmiotami gospodarczymi w celu partycypacyjnego określania priorytetów rozwojowych Gminy.

Rozpoczęcie partycypacyjnego modelu planowania rozwoju Gminy było efektem udziału Gminy Zaleszany i w programie US AID LGPP, którego jednym z rezultatów było opracowanie Strategii Rozwoju Gospodarczego. W okresie przedakcesyjnym Gmina Zaleszany przygotowała w 2004 r. *Strategię Rozwoju Gminy Zaleszany na lata 2004-2013*. Udział w innych programach oraz wymogi ustawowe skutkowały opracowaniem również innych programów planistycznych, m.in.:

- Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „SANŁĘG”,
- Gminnego Programu Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- lokalnych (sołectkich) Programów Odnowy Miejscowości.

Aktualny dokument Strategii Rozwoju Gminy Zaleszany wypracowany został w okresie od kwietnia do listopada 2016 r. i uwzględnia m.in. odniesienie do:

- dokumentów strategicznych na poziomie powiatu, województwa i kraju oraz innych dokumentów programowych Gminy,
- kreowania aktywnej polityki rozwoju Gminy - inicjowania współpracy instytucji samorządowych, pozarządowych, biznesu oraz grup nieformalnych mieszkańców zainteresowanych rozwojem lokalnym,
- budowania przestrzeni dla współpracy na rzecz wdrażania zapisów zawartych w dokumencie Strategii,
- kreowania nowych metod współpracy i działania instytucji publicznych takich jak:
 - empowerment (upełnomocnianie lub przydawanie władzy) – proces angażowania beneficjentów w podejmowanie decyzji ich dotyczących i umożliwienie im brania odpowiedzialności za swoje działania,
 - partnerstwa lokalne i mechanizmy budujące efekt synergii i zaangażowania instytucjonalnego,

- planowanie lokalne – uczestnictwo kluczowych podmiotów w procesach decyzyjnych, jak również uzyskiwanie wsparcia finansowego ze środków publicznych na działania rekomendowane do realizacji, a zawarte w aktualnych dokumentach programowych Gminy.

W ramach prac nad Strategią została przeprowadzona diagnoza problemów rozwojowych występujących na terenie Gminy w oparciu o dane:

- Urzędu Gminy Zaleszany (uzyskiwane w toku jego bieżącej działalności),
- samodzielnie zebrane i przetworzone na podstawie Bazy Danych Lokalnych (BDL) Głównego Urzędu Statystycznego (GUS),
- innych lokalnych instytucji publicznych: Powiatowego Urzędu Pracy, Starostwa Powiatowego, GOPS.

W definiowaniu zadań i projektów realizacyjnych uwzględniono również wnioski z dodatkowych analiz i opracowań takich jak:

- warsztaty oraz spotkania z liderami i mieszkańcami,
- badania ankietowe adresowane do mieszkańców i instytucji,
- spotkania wiejskie związane z planowaniem funduszu sołectkiego na 2017 r. oraz prezentacją założeń dokumentu Strategii,
- opinie uzyskane w procesie konsultacji założeń dokumentu Strategii,
- analiza dokumentów zastanych (dokument Strategii 2004-2013, raport z monitoringu Strategii, analiza protokołów zebrań wiejskich).

1.2. Podstawa i cel opracowania strategii

Za podstawę prac nad Strategią Rozwoju Gminy Zaleszany przyjęto:

- konieczność aktualizacji i ewaluacji dokumentu obowiązującej Strategii ze względu na wygaśnięcie strategii zaplanowanej na okres 2004-2013,
- odniesienie się do zaistniałych trendów rozwoju społecznego i gospodarczego gminy Zaleszany oraz pojawienie się nowych wyzwań i uwarunkowań rozwoju,
- analizę dokumentów uwzględniających funkcjonującą nową perspektywę finansowania polityki społecznej i gospodarczej w Polsce w oparciu o fundusze pomocy Unii Europejskiej planowane do realizacji w okresie 2014-2020,
- opracowanie Strategii, która warunkuje wyznaczanie obszarów strategicznego myślenia o rozwoju gminy, biorąc za podstawę zasady harmonijnego rozwoju różnych sfer życia - biznesu, aktywności obywatelskiej i rozwoju organizacji pozarządowych, wspólnot sołectkich oraz innych wynikających z kultury, tradycji, norm lokalnych wspólnot.

Prawnym odniesieniem do planowania w jednostkach samorządowych jest **ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym**, której cytowane fragmenty brzmią:

Art. 5a pkt 1: „W przypadkach przewidzianych ustawą oraz w innych sprawach ważnych dla gminy mogą być przeprowadzane na jej terytorium **konsultacje z mieszkańcami** gminy.”

Art. 6 pkt 1: „Do **zakresu działania gminy** należą wszystkie **sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym**, nie zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów.”

Art. 7 pkt. 1: „**Zaspokajanie** zbiorowych **potrzeb wspólnoty** należy do zadań własnych gminy...”

Art. 18 ust. 2 pkt. 6 i 6a: „Do wyłącznej właściwości **rady gminy** należy:

- uchwalanie programów gospodarczych,
- przyjmowanie programów rozwoju w trybie określonym w przepisach o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Art. 23 a. pkt. 1: „...ślubuję uroczyście obowiązki radnego sprawować godnie, rzetelnie i uczciwie, mając na względzie **dobro mojej gminy i jej mieszkańców...**”

W tworzeniu założeń Strategii i taktyki jej wdrażania przyjęto odniesienia do integracyjnego, partycypacyjnego i stymulującego rozwój lokalny planowania korzyści istnienia „samo-rządu”¹, który powinien promować następujące wartości:

WOLNOŚĆ

Samorząd umożliwia rozczłonkowanie władzy politycznej i ekonomicznej (decentralizacja kompetencji, odpowiedzialności etc.).

PARTYCYPACJA

Istnienie samorządu lokalnego umożliwia większe zaangażowanie jednostek w procesach (samo)rządzenia w sposób bezpośredni i pośredni (np. fundusz sołecki czy zlecanie zadań przez samorząd organizacjom społecznym).

EFEKTYWNOŚĆ

Samorząd sprzyja lepszej efektywności wykorzystania środków (racjonalność wydatków).

EFEKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA ALOKACJI

Zasoby pozostające w dyspozycji danej społeczności wykorzystane są do produkcji tych dóbr i usług, które są zbliżone do rozkładu preferencji miejscowej ludności (kierowanie zasobów na społecznie akceptowalne priorytety rozwoju).

EFEKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA ALOKACJI

¹ Na podstawie: John Stewart i Royston Greenwood - „Wartości podstawowe Samorządu Terytorialnego i Demokracji Lokalnej”

oznacza, że nakład niezbędny na wyprodukowanie dóbr i usług może być niższy niż realizacja ich przez inne organizacje (samorząd może, ale nie musi uzyskiwać wyższą efektywność od innych organizacji).

Istotne jest odniesienie się do podstaw decentralizacji Państwa i wprowadzenie struktury samorządowej:

SZERSZY DOSTĘP DO WŁADZY

Obecność samorządu zapewnia bazę dla szerszej dostępności do władzy politycznej; poprzez zapobieganie monopolistycznej pozycji rządu powinno to sprzyjać wolności.

MOŻLIWOŚĆ UCZENIA SIĘ Z RÓŻNORODNYCH DOŚWIADCZEŃ

System samorządowy legitymizuje różnorodność podejść do wielu zagadnień i przez to stwarza możliwość uczenia się; zróżnicowanie (w obrębie tego samorządu, jak i pomiędzy samorządami) zapewnia możliwość doświadczeń; to zaś sprzyja wydajnemu i efektywnemu świadczeniu usług.

ROZSZERZENIE MOŻLIWOŚCI WYBORU POLITYCZNEGO

Wybór dokonywany w skali lokalnej pozwala społeczności lokalnej na podejmowanie wspólnych decyzji dotyczących ilości oraz rodzajów dóbr i usług, które będą wytwarzane przy współudziale sektora publicznego; sprzyja to również partycypacji społecznej.

SKUPIENIE SIĘ NA SPRAWACH SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Samorząd lokalny czerpie swoją identyfikację, a także daje identyfikację miejscowości i społeczności lokalnej; władza lokalna jest narzędziem służącym wyrażaniu interesów społeczności lokalnej i sprzyja partycypacji.

ROZSZERZENIE ZAANGAŻOWANIA POLITYCZNEGO

Wybory samorządowe rozszerzają zaangażowanie obywateli w politykę; poprzez udział w bezpośrednim i pośrednim sprawowaniu władzy zapewniona jest partycypacja mieszkańców.

W dyskusji nad dokumentem strategii przyjęto, iż:

STRATEGIA TO: „planowanie działań obejmujące określanie celów, zasobów i metod osiągnięcia celów” **ORAZ:** „zyskiwanie przewagi konkurencyjnej” (w dostępie o środki finansowe, kapitał ludzki etc., o mieszkańców (przyciąganie nowych, zapobieganie migracji; o miejsca pracy i podatki etc.)”;

TAKTYKA: „zawczasu podjęte decyzje (takie, które zaowocują w przyszłości nowymi szansami rozwoju czy też zapobiegają zagrożeniom)”, **ROZWÓJ:** „proces charakteryzujący się zmianami ilościowymi i jakościowymi o możliwych skutkach pozytywnych i negatywnych”, a **GMINA to** „wspólnota samorządowa obejmująca mieszkańców i określone terytorium”.

Warto również odnieść się do sentencji związanych z planowaniem:

*„Jest bardzo wielka różnica między robieniem rzeczy właściwie a robieniem rzeczy właściwych.”
(P. Drucker)*

„Aby wiedzieć co robić w tym roku, musisz wiedzieć, gdzie chcesz być za lat dziesięć.” (S. Baska)

„Plan jest niczym, planowanie jest wszystkim.” (Dwight D. Eisenhower)

Strategia rozwoju gminy jest procesem dynamicznym, obejmującym przestrzeń całej gminy.

1.3. Przyjęte cele planowania strategicznego

PRZESŁANKI EKONOMICZNE

- *określenie potrzeb i możliwości ich zaspokojenia*
- *określenie zasobów własnych*
- *racjonalizacja wydatków przy realizacji celów*
- *koordynacja działań wewnątrz organizacji*
- *precyzowanie działań - podział zasobów*
- *przedstawienie metod i kryteriów realizacji*

PRZESŁANKI SPOŁECZNE

- *określenie wizji/misji gminy*
- *zapewnienie udziału mieszkańców w samorządzeniu - określanie priorytetów rozwoju*
- *pobudzanie aktywności mieszkańców i ich organizacji*
- *zapewnienie zrównoważonego rozwoju terenu*
- *określanie jasnych kryteriów wydatkowania środków publicznych*

1.4. Harmonogram prac

Termin	Zadanie
MARZEC	Podpisanie umowy na dokonanie aktualizacji dokumentu. Zatwierdzenie harmonogramu prac. Rozpoczęcie procesu zbierania danych zastanych.
KWIECIEŃ - MAJ	Opracowanie raportów: 1. analiza danych Biura Danych Lokalnych GUS, 2. sondaż ankietowy, 3. analiza zgłaszanych przez społeczność wniosków do budżetu gminy, 4. analiza wniosków z zebrań wiejskich, 5. analiza dokumentów przedłożonych przez Urząd Gminy - realizacja zadań strategicznych, informacje o działaniach lokalnych instytucji.
CZERWIEC	Warsztaty dla liderów instytucji, organizacji, wspólnot: • Warsztat cz. 1: Analiza SWOT Gminy - definiowanie obszarów strategicznych, • Warsztat cz. 2: Analizy SWOT poszczególnych obszarów strategicznych, • Warsztat cz. 3: Wnioski wynikające z analizy SWOT - projekcja celów, zadań, projektów
LIPIEC -	Opracowanie założeń strategii rozwoju Gminy (cele strategiczne, cele operacyjne, zadania

SIERPIEŃ	i projekty realizacyjne)
WRZESIEŃ	1. Spotkania lokalne: <ul style="list-style-type: none"> • wspólnoty wiejskie, • lokalne instytucje pozarządowe i wspólnoty. 2. Opracowanie projektu dokumentu Strategii.
LISTOPAD	1. Przedłożenie 1. projektu dokumentu Strategii do konsultacji: <ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcom, • organizacjom społecznym i grupom nieformalnym, • Komisjom Rady Gminy, • Wójtowi Gminy, • kierownikom jednostek organizacyjnych gminy. 2. Zebranie opinii i przygotowanie 2. projektu dokumentu Strategii i przedłożenie Radzie Gminy w celu podjęcia uchwały.
GRUDZIEŃ	Podjęcie uchwały Rady Gminy w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Pysznica na lata 2016-2022.

1.5. Metody uspołecznienia procesu planowania

W ramach opracowania dokumentu Strategii zastosowano następujące metody partycypacji i komunikacji społecznej:

- analiza dokumentów związanych z rozwojem gminy przedkładanych przez mieszkańców i organizacje ich reprezentujące,
- przeprowadzenie badań ankietowych (sondażowych),
- organizacja otwartych warsztatów i spotkań dla organizacji, instytucji, liderów, grup mieszkańców, mieszkańców - analiza SWOT kluczowych obszarów oraz generowanie projektów i przedsięwzięć będących odpowiedzią na wnioski z analizy SWOT,
- bieżące uzupełnianie materiałów roboczych o sugestie, uwagi, rekomendacje przedkładane przez zainteresowane osoby/podmioty,
- uwzględnienie w analizach sytuacji oraz planowanych przedsięwzięciach wniosków z analiz zawartych w dokumentach już opracowanych i wdrażanych do realizacji,
- przeprowadzenie konsultacji społecznych wypracowanego projektu dokumentu Strategii - zamieszczenie dokumentu na portalu gminy i przesłanie projektu strategii do sołtysów, radnych oraz zainteresowanych osób i instytucji.

2. STRESZCZENIE

W proces opracowania Strategii włączono liderów i mieszkańców zarówno na poziomie diagnozowania (analiza dokumentów, ankiety, warsztaty), jak i na etapie kreowania celów strategicznych i operacyjnych oraz określania przedsięwzięć realizacyjnych. Uczestnictwo kluczowych osób i zainteresowanych wdrażaniem grup społecznych jako gwarancja kreowania kierunków rozwoju adekwatnych do potrzeb społecznych jest też wyznacznikiem zaplanowanego procesu monitorowania i ewaluacji Strategii.

Kluczowymi obszarami i kierunkami rozwoju Gminy Zaleszany na lata 2016-2025 są:

EDUKACJA I KULTURA

1. **Cel strategiczny:** Wysoka jakość usług kulturalnych i edukacyjnych świadczonych na rzecz mieszkańców Gminy Zaleszany

Cele operacyjne:

- 1.1. Rozwój inicjatyw związanych z edukacją formalną i nieformalną będących odpowiedzią na potrzeby i oczekiwania mieszkańców Gminy Zaleszany.
- 1.2. Rozwój inicjatyw oddziałujących na wzrost jakości życia kulturalnego mieszkańców Gminy Zaleszany, adekwatny do ich potrzeb i oczekiwań i sprzyjający podtrzymywaniu lokalnych tradycji.

INFRASTRUKTURA DLA ROZWOJU

2. **Cel strategiczny:** Zapewnienie mieszkańcom i przedsiębiorstwom z terenu Gminy Zaleszany optymalnych warunków do życia i prowadzenia działalności.

Cele operacyjne:

- 2.1. Dostosowanie układu komunikacyjnego Gminy do potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców.
- 2.2. Wykorzystanie obszaru Gminy dla rozwoju jej potencjału gospodarczego i tworzenia dogodnych warunków do zamieszkania.
- 2.3. Ograniczenie negatywnego oddziaływania człowieka na środowisko oraz wykorzystanie cennych przyrodniczo zasobów dla rozwoju Gminy.
- 2.4. Wykorzystanie potencjału lokalnego w celu tworzenia źródeł dochodów dla mieszkańców.

SOLIDARNOŚĆ SPOŁECZNA I PROMOCJA ZDROWIA

3. **Cel strategiczny:** Zapewnienie mieszkańcom Gminy równych warunków do samodzielnego i aktywnego uczestnictwa w sferze życia społecznego i uczestnictwa w profilaktyce zdrowotnej.

Cele operacyjne:

- 3.1. Dostosowanie technicznej infrastruktury społecznej (budowa, modernizacja, remonty) do potrzeb mieszkańców i wymogów prawnych.
- 3.2. Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w życiu społecznym oraz promocja wolontariatu.
- 3.3. Wzmocnienie działań edukacyjnych i informacyjnych.

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

4. **Cel strategiczny:** Rozwój wspólnot lokalnych i współpracy międzysektorowej w Gminie.

Cele operacyjne:

- 4.1. Tworzenie lokalnej infrastruktury wspierającej działalność obywatelską.
- 4.2. Tworzenie trwałych i skutecznych mechanizmów współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi.
- 4.3. Ułatwienie i wypracowanie lokalnych rozwiązań na rzecz zwiększenia aktywności mieszkańców w podejmowaniu działań na rzecz płynnego i zrównoważonego rozwoju sąsiedztwa, wsi i Gminy.

3. RAPORT STANU. ANALIZA I DIAGNOZA STRATEGICZNA

Przestrzeń i środowisko

3.1. Położenie administracyjne i geograficzne

Według podziału fizyczno-geograficznego Polski obszar gminy Zaleszany leży w Prowincji Zewnętrznych Karpat Zachodnich - Północne Podkarpacie, w makroregionie Kotliny Sandomierskiej w obrębie mezoregionów - Równiny Tarnobrzeskiej i Doliny Dolnego Sanu. Obszar gminy leży w widłach Wisły i Sanu. Rzeka San stanowi północno-wschodnią granicę Gminy. Położenie matematyczno-geograficzne wyznaczają współrzędne:

- kraniec południowy: Kotowa Wola – 50°34'N,
- kraniec północny: Skowierzyn – 50°36'N,
- kraniec zachodni: Kępie Zaleszańskie – 21°52'E,
- kraniec wschodni: Pilchów – 22°02'E.

Administracyjnie Gmina położona jest w północnej części województwa podkarpackiego, w powiecie stalowowolskim. W porównaniu do pozostałych gmin wiejskich powiatu ma najmniejszą powierzchnię – zajmuje 11,5% łącznego obszaru tych gmin. Gmina znajduje się w odległości ok. 10 km od miasta Sandomierz i ok. 5 km od miasta Stalowa Wola. Sąsiaduje z gminą:

- Gorzyce od zachodu,
- Radomyśl od północy i wschodu,
- Grębów od południowego zachodu,
- Stalowa Wola od południowego wschodu.

Gmina Zaleszany zajmuje obszar 8717 ha, z czego ponad połowę stanowią grunty rolne. W obrębie Gminy znajduje się 13 sołectw. Sieć osadnicza Gminy kształtuje się, jako układ 4-stopniowy:

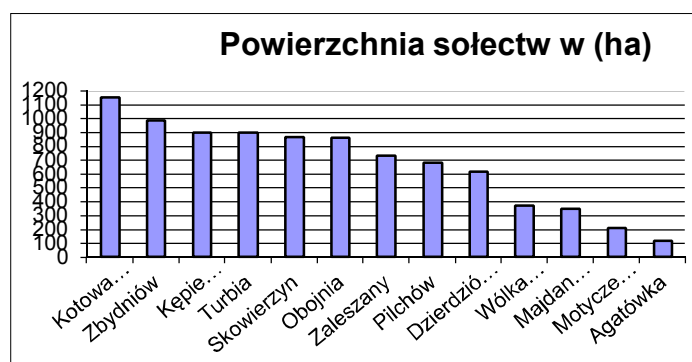
1. ośrodek Gminy – Zaleszany,
2. ośrodki wspomagające ośrodek Gminy – Zbydniów, Turbia,
3. wsie podstawowe – Dzierdziówka, Majdan Zbydniowski, Wólka Turebska, Pilchów, Kotowa Wola, Kępie Zaleszańskie, Skowierzyn,
4. wsie o ograniczonych możliwościach rozwoju - Motycze Szlacheckie, Obojna, Agatówka.

Odległość poszczególnych jednostek osadniczych od siedziby Urzędu Gminy waha się od 3 do 7 km. Do najbardziej oddalonych sołectw należą: Pilchów, Agatówka, Obojnia.

Powierzchnia sołectw w gminie Zaleszany (wg danych UG Zaleszany 2015)

Sołectwo	Powierzchnia (ha)
Agatówka	115,67
Dzierdziówka	618,95
Kępie Zaleszańskie	899,32
Kotowa Wola	1152,54
Majdan Zbydniowski	345,29
Motycze Szlacheckie	209,63
Obojna	859,54
Pilchów	679,29
Skowierzyn	867,71
Turbia	896,59
Wólka Turebska	371,02
Zaleszany	732,91
Zbydniów	983,54

Powierzchnia sołectw w ha

Powierzchnia Gminy Zaleszany i jej specyfikacja - wybrane elementy (wg GUS)

Charakterystyka	Powierzchnia w hektarach/km ²		
	Rok 2012	Rok 2013	Rok 2014
Powierzchnia Gminy Zaleszany ogółem	8717/87 km ²	8717/ 87 km ²	8717/ 87 km ²
Powierzchnia lądowa Gminy Zaleszany	8537	8537	8537
Powierzchnia użytków rolnych	6552	6539	6534
Powierzchnia grunty orne	4389	4379	4376
Powierzchnia sady	98	98	96
Powierzchnia łąki	989	987	987
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	1425	1432	1432
Grunty pod wodami	180	180	180

Powierzchnia Gminy Zaleszany na przestrzeni lat 2012-2014 nie zmieniła się. Zmniejszyła się natomiast powierzchnia użytków rolnych (o 16 ha) i gruntów rolnych (o 13 ha). Dane te wskazują na niewielki, ale stopniowy spadek zainteresowania mieszkańców Gminy rolnictwem i uprawami rolnymi.

3.2. Położenie komunikacyjne

Obszar Gminy przecinają drogi o znaczeniu krajowymi i lokalnym. Najważniejszą drogą jest szosa łącząca Sandomierz i Stalową Wolę, przebiegająca przez ośrodek Gminy - Zaleszany oraz Zbydniów, Turbień, Agatówkę.

Przez obszar Gminy przebiegają linie kolejowe: Dębica-Stalowa Wola, ze stacjami kolejowymi w Zbydniowie i Turbii, oraz Lublin-Stalowa Wola, ze stacją w Pilchowie.

3.3. Walory przyrodnicze

Gmina Zaleszany położona jest na terenach zalewowych rzek Sanu i Łęgu. Teren ten charakteryzuje się niewielkimi spadkami poprzecznymi i podłużnymi, charakterystycznymi dla terenów zalewowych oraz występowaniem dużej ilości starorzeczy, zakoli, naturalnych zbiorników wodnych. Deniwelacje terenu nie przekraczają 2-3 m. Na system wodny terenu składają się rzeki, potoki i wody stojące. Główną arterią wodną jest rzeka San, która jest typową rzeką nizinną o leniwym biegu. Ośmiokilometrowy odcinek tej rzeki otacza gminę Zaleszany od strony wschodniej i północnej. Brak właściwych wzmocnień brzegowych sprawił, że San rozlewał się bezładnie, osiągając niejednokrotnie ponad 250 m szerokości. Znaczenie Sanu jako arterii komunikacyjnej zaczęło rosnąć od drugiej połowy XV w., kiedy w Polsce ożywił się eksport płodów rolnych, a następnie drzewa. Od strony zachodniej i południowej okoliczne tereny otoczone są przez Łęg, do którego, w pobliżu wsi Kępie Zaleszańskie, wpada strumień Osa. Łożysko Osy w bieżącym stuleciu zostało niemal całkowicie zmienione poprzez podłączenie do niego leśnych kanałów odwadniających. Znacznym przemieszczeniom ulegały także koryta Sanu i pozostałych jego dopływów, a znaczny obszar gminy stanowił niegdyś dla niego taras zalewowy. Przemieszczanie się tras rzecznych było zjawiskiem ciągłym, dokonującym się przez stopniowe rwanie brzegów, podczas żywiołowych wylewów, które nazbyt często powtarzały się przed obwałowaniem Sanu. Jak duże były owe przesunięcia w odległych stuleciach, świadczy lokalizacja Zbydniowa, który niegdyś oddalony od łożyska rzeki o 10,5 km, dziś znajduje się niewiele ponad 3 km od niego.

Pozostałością dawnego biegu rzeki są liczne starorzecza, nad którymi ulokowały się osady nadrzeczne: Zaleszany, Motycze Szlachecki, Skowierzyn, Zbydniów, Majdan Zbydniowski, Wólka Turebska, Dzierdziówka. Starorzecza stanowią ciekawe obszary zarówno pod względem krajobrazowym, jak i przyrodniczym. Na szczególną uwagę zasługuje zwłaszcza starorzecze

Sanu położone pomiędzy miejscowościami Zbydniów i Skowierzyn rozciągające się na długości ok. 10 km i w najszerszym miejscu dochodzące do 50 m szerokości. Stwierdzono tu występowanie wielu chronionych gatunków roślin pływających. Najciekawszą z nich jest paproć wodna – salwinia pływająca. W ostatnim, najdalej na północ wysuniętym starorzeczu, można spotkać także inne rzadkie rośliny - owadożerną rosiczkę okrągłolistną i pływacza zwyczajnego. Poza nimi występują tu masowo chronione grzybień białe, tworząc wraz z grązelem żółtym bardzo efektowne zbiorowisko lilii wodnych. Niektórzy twierdzą, że w starorzeczu Sanu w okolicach Skowierzyna spotkać można rzadko występującego kotewkę orzecha wodnego, którego rezerwat znajduje się w sąsiedniej gminie Radomyśl.

Obszar gminy Zaleszany położony jest na pograniczu dwóch odrębnych regionów klimatycznych Wyżyny Sandomierskiej (zaliczanej do typu klimatu wyżyn) i Kotliny Sandomierskiej (zaliczanej do typu podgórskich nizin).

Kotlina Sandomierska posiada cechy klimatu bardziej kontynentalnego niż Wyżyna Sandomierska, zimy są chłodniejsze, a lata cieplejsze. Średnia roczna suma opadów na Wyżynie Sandomierskiej jest mniejsza niż w Kotlinie Sandomierskiej.

Szczególnie charakterystyczny dla obszaru Zaleszan jest rozkład temperatury powietrza podczas pogodnych, cichych nocy, kiedy występuje zjawisko zalegania warstwy zimnego powietrza przy powierzchni ziemi. Na terenach o urozmaiconej rzeźbie terenu zimne powietrze jako cięższe zsuwa się zgodnie z siłą grawitacji w dół i gromadzi w obniżeniach i zagłębieniach terenowych, gdzie dochodzi do największych spadków temperatur. Kotlina Sandomierska jest w silniejszym stopniu niż Wyżyna Sandomierska narażona na niebezpieczeństwo przymrozków. Pokrywa śnieżna i czas jej zalegania to również ważny element klimatyczny. W okresie zimowym i wiosennym grubość tej pokrywy decyduje o wielkości zasilania zasobów wodnych. Liczba dni z opadem śnieżnym większym od 0,1 mm waha się od 50-60, natomiast grubość pokrywy nie przekracza 10 cm. Okres występowania pokrywy śnieżnej to styczeń-luty; w kwietniu pokrywa znika.

Obszar gminy położony jest w północno- wschodniej części Kotliny Sandomierskiej w widłach Wisły i Sanu. Pod względem geologicznym jest to obszar akumulacji rzecznej wieku czwartorzędowego (plejstocen-holocen). Obszar ten jako skrawek Kotliny Sandomierskiej podlegał w minionych epokach podobnym czynnikom fizjogeograficznym jak te, które wpłynęły na ukształtowanie całego Zapadliska Przedkarpackiego podczas okresu wieku poligocenińskiego (trzeciorzęd)). W ciągu miocenu było ono miejscem kilkakrotnych zalewów morskich. Najstarsze osady morskie miocenu stwierdzono w okolicach Sandomierza, gdzie wykształcone są w postaci iltów leżących bezpośrednio na karbonie. Pod koniec miocenu, pod wpływem ruchów dźwigających jakie nastąpiły w Karpatach, morze zajmujące zapadlisko zostało

„zepochnięte” bardziej ku północy. Później nastąpiła jego ponowna transgresja. Z czasem zbiornik ten zaczął ulegać wysłodzeniu i utworzyły się w nim osady piaszczyste.

W ukształtowaniu krajobrazu Gminy Zaleszany dużą rolę odegrało zlodowacenie środkowopolskie i północne. Utwory zlodowacenia środkowopolskiego przeważają w zachodniej części obszaru. W okresie tym powstały lessy, gliny zwałowe, miejscami piaski z głazami akumulacji denno-lodowcowej. Utwory zlodowacenia północnopolskiego występują w widłach Wisły i Sanu. Do nich należą: piaski, miejscami ze żwirami akumulacji rzecznej, lessy spłaszczone i gliny lessowate. W okresie polodowcowym, w holocenie, wzdłuż rzek wykształciły się mady, łąki, piaski miejscami ze żwirami akumulacji rzecznej i jeziornej, a także piaski wydymowe.

Długotrwałe wiatry, które pojawiły się w czasach polodowcowych wywiewały drobnoziarnisty piasek i układały go w podłużne wały, nierzadko również w ruchome wzniesienia wydymowe.

Duże znaczenie dla ukształtowania terenu miał także San i jego dopływy oraz Łęg. Rzeki te do połowy XIX stulecia pozbawione były obwałowań, żłobiąc dowolne, zmieniające się w czasie koryta i odnogi. Ich częste wylewy przyczyniły się do znacznego zabagnienia terenów. Ślady tych starorzeczy rozgraniczają terasy dyluwialne od rędzinnej. Różnice występujące pomiędzy tymi sferami dotyczą nie tylko odmiennego zestawu gleb, ale także poziomów i form ukształtowania (dla przykładu: terasa rędzinna wznosi się 3-4 m ponad poziom Sanu, młododyluwialna od 3-10m do nawet 20 m; ukształtowanie terasy rędzinnej jest równinne, poorane jedynie bruzdami starorzeczy, formę dyluwialną charakteryzują piaszczyste wzniesienia i moczarowate zakłębienia, będące pozostałością rozległych bagnisk oraz jezior z okresu międzylodowcowego. Znaczny wpływ na ukształtowanie terenu wywarł również człowiek. W procesie produkcji jego działalność stwarza nowe formy terenu, takie jak: doły po wybiórce piachu, margla lub gliny, progi rolne, groble, kopce. Nierzadko następstwa tej działalności są długotrwałe, choć odległe w czasie. Możemy zaliczyć do nich m.in. fazę wzmożonej erozji i akumulacji zwanej erozją gleb, będącą skutkiem wykarczowania lasów i niewłaściwej orki. Do dziś ma ona istotne znaczenie w rolniczym użytkowaniu ziemi.

Ukształtowanie terenu uznaje się za równinne, z lekkimi wzniesieniami i pagórkami oraz polodowcowymi formami dolin rzecznych. Różnice wysokości względnych na długości 75 m nie przekraczają 5 m. Przeciętna wysokość n.p.m. waha się w granicach 157-197 m n. p. m. W związku z genetycznie odmiennymi środowiskami, aluwialnymi i dyluwialnymi, zróżnicowanie poszczególnych typów gleb przybiera stosunkowo ostre granice. Terasa rędzinna, która zajmuje prawie 30% powierzchni Gminy zalegają mady i gleby stosunkowo błotne, dyluwialną zaś bielcowe i bagienne. Wzdłuż brzegu Sanu ciągnie się terasa łęgowa stanowiąca teren wylewowy. Doliny dopływów Sanu zalegają piaski aluwialne, a obszary starorzeczy w okolicy Zbydniowa i Zaleszan składają się ze zbielicowanych gleb darniowych

wytworzonych z iłów i glin. Na obszarze gminy wśród gleb przeważają gleby średnie należące do klasy III a, III b, IV a. Gleby te stanowią około 74 % ogólnej powierzchni gminy.

Do najbardziej urodzajnych gleb w tym regionie należą mady w kategorii lekkich i średnich, które proporcjonalnie do ich miąższości zalicza się do klas od III do IV. Największy obszar przypada na gleby bielcowe, które zakwalifikowano do klasy od III i IV, pozostałe zaś typy od IV do VI. Miąższość tutejszych gleb jest na ogół płytka, dlatego procent gatunków o wysokiej jakości jest bardzo niewielki. Dobrze widać to na przykładzie wsi Zbydniów, w której 426 ha ornych przypada do klas II, 18,28 ha do klasy III a – 93,06 ha, klasy III b – 108, 53 ha, klasy IV a – 115,95 ha, klasy V – 38,72 ha, klasy VI – 10,88 ha. Mady piaszczyste, lekkie i średnie oraz niemal wszystkie odmiany bielicy z wyjątkiem piasków gliniastych, należą do ziem łatwo uprawnych. Mady lekkie i średnie zalicza się do gleb pszenno-buraczanych i najwięcej ich występuję w Skowierzynie, Dzierdziejówce, Wólce Turebskiej, Turbi i Majdanie Zbydniowskim. Wszystkie pozostałe grupy gleb w omawianym regionie kwalifikują się głównie do uprawy żyta, ziemniaków, łubinu i seradeli.

Obszary korzystne do uprawy rolno-hodowlanej są wykorzystane na pola uprawne, pastwiska, ogrody oraz parcele budowlane. Część obszarów zajmowana jest także przez łąki, zlokalizowane przede wszystkim w depresji nad Sanem i jego dopływami (Kotowa Wola, Majdan Zbydniowski, Skowierzyn). Na terenie Gminy występują także niewielkie powierzchnie śródlądne i skrawki terasy wylewowej. Obszary określane jako trudne do uprawy - podmokłe, torfiaste, leżące w pobliżu skupisk ludzkich zostały przekształcone w pastwiska. Warto nadmienić, że do niedawna znaczna większość ogrodów i sadów zakładana była wyłącznie w bezpośrednim pobliżu zabudowań, ostatnio jednak obserwuje się odstępowanie od tego zwyczaju, które można tłumaczyć wzrastającym zapotrzebowaniem na owoce i warzywa.

Roślinność: stanowi czynny wskaźnik różnorodnych warunków przyrodniczych (m.in. podłoża geologicznego, gleb, rzeźby, klimatu), pod których wpływem wykształcają się naturalne zespoły roślinne. Na obszarze Gminy Zaleszany w ich skład wchodzi: m.in. lasy i zbiorowiska łąkowe, których charakterystyka zostanie przedstawiona poniżej.

Szata roślinna obszaru wideł Wisły i Sanu jest szczególnie interesująca ze względu na występowanie w tym rejonie rzadkich i chronionych roślin, takich jak: kotewka orzech wodny (Skowierzyn, Pniów) i salwinia pływająca (Zbydniów), czy rosnące na ekstensywnie użytkowanych łąkach coraz rzadsze w Polsce gatunki związane z łąkami trzęślicowymi: konitruta błotna, goryczka wąskolistna i nasięźrzał pospolity. Do zachowania stanowisk tych roślin należałoby objąć te tereny prawną ochroną.

Mimo że na terenie gminy brak jest rezerwatów, występują pomniki przyrody i rzadkie gatunki drzew. Należą do nich:

- **lipa drobnolistna:** drzewo wolnostojące, rosnące na glebie piaszczystej, obwód: 520 cm (Kotowa Wola),
- **klon pospolity:** rośnie na terenie o małej wilgotności i żyzności, w sąsiedztwie klonów i kasztanów, obwód 300 cm (Kotowa Wola),
- **kasztanowiec biały:** obwód 325 cm (Turbia),
- **dąb szypułkowy:** rosnący na łące w pobliżu ciek wodnego zasilającego staw, obwód 350 cm (Zbydniów),
- **dąb szypułkowy:** tzw. „dąb Jagiełły”, rosnący przy trasie Stalowa Wola-Sandomierz,
- **dąb szypułkowy:** rosnący w sąsiedztwie jesionów, klonów i kasztanowców, obwód 430 cm, (Zaleszany),
- **topola biała:** rośnie wśród drzewostanu parkowego, obwód 470cm (Zbydniów),
- **sosny wejmutki:** rosną na skraju polany parkowej, obwody: 190 i 210 cm (Zbydniów),
- **buk pospolity:** rośnie wśród drzewostanu parkowego (Zbydniów),
- **jesion wyniosły (2 sztuki):** najwyższe drzewa w Gminie, rosną wśród drzewostanu parkowego, obwody: 295 i 410 cm (Zbydniów),
- **orzech czarny (27 sztuk):** rosną wzdłuż utwardzonej drogi lokalnej tworząc tzw. aleję; obwody od 100 do 300 cm (Zbydniów),
- **jesion wyniosły (3 sztuki):** rosną na skraju zadrzewienia parkowego w sąsiedztwie klonów i grochodrzew. obwody: 295, 340 i 345 cm (Zaleszany),

Najcenniejsze gatunki roślin występujące na terenie Gminy Zaleszany

Nazwa polska
Bluszcz pospolity
Goryczka wąskolistna
Grażel żółty
Groszek błotny
Grzybienie białe
Kocanki piaskowe
Konwalia majowa
Kruszyna pospolita
Kukułka (storczyk) szerokolistna
Naparstnica zwyczajna
Nasieńrzyż pospolity
Podkolan biały
Tysiącznik pospolity
Wiąśl pływająca (salwinia)
Wolfia bezkorzeniowa

Lasy zajmują ok. 1350 ha, co stanowi ok. 15 % ogólnej powierzchni Gminy. Najwięcej zalesionych terenów znajduje się we wsi Obojna - 474 ha, w Kotowej Woli - 267 ha oraz w Zbydniowie - 241 ha. Lasy na terenie gminy stanowią resztki dawnej Puszczy Sandomierskiej, która porastała kiedyś niemal cały obszar Kotliny Sandomierskiej. W związku z działalnością osadniczą lasy zaczęto wycinać, rozpoczynając od dolin rzek Wisły, Sanu i Wisłoki. Poszukiwania

kolejnych terenów możliwych do zagospodarowania i eksploatacji doprowadziły ostatecznie do ogromnego zubożenia drzewostanu. Jeszcze pod koniec XVIII w. zadrzewienia w widłach Wisły i Sanu tworzyły zwarty obszar z uwagi na występowanie na tym terenie znacznych połąci bagien, bielicowych nieużytków oraz wydm.

W 1931 r. zalesienia w powiecie tarnobrzeskim, na terenie którego położona była dzisiejsza Gmina Zaleszany, zajmowały 32,5% terenu i były to zaledwie tylko relikty zasobnych niegdyś terenów tamtejszych puszczy. Dalsza eksploatacja starych drzewostanów puszczańskich wiązała się ze zmianą polityki gospodarczej miejscowych właścicieli obszarów leśnych, którzy około XIX stulecia zaczęli masowo spławiać drzewo do Torunia i Gdańska. Pomimo intensywnego handlu surowcem drzewnym, zasobność drzewostanu jeszcze przez kilka dziesięcioleci pozostawała na wysokim poziomie, o czym świadczy masowa ścinka niektórych dębów w tzw. Niedźwiedzia obok Turbi, prowadzona w latach drugiej wojny światowej przez okupanta. Runo leśne w lasach na terenie Gminy tworzone jest przez różnorodne mchy, trawy i zioła, do których należą m.in.: zawilec, kopytnik pospolity, marzanka wonna, przylaszczka pospolita, sałatnik leśny, narecznica. Obecne są także liczne gatunki grzybów, zwłaszcza borowików, koźlarzy, kurek i opieńków. Lasy w okolicy Obojny, Kotowej Woli, Zbydniowa są typem lasu mieszanego. Najliczniej występuje tam sosna, dąb, modrzew, brzoza. Dąb w tym siedlisku tworzy drzewostany czyste o normalnym zadrzewieniu i średniej jakości hodowlanej. Brzoza i modrzew to wyłącznie młodniki w wieku do 20-30 lat rozwijające się z sadzonek lub samosiewu.

Zbiorowiska łąkowe na opisywanym terenie występują na stosunkowo dużej powierzchni – razem z pastwiskami stanowią 26,5% powierzchni Gminy, co stwarza dogodne warunki do rozwoju hodowli zwierząt. Biorąc pod uwagę stopień uwilgotnienia podłoża, nie są to łąki podmokłe, co czyni je korzystnymi do wspomnianej hodowli. Pod tym względem najlepsze warunki występują w Majdanie Zbydniowskim i Kotowej Woli, w których na trwałe użytki zielone przypada ok. 20% ogólnej powierzchni.

Prezentując zasoby przyrodniczo-krajobrazowe Gminy Zaleszany, nie sposób nie wspomnieć o romantycznym parku w stylu angielskim z sadzawką założonym przy Dworze Horodyńskich w Zbydniowie. Sam dwór jest cennym zabytkiem regionu, wzniesionym na przełomie XVIII i XIX wieku. Zespół parkowo-dworski, usytuowany na płaskim terenie w dolinie Sanu, widoczny jest już z daleka z niemal każdego miejsca wsi i stanowi swego rodzaju dominantę krajobrazową okolicy. Wśród okazałego drzewostanu parku na szczególną uwagę zasługują cztery drzewa objęte ochroną jako pomniki przyrody: topola biała, dąb szypułkowy i dwa jesiony wyniosłe - najwyższe gminne drzewa. Ponadto wśród starodrzewa swoim wiekiem, pokrojem, a w niektórych przypadkach rzadkością występowania wyróżniają się: aleja orzecha czarnego, lipy drobno- i szerokolistne, klony zwyczajne, kasztanowce, buk czerwony i jeszcze jeden okaz dębu szypułkowego. Gatunki drzew, które, poza parkiem, nie występują w żadnym innym

miejscu Gminy to daglezja, sosna wejmutka i platan klonolistny. Jako ciekawostkę podać można także wiek jednej z lip - ok. 300 lat, przypuszczalnie jest to więc jedno z najstarszych drzew na terenie całej Gminy. W parku, poza starodrzewiem, rośnie także młode pokolenie drzew - głównie z samosiewów naturalnych odnawiającego się drzewostanu w okresie powojennym. Z dawnych nasadzeń krzewów ozdobnych część najpewniej wyginęła, a na skutek braku wieloletniego zaniechania i braku odpowiedniej pielęgnacji terenu parku, nastąpiła częściowa sukcesja krzewów stanowiących naturalne podszyty charakterystyczne dla występujących tu siedlisk. Wśród krzewów odnotować dziś można m.in. następujące odmiany: bez czarny, bez lilak, cis pospolity, czeremcha zwyczajna, dereń biały, sumak octowiec, śnieguliczka biała czy żywotnik zachodni. Pokrycie terenu parku stanowi najczęściej roślinność zielna runa leśnego, w miejscach otwartych murawy trawiaste. Teren parkowo-dworski zachował się w dawnych granicach. Obecnie zespół parkowo-dworski znajduje się pod opieką nowego właściciela, park stopniowo poddawany jest pielęgnacji, a dwór odzyskuje swoją dawną świetność. Z punktu widzenia ekologii park stanowi cenny zespół zieleni zróżnicowanej wiekowo i gatunkowo, który powinien podlegać szczególnej ochronie. Warto pamiętać, że na bezleśnym obszarze tej części powiatu, park stanowi nie tylko urozmaicenie krajobrazu, ale także naturalną ostoję dla wielu zwierząt (zwłaszcza ptaków śpiewających), a jego wpływ na warunki przyrodnicze środowiska zauważalny jest m.in. jako oddziaływanie na retencję wód i wilgotność powietrza, czy zmniejszenie szybkości wiatru i zanieczyszczenia powietrza

3.4. Walory kulturowe

Ślady osadnictwa w widłach Wisły i Sanu – tereny obecnej Gminy Zaleszany sięgają epoki kamienia i brązu, co potwierdzone zostało na podstawie źródeł archeologicznych – zachowanych w postaci reliktovej ocalałych osad, cmentarzysk, skarbów, znalezisk pojedynczych przedmiotów, m.in. prehistorycznych narzędzi kamiennych epoki eolitycznej (kamiennej) znalezione na terenie Zaleszan i Kotowej Woli. Badania archeologiczne prowadzone pod kierunkiem dr. Kazimierza Moskwy z Muzeum Okręgowego w Rzeszowie na początku lat 60. XX w. odsłoniły na terenie dzisiejszego Zbydniowa cmentarzysko z 300 urnami oraz ślady zabudowań starożytnej osady z epoki kultury łużyckiej, tj. z okresu 400-200 lat p. n. e.. Podczas robót ziemnych mających na celu przygotowanie lotniska wojskowego, natrafiono w Turbi na osadę z epoki brązu, okresu rzymskiego, które badał prof. R. Jamka. W starszej osadzie kultury łużyckiej (lata 900-700 p.n.e.) wykopano jedną jamę mieszkalną pochodzącą z okresu rzymskiego (lata 1-400 p.n.e.) i dwa stanowiska z zabytkami z tego okresu w postaci spodu naczyń i czworobocznego kamienia służącego do ostrzenia narzędzi żelaznych.

Warunki naturalne północnej części Kotliny Sandomierskiej (m.in. stopień zalesienia) sprzyjały rozwojowi osadnictwa, umożliwiając pozyskiwanie pożywienia i budulca oraz dając poczucie

bezpieczeństwa. Ważnym czynnikiem stanowiącym o atrakcyjności tych terenów była także bliskość rzek: źródło wody, ryb oraz stanowiących drogi komunikacyjne. Od czasów starożytnych krzyżowały się tu dwa szlaki handlowe o dużym znaczeniu: tzw. „ruski” (łączyący północ dzisiejszej Polski z Morzem Czarnym; komory celne wzdłuż tego traktu znajdowały się w Gorzycach i Turbi) oraz „lubelski”. Lokalizacja wsi nad dużą rzeką oraz na skraju Puszczy Sandomierskiej dawała mieszkańcom możliwość utrzymania się z rybołówstwa i myślistwa. Prawdopodobnie już od wczesnego średniowiecza wsie odchodziły od pierwotnej gospodarki, a karczując nadrzeczne lasy łęgowe stawały się wioskami typowo rolniczymi. Z rzemiosł na szczególną uwagę zasługiwało: garncarstwo, obróbka metali, rogu, drewna, kości. Wójtostwo w Zbydniowie zatwierdził Władysław Jagiełło w 1409 r., przyznając 4 łany. W owych czasach w tych stronach dobrze rozwinięta była wymiana pieniężna, o czym świadczy skarb: pół litra monet znalezione w Zaleszanach w 1962 r. Przepuszczalnie był on ukryty w drewnianej skrzynce, na co wskazywały ciemne smugi ziemi na piasku. Monety, częściowo pokryte patyną, zachowane były w dość dobrym stanie. Do dnia dzisiejszego zachowały się jedynie 3 monety - denary Władysława II (1138-1146), pozostała część skarbu została rozproszona.

W połowie XV w. we wsi Zaleszany znajdował się kościół drewniany pw. św. Mikołaja (wybudowany ok. 1270 r.), a jej dziedzicem był Mikołaj Chrzastkowski - chorąży krakowski, który otrzymał Zaleszany w posagu żony. Wieś liczyła wtedy 3 łany kmiece, 3 karczmy, 3 zagrodników i folwark rycerski. W roku 1578 w posiadanie Zaleszan wszedł Jan Kołaczkowski. Wówczas liczyły one już sobie 18 kmieci, 4 ½ łana, 2 zagrodników z rolą, 2 komorników z bydłem, 2 komorników bez bydła i 2 rzemieślników.

Zbydniów z Dzierdziówką w XI wieku nazywał się Szbygniew. W połowie XV w. Zbydniów był wsią królewską posiadającą łany kmiece, karczmy, zagrody i folwark królewski, w których dziesięcinę oddawano kościołowi w Gorzycach, a nie plebanowi kościoła św. Mikołaja w Zaleszanach (wspominanego wcześniej). Kościół w Gorzycach od początku swego istnienia był kościołem parafialnym dla Zbydniowa, co stanowi potwierdzenie dla faktu, iż Zbydniów istniał jeszcze przed powstaniem parafii w Zaleszanach.

W okresie tym istniało już także Kępie Zaleszańskie (Kampie). Do parafii w Zaleszanach od końca XVI w. należały wsie: Kotowa Wola, Motycze Szlacheckie, Skowierzyn, Majdan Zbydniowski i Zbydniów z Dzierdziówką.

Przedstawiając rys historyczny Gminy należy wspomnieć także o najeździe tatarskim i szwedzkim, których świadkami byli mieszkańcy Puszczy Sandomierskiej, Zbydniowa i Zaleszan. 30 marca 1656r. Szwedzi wyruszyli spod Niska, a następnie przez Pławo i Rozwadów, po starciach pod Zbydniowem i Zaleszanami, dotarli do Gorzyc i wsi Wrzawy, gdzie w samej nasadzie wideł Wisły i Sanu, u wzgórza Pączek, wybudowali warowny obóz. W kwietniu wojsko

kierowane przez Karola Gustawa przepравиło się przez San i podążyło ku Warszawie. Najazd szwedzki przyniósł liczne zniszczenia, spłonęło wiele kościołów, dworów i wsi. Straty materialne widoczne były jeszcze kilka lat po najeździe, wsie pozostawały wyludnione, a znaczący obszar ziemi ornej leżał odłogiem. Z okresu tego do dnia dzisiejszego zachował się szaniec szwedzki w Motyczu Szlacheckim.

W 1808 r. dokonano pierwszego dokładnego spisu zasiedlenia obszaru Gminy (sporządzony przez Austriaków dla celów poborowych). Przystawiał się on następująco:

- **Zbydniów:** 80 domów, 495 mieszkańców
- **Majdan Zbydniowski:** 38 domów, 240 mieszkańców
- **Dzierdziówka:** 18 domów, 160 mieszkańców
- **Wólka Turebska:** 25 domów, 200 mieszkańców
- **Kotowa Wola:** 39 domów, 360 mieszkańców

Kolejnym ważnym wydarzeniem historycznym w historii Gminy było powstanie styczniowe z 1863 r. W pobliskich borach i lasach gromadziły się liczne oddziały powstańcze, a utworzony na granicy przez władze austriackie kordon wojskowy dokonywał aresztowań przechodzących do pobliskiego miasteczka Rozwadowa. Wielu powstańców zostało pochowanych na cmentarzach w Chwałowicach, Rozwadowie i Zaleszanach. Ówczesny dziedzic Zbydniowa-Zbigniew Horodyński, w swoim dworze udzielał pomocy powstańcom, a po upadku powstania wielu rannych znalazło tam schronienie. W Zaleszanach pamięci powstańców poświęcony jest dziś pomnik.

Wyzwolenie obszaru Gminy Zaleszany nastąpiło na początku sierpnia 1944 roku. W chwili wyzwolenia kraju w skład gminy wchodziło 8 wsi.

Podział gminy na sołectwa w 1945 roku (źródło UG Zaleszany)

Lp.	Nazwa wsi	Obszar w ha	Liczba ludności
1.	Dzierdziówka	492	429
2.	Kotowa Wola	1158	1048
3.	Majdan Zbydniowski	376	565
4.	Motycze Szlacheckie	287	234
5.	Skowierzyn	1310	1019
6.	Wólka Turebska	395	422
7.	Zaleszany	1638	2147
8.	Zbydniów	892	969
	Razem:	6548	6833

Na podstawie rozporządzenia wojewody rzeszowskiego z dnia 11.XII. 1947 r. z gromady Zaleszany wyłączono przysiółek Kępie Zaleszańskie i utworzono z niego samodzielną gromadę pod nazwą Kępie Zaleszańskie. Obszar Kępia Zaleszańskie obejmował 908 ha. W ten sposób na terenie gminy znalazło się 9 wsi sołeckich. Taki stan utrzymywał się do września 1954 r. - wtedy w wyniku nowego podziału administracyjnego wsi, sejm uchwalił ustawę o powołaniu

Gromadzkich Rad Narodowych. W rezultacie tych zmian wsie: Kępie Zaleszańskie, Motycze Szlacheckie, Skowierzyn i Zaleszany utworzyły odrębną Radę Narodową, natomiast pozostałe wsie wchodziły w skład Gromadzkiej Rady Narodowej w Zbydniowie.

Miejscowości wchodzące w skład Gromadzkiej Rady Narodowej w Zaleszanach

Lp.	Nazwa wsi	Obszar w ha	Liczba ludności
1.	Kępie Zaleszańskie	908	992
2.	Motycze Szlacheckie	287	246
3.	Skowierzyn	1310	1008
4.	Zaleszany	730	940
Razem:		3235	3186

Miejscowości wchodzące w skład Gromadzkiej Rady Narodowej w Zbydniowie

Lp.	Nazwa wsi	Obszar w ha	Liczba ludności
1.	Dzierdziówka	492	457
2.	Kotowa Wola	1158	1104
3.	Majdan Zbydniowski	376	801
4.	Wólka Turebska	395	457
5.	Zbydniów	892	1112
Razem:		3313	3931

Głównym celem reformy było zbliżenie organów władzy bezpośrednio do mieszkańców wsi. Cel ten został osiągnięty tylko częściowo, ponieważ GRN otrzymały znacznie mniej uprawnień niż dawniejsze urzędy gminne, a ważniejsze decyzje w sprawach gospodarczych przesunięto na szczebel powiatu. Wiele gromad stanowiło twór stosunkowo słaby, niezdolny do poważniejszej samodzielnej działalności. Stąd już od 1958 r. rozpoczęto prace zmierzające do zmniejszenia ilości gromad. Od jesieni 1972 r., jako efekt realizacji uchwał II Zjazdu PZPR (grudzień, 1971), rozpoczęła się reforma struktur terenowych organów władzy o administracji. Zgodnie z tą uchwałą wzmocnione zostały rola Rad Narodowych jako organów władzy i samorządu społecznego oraz ich uprawnienia w kierowaniu i planowaniu całokształtem rozwoju społeczno-gospodarczego. Równocześnie powołane zostały organy wykonawcze w postaci urzędów gminnych i powiatowych, na czele których stanęli naczelnicy gminy i powiatów. W związku z tą reformą, w lipcu 1973 r. rozwiązano Gromadzką Radę Narodową w Zbydniowie, a wsie wchodzące dotąd w jej skład zaczęły podlegać nowo utworzonemu Urzędowi Gminy w Zaleszanach. W wyniku nowego podziału administracyjnego kraju, z dniem 01.07.1977 r. liczba wsi wchodzących w skład Gminy została zwiększona o 3 sołectwa należące wcześniej do Gminy Charzewice: Turbia, Agatówka i Pilchów. Podział ten obowiązuje do dnia dzisiejszego.

3.5. Społeczeństwo

DANE W PIGUŁCE

- W latach 2002-2015 liczba mieszkańców wzrosła o 4,0%. Średni wiek mieszkańców wynosi 39,1 lat i jest porównywalny do średniego wieku mieszkańców województwa podkarpackiego oraz nieznacznie mniejszy od średniego wieku mieszkańców Polski.
- Mieszkańcy gminy Zaleszany zawarli w 2014 roku 70 małżeństw, co odpowiada 6,4 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Liczba ta jest znacznie większa od wartości zarówno dla województwa podkarpackiego, jak i całej Polski. W tym samym okresie odnotowano 1,3 rozwodów na 1000 mieszkańców.
- 29,6% mieszkańców gminy Zaleszany jest stanu wolnego, 56,1% żyje w małżeństwie, 3,9% mieszkańców jest po rozwodzie, a 8,8% to wdowy/wdowcy.
- Gmina Zaleszany ma ujemny przyrost naturalny wynoszący -34. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu -3,1 na 1000 mieszkańców gminy Zaleszany. W 2014 roku urodziło się 102 dzieci, w tym 50,0% dziewczynek i 50,0% chłopców. Średnia waga noworodków to 3 386 gramów. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,92 i jest znacznie mniejszy od średniej dla województwa oraz mniejszy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju.
- W 2013 roku 50,4% zgonów w gminie Zaleszany spowodowanych było chorobami układu krążenia, 26,2% nowotworami, a 4,2% chorobami układu oddechowego. Na 1000 mieszkańców przypada 12.5 zgonów. Jest to liczba znacznie większa od wartości średniej dla województwa podkarpackiego i średniej krajowej.
- W 2014 roku zarejestrowano 107 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 80 wymeldowań. Oznacza to, że saldo migracji wewnętrznych wynosi dla gminy Zaleszany 27. W tym samym roku z zagranicy zameldowało się 0 osób oraz zarejestrowano 6 wymeldowań za granicę. Saldo migracji zagranicznych wynosi więc -6.
- W wieku produkcyjnym jest 63,2% mieszkańców Gminy, w wieku przedprodukcyjnym: 19,0%, a w wieku poprodukcyjnym 17,8%.

3.6. Demografia

Na przestrzeni lat 2008-2015 obserwowano nieznaczny wzrost liczby mieszkańców. Wg danych na koniec roku 2015 Gminę Zaleszany zamieszkiwało 11001 mieszkańców. Liczba kobiet nieznacznie przewyższa liczbę mężczyzn. Liczba mieszkańców przypadająca na 1 km² w roku 2008 wynosiła 123 mieszkańców (przy średniej dla powiatu stalowowolskiego: 130 os./1 km²). W roku 2014 liczba ta wzrosła do 125 mieszkańców (w powiecie stalowowolskim pozostała bez

zmian). Liczba ludności w Gminie Zaleszany w roku 2008 oraz latach 2011-2015 (wg GUS i USC Zaleszany)

Rok	Mieszkańcy ogółem	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn
2008	10748	5408	5340
2011	10865	5458	5407
2012	10919	5475	5444
2013	10904	5474	5430
2014	10899	5481	5418
2015	11001		

W skład Gminy Zaleszany wchodzi 13 sołectw, poniżej przedstawiono liczbę mieszkańców Gminy z podziałem na poszczególne sołectwa.

Liczba mieszkańców Gminy Zaleszany z podziałem na sołectwa (wg GUS)

Sołectwo	Liczba mieszkańców			
	2007	2009	2013	2015
Agatówka	407	411	432	445
Pilchów	1014	1041	1105	1113
Obojna	588	612	633	653
Turbia	1506	1527	1498	1495
Zbydniów	1265	1285	1303	1316
Wólka Turebska	385	388	395	393
Majdan Zbydniowski	487	489	463	464
Dzierdziówka	629	630	611	598
Kotowa Wola	944	953	947	941
Kępie Zaleszańskie	1343	1349	1361	1353
Zaleszany	1074	1065	1077	1083
Motycze Szlacheckie	250	245	244	239
Skowierzyn	889	905	914	898
Ogółem	10781	10900	10983	10991

Najwyższy wzrost liczby mieszkańców obserwowany jest w sołectwach Pilchów oraz Obojna. Obie miejscowości są sołectwami położonymi w niedalekiej odległości od miasta Stalowa Wola i posiadają tereny atrakcyjne pod zabudowę jednorodziną. Najniższy - ujemny wskaźnik wzrostu mieszkańców odnotowano w analizowanym okresie w sołectwie Motycze Szlacheckie. Jest tam niewielka ilość terenów pod zabudowę.

Średni wiek mieszkańców Gminy Zaleszany wynosi 39,1 lat i jest porównywalny do średniego wieku mieszkańców województwa podkarpackiego oraz nieznacznie mniejszy od średniego wieku mieszkańców całej Polski.

3.7. Wiek i struktura wykształcenia mieszkańców

Badanie struktury wieku mieszkańców Gminy Zaleszany na podstawie danych z 2014 r. wskazuje, iż najliczniejszą grupę wiekową stanowią osoby w wieku produkcyjnym – 63,2% mieszkańców. Zdecydowanie mniej liczne są grupy wiekowe ludności w wieku przedprodukcyjnym (19%) i poprodukcyjnym (17,8%). Warto podkreślić, że rosnąca liczba osób w wieku produkcyjnym, połączona z malejącym odsetkiem liczby osób w wieku przedprodukcyjnym świadczy o postępującym procesie starzenia się społeczeństwa. Stanowi to problem demograficzny nie tylko w Gminie Zaleszany, a dane te odzwierciedlają sytuację krajową i ogólnoeuropejską.

Zestawienie ekonomicznych grup mieszkańców względem ogółu ludności w Gminie Zaleszany (wg GUS)

Rok	Mieszkańcy ogółem	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej)	Procent ogółu mieszkańców	Liczba osób w wieku produkcyjnym (18-65 lat)	Procent ogółu mieszkańców	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	Procent ogółu mieszkańców
2002	10476	2108	25,2	6535	57,3	1833	17,5
2006	10666	2397	22,5	6460	60,6	1809	17,0
2012	10919	2144	19,6	6912	63,3	1863	17,1
2013	10904	2111	19,4	6879	63,1	1914	17,6
2014	10899	2076	19,0	6885	63,2	1938	17,8

Powyższe zestawienie stanowi argument potwierdzający postępujący proces tzw. starzenia się społeczeństwa. W roku 2002 procent osób w wieku przedprodukcyjnym był stosunkowo wyższy od procentu osób w wieku poprodukcyjnym. Wyraźną różnicę stanowi rok 2014 – wzrosła w nim liczba osób w wieku poprodukcyjnym, podczas gdy liczba osób w wieku przedprodukcyjnym drastycznie spadła. Obserwowalny jest również coroczny wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym. Stan liczby osób z tej grupy następuje w cyklu zrównoważonym, bez większych i zaskakujących skoków w danych statystycznych.

Ruchy naturalne w Gminie Zaleszany (wg GUS)

Rok	Ilość zawartych małżeństw	Liczba urodzeń	Liczba zgonów	Przyrost naturalny
1999	66	122	118	4
2006	48	92	132	-40
2012	50	107	126	-19
2013	59	107	131	-24
2014	70	102	136	-34

Przyrost naturalny w Gminie Zaleszany w ostatnich 3 latach prezentuje wyraźną tendencję spadkową. W roku 1999 przyrost naturalny miał w Gminie wartość dodatnią. Najniższą wartość ujemną osiągnął on w roku 2006.

Poziom wskaźnika zawieranych małżeństw na przestrzeni lat 1999-2014 był stosunkowo stabilny, jednak wartość liczbowa zawartych małżeństw wg najnowszej statystyki z roku 2013 i 2014 nieznacznie spada. Wskaźnik średniej zawieranych małżeństw na 1000 mieszkańców wciąż pozostawał jednak wyższy od średniej wartości dla województwa podkarpackiego czy kraju (w 2014 r. było to odpowiednio 6,4 dla Gminy Zaleszany, 5,3 dla województwa i 4,9 dla Polski).

Dane dot. statusu mieszkańców Gminy prezentują się następująco: 29,6% z nich jest stanu wolnego, 56,1% żyje w małżeństwie, 3,9% jest po rozwodzie, a 8,9% to wdowy/wdowcy.

Ruchy migracyjne w Gminie Zaleszany (wg GUS)

Rok	Zameldowania ogółem	Wymeldowania ogółem	Zameldowania z miast	Wymeldowania do miast	Bilans napływu i odpływu ogółem/saldo migracji
1999	117	98	62	67	19
2006	149	72	83	34	77
2012	155	83	96	44	72
2013	101	73	56	101	0
2014	107	86	78	53	19

Saldo migracji z roku 1999 i 2014 jest sobie równe. W roku 2012 odnotowano najwyższy bilans napływu mieszkańców do Gminy. Bilans ten miał najniższą wartość w roku 2013. Saldo migracji wskazuje na to, że Gmina Zaleszany stale zwiększa liczbę osób zameldowanych na jej obszarze. Jest to informacja pozytywna sugerująca rozwój demograficzny Gminy jako miejsca stwarzającego dogodne warunki do osiedlania się.

Wybrane dane ruchów demograficznych z roku 2014 – Gmina Zaleszany na tle powiatu stalowowolskiego (wg GUS)

Rodzaj danych	Gmina Zaleszany	Powiat
Saldo migracji ogółem	21	-358
Wymeldowania za granicę	6	118
Zameldowania z za granicy	0	62
Wymeldowania ogółem	86	1281
Zameldowania ogółem	107	923
Przyrost naturalny	-34	-81

Gminę Zaleszany na tle danych statystycznych odnoszących się do sytuacji demograficznej powiatu stalowowolskiego wyróżnia przede wszystkim dodatnie saldo migracji. Wartość ujemnego przyrostu naturalnego w Gminie jest mniejsza niż w powiecie. Oznacza to, że w Gminie Zaleszany niekorzystne zjawiska demograficzne występują w mniejszej skali niż w innych gminach powiatu. Ujemny przyrost naturalny Gminy Zaleszany wynosi -34. W 2014 roku urodziło się łącznie 102 dzieci, w tym 51 dziewczynek i 51 chłopców.

2875 mieszkańców gminy Zaleszany jest w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) (w tym 1441 kobiet oraz 1434 mężczyzn). Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. 16,2% ludności posiada wykształcenie wyższe, 2,5% wykształcenie policealne, 12,9% średnie ogólnokształcące, 18,4% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 22,8% mieszkańców Gminy, gimnazjalnym 5,6%, natomiast 20,1% podstawowym ukończonym. 1,4% mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej. Poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Zaleszany jest porównywalny do poziomu szacowanego dla całego województwa podkarpackiego.

Wśród kobiet mieszkających w gminie Zaleszany największy odsetek ma wykształcenie podstawowe ukończone (22,0%) oraz wyższe (17,7%). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie zasadnicze zawodowe (29,9%) oraz średnie zawodowe (20,1%).

Mieszkańców w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) można podzielić na kilka grup wiekowych:

- 3-6 lat: wychowanie przedszkolne (16,8% wśród dziewczynek i 14,3% wśród chłopców). Na tysiąc dzieci w wieku przedszkolnym 576 uczęszcza do placówek wychowania przedszkolnego. Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypada 2,36 dzieci w wieku przedszkolnym.
- 7-12 lat: kształcenie na poziomie podstawowym - 23,3% mieszkańców w wieku potencjalnej nauki (23,3% wśród dziewczynek i 23,2% wśród chłopców). Na 1 oddział w szkołach podstawowych przypada 12 uczniów. Współczynnik skolaryzacji brutto (stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat) wynosi 78,08.

- 13-15 lat: kształcenie na poziomie gimnazjalnym: 12,9% mieszkańców w wieku potencjalnej nauki (12,2% wśród dziewczyn i 13,6% wśród chłopaków). Na 1 oddział w szkołach gimnazjalnych przypada 26 uczniów. Współczynnik skolaryzacji brutto (stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach gimnazjalnych do osób w wieku 13-15 lat) wynosi 76,55.
- 16-18 lat: 19,2% mieszkańców w wieku potencjalnej nauki (18,1% wśród dziewczyn i 20,3% wśród chłopaków).
- 19-24 lat: edukacja w szkołach wyższych - 29,1% mieszkańców w wieku potencjalnej nauki (29,5% kobiet i 28,7% mężczyzn).

3.8. Gospodarstwa domowe oraz źródła ich utrzymania

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w roku 2015 w Gminie Zaleszany wynosiło 3514 PLN. Wynagrodzenie to było niższe od średniego wynagrodzenia brutto w kraju (stanowiło jego 87,80%), ale wyższe od średniego wynagrodzenia w woj. podkarpackim, które wyniosło w analizowanym roku. 4312 PLN.

Ponieważ na terenie samej Gminy działają przeważnie małe, rodzinne przedsiębiorstwa, przeważająca część ludności czynnej zawodowo, znajduje zatrudnienie w firmach w pobliskiej Stalowej Woli i Gorzycach.

Pracujący wg sektorów ekonomicznych (dane PUP Stalowa Wola, rok 2014)

Rodzaj sektora pracy	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem mieszkańców
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	27,6 %	17,3%	21,7%
Przemysł i budownictwo	16,4%	57,9%	40,3%
Handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja	15%	11,1%	12,8%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości	3,7%	1,4%	2,4%
Pozostałe	37,2%	12,2%	22,8%

Analizując powyższe dane, zauważyć można, że najwięcej kobiet z terenu gminy Zaleszany znajduje zatrudnienie w sektorze rolniczym (27,6%), a najwięcej mężczyzn w sektorze przemysłowo-budowniczym (57,9%), który wśród wszystkich wyszczególnionych kategorii stanowi miejsce zatrudnienia dla największej grupy pracujących mieszkańców Gminy (ponad 40%). Osoby te pracują najczęściej poza granicami Gminy.

3.9. Mieszkalnictwo

Gmina Zaleszany posiada 9 lokali socjalnych, których łączna powierzchnia użytkowa wynosi 329 m².

Łączna liczba mieszkań w Gminie wyniosła w roku 2014 3233, przy liczbie budynków mieszkalnych równej 3183. Jedynie 275 budynków mieszkalnych nie posiada wodociągu. Liczba ta stanowi 10,1% ogółu liczby budynków z terenu Gminy.

Zasoby mieszkaniowe Gminy Zaleszany.

ZASOBY MIESZKANIOWE	Jednostka miary	2014
Zasoby mieszkaniowe gmin (komunalne)		
mieszkania socjalne		
mieszkania	-	9
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	329
Zasoby mieszkaniowe		
ogółem		
mieszkania	-	3233
izby	-	14045
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	322451
na wsi		
mieszkania	-	3233
izby	-	14045
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	322451
Budynki mieszkalne w gminie		
ogółem	-	3183
Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne		
ogółem		
wodociąg	-	2908
ustęp spłukiwany	-	2644
łazienka	-	2573
centralne ogrzewanie	-	2161
gaz sieciowy	-	2113
na wsi		
wodociąg	-	2908
ustęp spłukiwany	-	2644
łazienka	-	2573
centralne ogrzewanie	-	2161
gaz sieciowy	-	2113
Mieszkania wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań		
na wsi		
wodociąg	%	89,9
łazienka	%	79,6
centralne ogrzewanie	%	66,8
Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki		
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	m ²	99,7
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	m ²	29,6
mieszkania na 1000 mieszkańców	-	296,6

3.10. Struktura zatrudnienia i rynek pracy

W poniższej tabeli zebrano dane dojazdów do pracy mieszkańców Gminy i osób spoza Gminy dojeżdżających do miejsca pracy w Gminie.

Pracujący w gminie Zaleszany (dane GUS, rok 2014)

Liczba osób wyjeżdżających do pracy poza Gminę Zaleszany	1297
Liczba osób przyjeżdżających na teren Gminy do pracy	167
Saldo przyjazdów i wyjazdów	-1130
Liczba osób przyjeżdżających do pracy przypadająca na 1 osobę wyjeżdżającą do pracy	0,13

3.11. Bezrobocie

Bezrobocie w gminie Zaleszany na tle danych dla powiatu (PUP Stalowa Wola, rok 2015).

Lata	Ilość osób bezrobotnych*			
	Gmina Zaleszany	% wszystkich mieszkańców gminy Zaleszany	Powiat stalowowolski	% zarejestrowanych osób bezrobotnych w powiecie
2010	685	6,32%	6696	10,23%
2011	673	6,21%	6591	10,21%
2012	692	6,35%	6818	10,15%
2013	722	6,66%	6745	10,70%
2014	570	5,23%	5460	10,44%
2015	418	3,80%	4215	9,92%

Powyższe zestawienie pokazuje, iż tendencje dot. bezrobocia w gminie Zaleszany pokrywają się z trendami dla całego powiatu stalowowolskiego: w 2015 r. na obu obszarach odnotowano spadek osób bezrobotnych do wartości najniższej spośród analizowanych lat.

Warto zauważyć, że spośród ogółu bezrobotnych na terenie powiatu stalowowolskiego, zarejestrowani bezrobotni stanowią poniżej 10% ogólnej liczby osób w wieku czynnym zawodowo.

Bezrobocie rejestrowane na terenie Gminy Zaleszany w roku 2014 (GUS, rok 2014)

Bezrobotni zarejestrowani wg płci	Jednostka miary	Ilość
ogółem	osoba	570
mężczyźni	osoba	265
kobiety	osoba	305
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci		
ogółem	%	8,3
mężczyźni	%	7,1
kobiety	%	9,7

Na łączną liczbę 570 osób zarejestrowanych w PUP w Stalowej Woli 265 osób stanowili mężczyźni, 305 kobiety. Jedną z prawdopodobnych przyczyn takiej rozbieżności może być przypuszczenie, że kobiety mają większe trudności ze znalezieniem pracy niż mężczyźni.

RYNEK PRACY W PIGUŁCE

- W gminie Zaleszany na 1000 mieszkańców pracuje 56 osób . 42,4% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 57,6% mężczyźni.
- Bezrobocie w gminie Zaleszany wynosiło w 2014 roku 12,9% (15,1% wśród kobiet i 11,1% wśród mężczyzn).
- Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Zaleszany wynosi 3 513,55 PLN, co odpowiada 87.80% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.
- Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Zaleszany 1 297 osób znajduje zatrudnienie poza Gminą. Gmina jest jednocześnie miejscem pracy dla 167 osób zamieszkujących poza nią. Saldo przyjazdów i wyjazdów wynosi -1 130.
- 21,7% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Zaleszany pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 40,3% w przemyśle i budownictwie, 12,8% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja), a 2,4% w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Gospodarka

3.12. Rolnictwo

Gmina Zaleszany zajmuje powierzchnię 8717 ha, z czego 6534 ha to tereny użytków rolnych, kolejno: grunty orne: 4376 ha, sady: 96 ha, łąki trwałe: 987 ha, pastwiska trwałe: 776 ha, rolne zabudowane: 273 ha i powierzchnia pod rowami: 23 ha. Na terenie Gminy dominują gospodarstwa małe, indywidualne.

Użytkowanie gruntów na obszarze gminy Zaleszany. (stan na 1.01.2014 r., US Rzeszów).

Gmina	Ogółem	Użytki rolne	Grunty leśne	Pozostałe grunty
Powierzchnia	8717	6534	1432	751
Stosunek do powierzchni gminy %	100	75	16,4	8,6

Użytkowanie gruntów rolnych na obszarze gminy Zaleszany. (stan na 1.01.2014 r.)

	Użytki rolne						
	Razem	w tym					
		Grunty orne	Sady	Łąki trwałe	Pastwiska trwałe	Rolne zabudowane	Pod rowami
Powierzchnia	6534	4376	96	987	776	273	23
Stosunek do powierzchni gminy %	100	67	1,5	15,1	11,9	4,2	0,3

Przewaga małych i bardzo małych gospodarstw rolnych świadczy o rozdrobnieniu rolnictwa. Zdecydowana większość użytków rolnych stanowi własność osób prywatnych.

Produkcja rolnicza w zdecydowanej większości gospodarstw ma charakter wszechstronny, bez określonego kierunku specjalizacji. Dominującymi uprawami są zboża oraz rośliny okopowe (głównie ziemniaki), a w produkcji zwierzęcej chów bydła i trzody chlewnej. Przeważająca część płodów rolnych produkowana jest z myślą o potrzebach własnych, tylko niewielki odsetek z przeznaczeniem na sprzedaż. W efekcie, w Gminie brak jest dużej sieci punktów skupu produktów rolnych i innych.

Dominacja gruntów rolnych odgrywa ważną rolę nie tylko gospodarczo, ale również środowiskowo - kształtując charakter krajobrazu.

Liczba gospodarstw rolnych indywidualnych na obszarze gminy Zaleszany.

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw rolnych indywidualnych	
	Ogółem	w tym powyżej 1 ha użytków rolnych
Zaleszany	2164	1117

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS, dane na koniec 2013 r.

Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego na obszarze gminy Zaleszany.

Gmina	Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego (w ha)
Zaleszany	1,93

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS, dane na koniec 2013 r.

W 2013 r. na obszarze Gminy zlokalizowanych było ponad 2 tys. gospodarstw rolnych, w tym ponad tysiąc z nich o powierzchni przekraczającej 1 ha. W strukturze wielkości dominowały gospodarstwa najmniejsze, o średniej powierzchni wynoszącej ok. 1,93 ha.

Dla wielu mieszkańców Gminy, obok zatrudnienia w innych sektorach, gospodarstwo rolne stanowi jedynie dodatkowe źródło zarobków. Warto jednak zauważyć nowe trendy zarówno w województwie podkarpackim, jaki na terenie całego kraju: wzrost konsumpcji zdrowej żywności oraz powolny rozwój agroturystyki. Oba wiążą się z rozwojem rolnictwa ekologicznego i produkcją żywności w tradycyjny, naturalny sposób. Na terenie Gminy w badanym okresie działał 1 producent ekologiczny.

Producenci ekologiczni na obszarze gminy Zaleszany.

Gmina	Liczba gospodarstw ekologicznych certyfikowanych	Uwagi
Zaleszany	1	-

Źródło: Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych

3.13. Przedsiębiorczość

W 2015 roku na ogólną liczbę 715 podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Zaleszany 573 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Wskaźnik wzrostu rozwoju przedsiębiorczości wzrósł o 83 podmioty prowadzące działalność gospodarczą względem roku 2010. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Gminie systematycznie rośnie. Wzrasta również liczba branż, w których działają poszczególne przedsiębiorstwa. Na szczególną uwagę zasługują firmy trudniące się transportem i logistyką oraz branża handlu samochodami ciężarowymi. Rynkiem pozyskiwania aut są kraje: Francja, Belgia i Niemcy, a klientami często przedsiębiorcy ukraińscy.

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON (GUS, stan na 2015)

	Jednostka miary	2015
Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON		
Podmioty wg sektorów własnościowych		
podmioty gospodarki narodowej ogółem	-	715
sektor publiczny - ogółem	-	21
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	-	17
sektor publiczny - spółki handlowe	-	0
sektor prywatny - ogółem	-	691
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	-	573
sektor prywatny - spółki handlowe	-	18
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	-	4
sektor prywatny - spółdzielnie	-	3
sektor prywatny - fundacje	-	3
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	-	46

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg rodzajów działalności (GUS, stan na 2015)

Rok	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	Przemysł i budownictwo	Pozostała działalność
2010	15	150	467
2012	11	161	482
2014	11	169	528
2015	12	173	530

Infrastruktura techniczna

Wyposażenie Gminy w podstawową infrastrukturę techniczną w dużym stopniu decyduje o jakości życia mieszkańców i wpływa na atrakcyjność inwestycyjną Gminy. Poniżej dokonano krótkiej analizy głównych elementów składowych infrastruktury technicznej.

3.14. Infrastruktura transportowa i komunikacyjna

Gmina jest stosunkowo dobrze rozwinięta pod względem infrastruktury drogowej, co potwierdza występowanie dróg gminnych, powiatowych, a nawet drogi krajowej nr 77. Infrastruktura ta wymaga jednak poprawy, rozbudowy i modernizacji ze względu na jej niezadowalający stan techniczny. Wiele odcinków dróg nie posiada dostatecznej nośności, co przy wzroście natężenia ruchu oraz przewozu towarów transportem kołowym, może powodować znaczne utrudnienia. Koniecznym jest także poprawienie stanu poboczy, wykonanie odwodnienia oraz poprawa bezpieczeństwa poprzez wybudowanie chodników oraz ścieżek rowerowych. Na liście działań priorytetowych powinny znaleźć się zabiegi zapewniające bezpieczeństwo użytkownikom rowerów i pieszym wzdłuż drogi krajowej nr 77 (wyodrębnienie ścieżek pieszych, niezbędna infrastruktura techniczna i jej uzbrojenia w zakresie ruchu kołowego i pieszego). Warto nadmienić, że w ostatnich latach znacznie wzrosło zainteresowanie rowerami jako środkiem transportu i turystyki, a odpowiedzią na to zjawisko było m.in. włączenie części obszaru Gminy do Wielkiego Szlaku Rowerowego „Trasy rowerowe w Polsce Wschodniej” (Green Velo) (Kępie Zaleszańskie, Zaleszany, Skowierzyn).

Plany dot. infrastruktury transportowej i komunikacyjnej obejmują także budowę nowych dróg, m.in. S74 Opatów-Nisko. Dzięki inwestycjom drogowym (droga ekspresowa S19 z Lublina do Rzeszowa i Barwinka oraz wspomniana S74) poprawi się dostępność obszaru. Warto wspomnieć także, że teren Gminy znajduje się w pobliżu dwóch specjalnych stref ekonomicznych: EURO-PARK MIELEC i tarnobrzesckiej EURO-PARK WISŁOSAN.

Sieć komunikacji autobusowej w gminie funkcjonuje w oparciu o komunikację PKS i przewoźników prywatnych. Zapewniają one połączenia komunikacyjne ze Stalową Wolą, Sandomierzem i Tarnobrzegiem oraz miejscowościami leżącymi przy tej trasie. Ze względu na małą liczbę pasażerów liczba kursów jest ograniczona zwłaszcza w okresie wolnym od zajęć szkolnych. W przypadku wzrostu zainteresowania korzystaniem z komunikacji publicznej, możliwe byłoby uruchomienie nowych połączeń komunikacyjnych - dostosowane do potrzeb pasażerów zarówno przez PKS, jak i przewoźników prywatnych.

Węzeł kolejowy w pobliskim Rozwadowie posiada bezpośrednie połączenie z Rzeszowem, Tarnobrzegiem, Lublinem, Warszawą, Przeworskiem, Zamościem i Bydgoszczą. Stan infrastruktury kolejowej, zwłaszcza tej służącej transportowi towarów uległ pogorszeniu.

W efekcie zredukowano układ połączeń pasażerskich, a transport towarów przerzucany jest na drogi kołowe. Najbliższy port lotniczy Rzeszów–Jasionka znajduje się w odległości około 70 km i utrzymuje on regularne połączenia lotnicze z wieloma miastami Unii Europejskiej. Lotnisko może także przyjmować loty cargo. W miejscowości Turbia zlokalizowane jest lotnisko sportowe.

Rozwój gospodarczy może przyczynić się do poprawy jakości istniejącej infrastruktury oraz zagęścić istniejącą sieć powiązań komunikacyjnych.

3.15. Gospodarka wodno-ściekowa

Sieć wodociągowa to układ połączonych ze sobą przewodów, przeznaczonych do przesyłu wody między ujęciem, a odbiorcą. W skład sieci wodociągowej wchodzi: przewody magistralne, przewody rozdzielcze i połączenia domowe zwane przyłączami.

Gmina Zaleszany w porównaniu z innymi gminami wiejskimi regionu jest dość dobrze wyposażona w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną. Licząca 142,9 km sieć wodociągowa doprowadzona jest do 2950 posesji. Z sieci wodociągowej korzysta 10 126 mieszkańców.

Wodociągi	Jedn.	wielkość
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	142,9
długość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	km	142,9
długość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy, eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej	km	142,9
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	2950
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam3	261,3
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	10126
zużycie wody w gospodarstwach domowych na wsi na 1 mieszkańca	m3	24,0
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m3	24,0

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosi 108 km. Liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych wynosi 1440. Z sieci kanalizacyjnej korzysta 4 813 mieszkańców.

Kanalizacja	Jedn.	wielkość
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	108,0
długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	km	108,0
długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej	km	108,0
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	1440
ścieki odprowadzone	dam3	138,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	4813

Zużycie wody i oczyszczalnie ścieków		
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku		
ogółem	dam3	269,3
ogółem w hm3	hm3	0,3
eksploatacja sieci wodociągowej	dam3	269,3
eksploatacja sieci wodociągowej - gospodarstwa domowe	dam3	261,3
zużycie wody na 1 mieszkańca	m3	24,7
Przemysłowe i komunalne oczyszczalnie ścieków		
oczyszczalnie		
ogółem	szt.	1
przepustowość		
ogółem	m3/dobę	820
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków miejskich i wiejskich		
ogółem	osoba	5300
Wielkość oczyszczalni komunalnych w RLM		
ogółem	osoba	4265
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku		
ogółem	dam3	138,0
ogółem na 1 mieszkańca	m3	12,7
ogółem na 1 km2 powierzchni	dam3	1,6
oczyszczane razem	dam3	138
oczyszczane biologicznie	dam3	138
oczyszczane biologicznie, chemicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków wymagających oczyszczenia	%	100,0

Na mocy Traktu Akcesyjnego z Unią Europejską podpisanego 16 kwietnia 2003 r. ratyfikowanego 23 lipca 2003 r. oraz dyrektywy unijnej nr 91/271/EWG, Polska zobowiązała się do poprawy stanu gospodarki wodno-ściekowej poprzez 100-procentowe skanalizowanie i podłączenie gmin do oczyszczalni ścieków. Za każdego niepodłączonego do kanalizacji mieszkańca, Unia Europejska od dnia 1.01.2016 r. nalicza Polsce kary. Zgodnie z Ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym odprowadzenie i oczyszczenie ścieków komunalnych jest zadaniem własnym gminy i to na niej ciąży obowiązek dokonania stosownych inwestycji i przyłączeń. Zapisy te dotyczą aglomeracji o wskaźniku RLM > 2000, tj. miejscowości powyżej 2000 mieszkańców. W miejscach, gdzie budowa systemów kanalizacyjnych nie przyniosłaby korzyści dla środowiska lub powodowałaby nadmierne koszty (dotyczy to m.in. rozproszonej sanitacji wiejskiej), należy stosować systemy indywidualne w postaci szczelnych bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków. Dlatego też podstawowym celem gminy w zakresie gospodarki ściekowej, również w znaczeniu ekonomicznym (naliczane kary), powinno być dążenie do osiągnięcia unijnych standardów jakości ścieków odprowadzanych do środowiska, poprzez rozbudowę i modernizację sieci kanalizacyjnej oraz budowę przydomowych oczyszczalni ścieków. Dzięki inwestycji poprawią się warunki zdrowia i życia mieszkańców oraz stan czystości rzek i zbiorników wodnych, co wpłynie korzystnie na estetykę Gminy oraz szereg innych czynników, których omówienie wykracza poza ramy tego dokumentu.

Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	jednostka	odsetek
wodociąg	%	92,9
kanalizacja	%	44,2
gaz	%	65,3

3.16. Gospodarka odpadami

Wszystkie jednostki administracyjne w województwie podkarpackim obowiązują „Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego” (uchwała Sejmiku Województwa Podkarpackiego z 27.08.2012 r.). Plan gospodarki odpadami obejmuje pełen zakres informacji dotyczących głównych rodzajów odpadów powstających na terenie województwa, a w szczególności odpadów komunalnych, z uwzględnieniem odpadów ulegających biodegradacji, opakowaniowych, niebezpiecznych i innych. Dokument ten określa także priorytety, cele i zadania z zakresu gospodarki odpadami.

Cały obszar administracyjny Gminy Zaleszany należy do północnego regionu gospodarki odpadami komunalnymi. Gmina Zaleszany nie posiada własnego składowiska odpadów komunalnych ani przemysłowych.

Od 1 lipca 2013 r. uruchomiony został nowy system gospodarowania odpadami komunalnymi. Od tego czasu podmiotem odpowiedzialnym za organizację i funkcjonowanie nowego systemu gospodarki odpadami jest Gmina Zaleszany.

Gmina w zamian za uiszczaną przez mieszkańców stawkę opłaty gospodaruje odpadami komunalnymi. Wywiązując się z ustawowego obowiązku, Gmina zorganizowała przetarg na odbiór, transport i zagospodarowanie odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych położonych na jej terenie. Przetarg wygrała firma MZK Stalowa Wola, która złożyła najkorzystniejszą ofertę. W ramach nowego systemu właściciele nieruchomości zlokalizowanych na terenie Gminy uzyskali możliwość selektywnego zbierania odpadów „u źródła” (bezpośrednio na terenie nieruchomości). Takim sposobem organizacji odbioru odpadów zostały objęte następujące frakcje: papier, tektura, opakowania z papieru i tektury, szkło (opakowania szklane), tworzywa sztuczne, metale, opakowania z metali, a także odpady biodegradowalne: trawa, liście, gałęzie, roślinne odpady kuchenne. Odpady zmieszane i segregowane są odbierane raz w miesiącu, natomiast odpady ulegające biodegradacji dwa razy w miesiącu. Ponadto mieszkańcy Gminy mogą oddawać zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny oraz odpady wielkogabarytowe.

W Gminie Zaleszany znajduje się tylko jeden Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych, co, biorąc pod uwagę układ geograficzny Gminy, wydaje się być niewystarczające. Do Punktu Odbioru Odpadów mieszkańcy bezpłatnie dostarczają wyłącznie odpady selektywne.

3.17. Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa

Zaopatrzenie odbiorców w energię elektryczną realizowane jest przez Krajowy System Elektroenergetyczny (KSE), obejmujący wszystkie źródła mocy i energii elektrycznej, które powiązane są ze sobą przez:

- sieć przesyłową obejmującą najwyższe napięcia (400 kV i 220 kV),
- sieć dystrybucyjną obejmującą wysokie napięcia (110 kV) i średnie napięcia (30 kV, 20 kV, 15 kV i 6 kV),
- sieci niskiego napięcia (poniżej 6 kV).

Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. to spółka-matka Grupy Kapitałowej PSE (GK PSE), jednej z największych grup w Polsce. PSE S.A. jest ważnym podmiotem w zakresie przesyłu energii elektrycznej w Europie Środkowej i Wschodniej. Na działalność Polskich Sieci Elektroenergetycznych S.A. składa się:

- działalność podstawowa:
 - krajowy i zagraniczny obrót energią elektryczną,
 - dzierżawa spółce PSE-Operator S.A. przedsiębiorstwa Operator Systemu Przesyłowego
- działalność pozostała:
 - usługi wsparcia dla spółek Grupy Kapitałowej PSE,
 - dzierżawa IT (systemów informatycznych),
 - wynajem powierzchni biurowych.

Przez teren Gminy Zaleszany przebiega przesyłowa linia elektroenergetyczna 220 kV Chmielów-Stalowa Wola, którą administruje PSE S.A. Oddział w Radomiu.

Na obszarze Gminy nie odnotowuje się większych problemów z zasilaniem w energię elektryczną budynków i gospodarstw domowych, a za zadowolający uznaje się stan linii wysokiego i średniego napięcia.

Gmina nie posiada scentralizowanego systemu ciepłowniczego. Obsługiwana jest poprzez lokalne systemy ciepłownicze zlokalizowane na jej terenie. Należą do nich kotłownie gazowe, które zaopatrują w energię ciepłą budynki mieszkalne, budynki mieszkalno-usługowe, budynki użyteczności publicznej oraz budynki należące do przedsiębiorstw.

W zakresie systemu gazowego gminę obsługuje GAZ SYSTEM S.A. Kluczowym zadaniem GAZ-SYSTEM S.A. jest transport paliw gazowych siecią przesyłową na terenie całego kraju, w celu ich dostarczenia do sieci dystrybucyjnych oraz do odbiorców końcowych podłączonych do systemu przesyłowego. Spółka jest właścicielem sieci na terenie Gminy Zaleszany, którą dokładniej prezentują tabele poniżej.

Gazociągi wysokiego napięcia

Lp.	Relacja/nazwa	MOP* [MPa]	DN*	Długość [m]
1	Jarosław - Sandomierz	3,14	250	14 373
			300	-
a	Odgałęzienie do stacji gazowej „Jamnica”	-	80	3 600
b	Odgałęzienie do stacji gazowej „Zbydniów”	-	50	329
2	Rozwadów - Sandomierz	3,92	500	14 200
3	Rozwadów - Sandomierz	3,43	400	7 160
			500	5 988
a	Odgałęzienie do stacji gazowej „Zaleszany (Kępie Zaleszańskie)”	-	50	48
b	Odgałęzienie do stacji gazowej „Zaleszany (Turbie)”	-	50	13

Stacje gazowe redukcyjno-pomiarowe (SRP) I stopnia

Nazwa	Rok budowy (modernizacji)	Nominalna przepustowość stacji [Nm ³ /h]	Suma przepływu gazu za rok 2014 [Nm ³]	Zakres maksymalnych przepływów godzinowych w roku 2014* [Nm ³ /h]
SRP Turbia	1988 (2010)	600	757 256	od 84 do 317
SRP Zaleszany (Kępie Zaleszańskie)	1989 (2010)	600	353 594	od 58 do 137
SRP Zbydniów	1979 (2009)	600	376 901	od 47 do 157

Stan techniczny sieci, której właścicielem jest firma GAZ SYSTEM oceniany jest jako dobry. Jednocześnie obecnie spółka nie zakłada rozbudowy systemu przesyłowego na terenie Gminy Zaleszany. Prowadzone są trzy zadania inwestycyjne, do których należą:

1. Przebudowa gazociągu DN 20/300 Jarosław-Sandomierz na odcinku Sandomierz-Zaleszany, inwestycja jest obecnie na etapie projektowym,
2. Przebudowa gazociągu DN 250/300 Jarosław-Sandomierz na odcinku Stalowa Wola-Zbydniów, na długości L=13 km, na gazociągu DN 300 – inwestycja jest obecnie na etapie projektowym,
3. Budowa odgałęzienia DN 100 do stacji gazowej SRP Zbydniów (w zamian za istniejące odgałęzienie DN 50); inwestycja jest obecnie na etapie realizacji.

Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. pełni wyłącznie rolę operatora systemu dystrybucyjnego i zajmuje się m.in.:

- dystrybucją paliwa gazowego powierzchniowego przed Sprzedawcą gazu,
- kontrolą parametrów jakościowych dystrybuowanego paliwa gazowego,
- wykonywaniem czynności eksploatacyjnych na sieci gazowej,

- realizacją remontów, modernizacji i przebudowy sieci gazowej,
- rozbudową sieci gazowej i budową przyłączy gazowych na potrzeby odbiorców gazu,
- przyłączaniem do sieci gazowej
- kontrolą poboru gazu
- prowadzeniem Pogotowia Gazowego.

Polska Spółka Gazownictwa Sp. Z.o.o. na terenie Gminy Zaleszany posiada sieć gazową o następującej charakterystyce:

- Stan na 31.12.2010 r.:
 - gazociągi wysokiego ciśnienia - 0,0m
 - gazociągi średniego ciśnienia - 118.284,0m
 - gazociągi niskiego ciśnienia - 0,0m
 - przyłącza gazowe średniego ciśnienia - 55.080,0m - 2586 szt.
 - przyłącza gazowe niskiego ciśnienia - 0,0m - 0szt
- Stan na 31.12.2011 r.:
 - gazociągi wysokiego ciśnienia - 0,0m
 - gazociągi średniego ciśnienia - 119.500,0m
 - gazociągi niskiego ciśnienia - 0,0m
 - przyłącza gazowe średniego ciśnienia - 55.485,0m -2623 szt.
 - przyłącza gazowe niskiego ciśnienia - 0,0m – 0szt
- Stan na 31.12.2012 r.
 - gazociągi wysokiego ciśnienia - 0,0m
 - gazociągi średniego ciśnienia - 120.271,0m
 - gazociągi niskiego ciśnienia - 0,0m
 - przyłącza gazowe średniego ciśnienia - 55.772,0m 2647 szt.
 - przyłącza gazowe niskiego ciśnienia - 0,0m –0 szt.
- Stan na 31.12.2013 r.
 - gazociągi wysokiego ciśnienia - 0,0m
 - gazociągi średniego ciśnienia - 120.676,0,0m
 - gazociągi niskiego ciśnienia - 0,0m
 - przyłącza gazowe średniego ciśnienia - 55.937,0m -2663 szt.
 - przyłącza gazowe niskiego ciśnienia - 0,0m – 0 szt.
- Stan na 31.12.2014 r.
 - gazociągi wysokiego ciśnienia - 0,0
 - gazociągi średniego ciśnienia - 121,211,0m
 - gazociągi niskiego ciśnienia - 0,0m
 - przyłącza gazowe średniego ciśnienia - 56.415,0m -203 szt.

V. przyłącza gazowe niskiego ciśnienia - 0,0m – 0 szt.

Liczba czynnych układów pomiarowych a terenie gminy Zaleszany wynosi:

- rok 2010: 2076 szt.
- rok 2011: 2098 szt.
- rok 2012: 2127 szt.
- rok 2013: 2149 szt.
- rok 2014: 2168 szt.

Liczba nowo przyłączonych budynków na terenie Gminy Zaleszany:

- rok 2010: 40 szt., w tym: 37 szt. budynków mieszkalnych jednorodzinnych;
- rok 2011: 23 szt., w tym: 23 szt. budynków mieszkalnych jednorodzinnych;
- rok 2012: 30 szt., w tym: 29 szt. budynków mieszkalnych jednorodzinnych;
- rok 2013: 28 szt., w tym: 28 szt. budynków mieszkalnych jednorodzinnych;
- rok 2014: 26 szt., w tym: 25 szt. budynków mieszkalnych jednorodzinnych.

3.18. Infrastruktura telekomunikacyjna

W ramach układu telekomunikacyjnego na terenie gminy Zaleszany wyróżnić można dwa rodzaje sieci: przewodową (stacjonarną) i bezprzewodową, w tym komórkową. Na terenie gminy działają wszyscy ogólnopolscy operatorzy sieci telefonii komórkowej oraz kilku operatorów internetowych o zasięgu lokalnym, wykorzystujących łącza światłowodowe, bezprzewodowe lub kabel koncentryczny (televizja kablowa). Obserwuje się zapotrzebowanie na usługi związane z dostępem do sieci internetowej. Większość mieszkańców gminy Zaleszany ma zapewniony dostęp do Internetu szerokopasmowego.

Gmina podejmuje działania mające na celu przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu, zarówno w grupie najuboższych i niepełnosprawnych, jak i w grupie osób starszych. Działania te realizuje poprzez uczestnictwo w projektach mających na celu doposażenie w sprzęt komputerowy i Internet oraz szkolenie komputerowe.

Infrastruktura społeczna

Infrastruktura społeczna jest to zespół instytucji i urzędzeń publicznych zaspokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności. Do infrastruktury społecznej zaliczamy infrastrukturę z zakresu oświaty i wychowania, kultury, ochrony zdrowia i opieki społecznej, wypoczynku i kultury fizycznej oraz bezpieczeństwa. Od stanu infrastruktury społecznej zależy jakość życia mieszkańców i ich szanse rozwoju.

3.19. Infrastruktura edukacyjna

EDUKACJA W PIGUŁCE

- 2 875 mieszkańców gminy Zaleszany jest w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) (w tym 1 441 kobiet oraz 1 434 mężczyzn). Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku 16,2% ludności posiada wykształcenie wyższe, 2,5% wykształcenie policealne, 12,9% średnie ogólnokształcące, a 18,4% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 22,8% mieszkańców gminy Zaleszany, gimnazjalnym 5,6%, natomiast 20,1% podstawowym ukończonym. 1,4% mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej.
- W wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) znajduje się obecnie 15,5% mieszkańców gminy Zaleszany. Wśród nich wyróżniamy następujące grupy:
 - w wieku przedszkolnym: odpowiednio 16,8% dziewczynek i 14,3% chłopców; na tysiąc dzieci w wieku przedszkolnym 576 uczęszcza do placówek wychowania przedszkolnego; na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypada 2,36 dzieci w wieku przedszkolnym;
 - w wieku na poziomie podstawowym (7-12 lat): 23,3% dziewczynek i 23,2% chłopców; na 1 oddział w szkołach podstawowych przypada 12 uczniów; współczynnik skolaryzacji brutto (stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat) wynosi 78,08;
 - w wieku gimnazjalnym (13-15 lat): 12,9% (12,2% wśród dziewczyn i 13,6% wśród chłopaków); na 1 oddział w szkołach gimnazjalnych przypada 26 uczniów; współczynnik skolaryzacji brutto (stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach gimnazjalnych do osób w wieku 13-15 lat) wynosi 76,55;
 - w wieku na poziomie ponadgimnazjalnym (16-18 lat) kształcą się 19,2% mieszkańców (18,1% wśród dziewczyn i 20,3% wśród chłopaków);
 - w przedziale wiekowym odpowiadającym edukacji w szkołach wyższych (19-24 lat): 29,1% (29,5% kobiet i 28,7% mężczyzn).
- Nie wykazano istotnych statystycznie różnic w poziomie wykształcenia mieszkańców Gminy Zaleszany w porównaniu do mieszkańców całego województwa podkarpackiego. Wśród kobiet mieszkających w gminie Zaleszany największy odsetek ma wykształcenie podstawowe ukończone (22,0%) oraz wyższe (17,7%). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie zasadnicze zawodowe (29,9%) oraz średnie zawodowe (20,1%).

Gmina dysponuje stosunkowo dobrze rozwiniętą siecią placówek oświatowo-wychowawczych. Ogółem funkcjonuje 7 szkół podstawowych i 3 gimnazja. W gminie funkcjonują 2 samodzielne placówki wychowania przedszkolnego, natomiast przy szkołach podstawowych działa 9 oddziałów przedszkolnych. Do placówek tych łącznie uczęszcza 259 dzieci, co stanowi prawie 58% populacji dzieci w wieku od 3 do 6 lat.

Dane dotyczące stanu szkół podstawowych w gminie Zaleszany.

	Jednostka miary	2014
SZKOLNICTWO PODSTAWOWE		
Szkoły podstawowe ogółem		
Ogółem	ob.	7
Oddziały w szkołach	-	47
Uczniowie	osoba	568
Uczniowie		
W szkołach prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego	osoba	439
W szkołach prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia	osoba	129
Nauczyciele pełnozatrudnieni i niepełnozatrudnieni w przeliczeniu na etaty		
szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych		
Ogółem	etat	60,60
Mężczyźni	etat	6,82
Kobiety	etat	53,78

Infrastruktura edukacyjna jest stosunkowo dobrze dostosowana do liczby uczniów. Łącznie do szkół podstawowych uczęszcza 568 dzieci, zaś do gimnazjum 284 uczniów. Średnio na jeden oddział w szkole podstawowej przypada 12 uczniów, natomiast w gimnazjum - 26 uczniów.

Dane dotyczące stanu gimnazjów w gminie Zaleszany.

	Jednostka miary	2014
SZKOLNICTWO GIMNAZJALNE		
Gimnazja ogółem		
Ogółem	ob.	3
Oddziały w szkołach	-	11
Uczniowie	osoba	284
Nauczyciele pełnozatrudnieni i niepełnozatrudnieni w przeliczeniu na etaty		
gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych		
Ogółem	etat	23,94
Mężczyźni	etat	5,28
Kobiety	etat	18,66

Stan techniczny budynków placówek oświatowych można określić jako dobry. W kilku obiektach na przestrzeni ostatnich lat przeprowadzono kompleksową termomodernizację. Na bieżąco prowadzone są prace remontowe - zarówno na zewnątrz placówek, jak i w środku. Konieczna jest regularna modernizacja infrastruktury technicznej w placówkach oświatowych (elektryczna, ciepłownicza, sanitarna) oraz przeprowadzenie działań zwiększających efektywność energetyczną obiektów. Przy placówkach sportowych znajdują się nowoczesne boiska wielofunkcyjne oraz tereny rekreacji. Na terenie szkół działają różnorodnymatyczne koła zainteresowań, m.in. wokalne, instrumentalne, teatralne, poetyckie, matematyczne, informatyczne, plastyczne, sportowe, ważnym jest jednak, aby systematycznie zwracać uwagę na ich jakość.

Języki obce w placówkach szkolnych gminy Zaleszany.

	Jednostka miary	2014
NAUCZANIE JĘZYKÓW OBCYCH W SZKOŁACH DLA DZIECI I MŁODZIEŻY		
Obowiązkowo uczący się języka obcego wg typu szkoły		
szkoły podstawowe		
ogółem	osoba	568
angielski	osoba	568
gimnazja		
ogółem	osoba	483
angielski	osoba	284
niemiecki	osoba	199
Dodatkowo uczący się języka obcego wg typu szkoły		
szkoły podstawowe		
ogółem	osoba	33
niemiecki	osoba	33

W placówkach oświatowych brakuje nowoczesnej bazy edukacyjnej i interaktywnych pomocy dydaktycznych, które wspomogłyby proces nauczania, służyły wspieraniu uzdolnień i niwelowaniu różnic edukacyjnych. Niezbędnym wydaje się więc wyposażenie sal komputerowych w nowoczesny sprzęt, utworzenie pracowni językowych, przyrodniczych, fizycznych i chemicznych uzupełnionych o tablice interaktywne, rzutniki oraz sprzęt laboratoryjny, wsparte jednoczesnym procesem podnoszenia kwalifikacji kadry nauczycielskiej. Działania te pozwolą dostosować warunki i efekty nauczania do standardów krajowych, szczególnie w zakresie nauczania języków obcych oraz nauk matematyczno-przyrodniczych.

Wskaźniki skolaryzacji w gminie Zaleszany.

	Jednostka miary	2014
SKOLARYZACJA		
Współczynniki skolaryzacji (szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne)		
współczynnik skolaryzacji brutto		
szkoły podstawowe	%	78,08
gimnazja	%	76,55
współczynnik skolaryzacji netto		
szkoły podstawowe	%	77,80
gimnazja	%	75,74

3.20. Infrastruktura sportowa

Uprawianiu sportu i rozwojowi kultury fizycznej w gminie Zaleszany sprzyja dobra infrastruktura sportowa. Składa się na nią 7 obiektów, w tym: Centrum Sportowo-Rekreacyjne w Skowierzynie, Kępiu Zaleszańskim, Pilchowie i Dzierdziówce, boisko „Orlik” w Kotowej Woli i Turbi oraz boisko do piłki nożnej w Turbi i Zbydniowie. Od 2007 roku na terenie Gminy działa Uczniowski Klub Sportowy Zaleszany. Jego głównym celem jest organizacja zajęć pozalekcyjnych uczniom z wykorzystaniem możliwości obiektowych i sprzętowych szkoły, kształtowanie

pozytywnych cech charakteru i osobowości poprzez uczestnictwo w realizacji zadań, promocja aktywnego trybu życia oraz organizowanie uczniom wszystkich klas różnorodnych form współzawodnictwa.

Na terenie gminy działa 7 piłkarskich klubów sportowych w miejscowościach: Kępie Zaleszańskie, Kotowa Wola, Majdan Zbydniowski, Pilchów, Skowierzyn, Turbia i Zbydniów.

Kluby sportowe w gminie Zaleszany.

	Jednostka miary	2014
SPORT		
Kluby sportowe łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS		
kluby	szt.	11
członkowie	osoba	606
ćwiczący ogółem	osoba	494
ćwiczący mężczyźni	osoba	389
ćwiczący kobiety	osoba	105
ćwiczący do lat 18 ogółem	osoba	269
ćwiczący do lat 18 chłopcy	osoba	175
ćwiczący do lat 18 dziewczęta	osoba	94
sekcje sportowe	szt.	26
trenerzy	osoba	18
instruktorzy sportowi	osoba	9
inne osoby prowadzące zajęcia sportowe	osoba	6

W najbliższych latach należy zadbać o pełne wyposażenie szkół podstawowych i gimnazjalnych w infrastrukturę sportową oraz podjąć działania na rzecz pełniejszego wykorzystania istniejącej bazy sportowej przez mieszkańców Gminy. Powinno się to odbywać m.in. poprzez dalszy rozwój aktywnie działających w Gminie klubów sportowych.

3.21. Infrastruktura kultury

Główną gminną instytucją kultury, której zadaniem jest kształtowanie i rozwijanie uzdolnień artystycznych oraz wyłanianie talentów wśród dzieci i młodzieży, jest Gminny Ośrodek Kultury. W Ośrodku działają zespoły taneczne, wokalne i instrumentalne, a także wiele kół zainteresowań, takich jak koło modelarskie czy teatralne. Osoby starsze rozwijają swoje zamiłowania w klubach seniora „Złota jesień”, gdzie mają możliwość uczestniczyć w licznych spotkaniach z zaproszonymi gośćmi i poszerzać swoją wiedzę.

Działalność kulturalna na terenie gminy Zaleszany.

	Jednostka miary	2014
DZIAŁALNOŚĆ DOMÓW, OŚRODKÓW KULTURY, KLUBÓW I ŚWIETLIC		
Imprezy organizowane przez jednostkę i uczestnicy		
imprezy		
ogółem	szt.	44
seanse filmowe	szt.	8
wystawy	szt.	4
występy zespołów amatorskich	szt.	14
występy artystów i zespołów zawodowych	szt.	2
prelekcje, spotkania, wykłady	szt.	9
konkursy	szt.	2
inne	szt.	5
uczestnicy imprez		
ogółem	osoba	7150
seanse filmowe	osoba	250
wystawy	osoba	300
występy zespołów amatorskich	osoba	1000
występy artystów i zespołów zawodowych	osoba	1500
prelekcje, spotkania, wykłady	osoba	400
konkursy	osoba	200
inne	osoba	3500

Pod patronatem GOK-u działają liczne zespoły, które jednocześnie propagują tradycje poprzednich pokoleń i promują gminę. Należą do nich m.in.: dziecięcy zespół folklorystyczny „Mała Malwa”, zespół śpiewaczy „Malwa” z Turbi oraz kapela ludowa „Zaleszaki”. Liczne sukcesy odnosi także międzyszkolny zespół taneczny „Groszki” działający od wielu lat przy Publicznej Szkole Podstawowej i Gimnazjum nr 1 w Zaleszanach.

Zespoły artystyczne w gminie Zaleszany.

	Jednostka miary	2014
Zespoły artystyczne i członkowie		
liczba zespołów artystycznych		
ogółem	szt.	4
muzyczno-instrumentalne	szt.	1
folklorystyczne (ludowe, pieśni i tańca, kapele)	szt.	2
taneczne	szt.	1
członkowie zespołów artystycznych		
ogółem	osoba	85
muzyczno-instrumentalne	osoba	12
folklorystyczne (ludowe, pieśni i tańca, kapele)	osoba	33
taneczne	osoba	40

Upowszechnianiem kultury, czyli popularyzowaniem m.in. takich jej dziedzin jak: literatura, malarstwo, rysunek, architektura, obyczajowość, zajmuje się także Gminna Biblioteka Publiczna w Zaleszanach. Biblioteka realizuje różne formy promocji kultury i bibliotek

w środowisku lokalnym. Szczególne działania w tym zakresie koncentrują się na poszukiwaniu lokalnych talentów artystycznych i prezentację ich twórczości w bibliotece.

W ciągu ostatnich lat zorganizowano także kilkanaście wystaw prac wykonanych zarówno przez amatorów, jak i profesjonalistów (obrazy olejne, grafika, rysunek, rzeźba, szkło).

Ważną rolę w szerzeniu działalności kulturalno-oświatowej w gminie pełnią biblioteki publiczne. Placówki te dysponują księgozbiorem ocenianym na prawie 47,6 tys. woluminów. Mieszkańcy chętnie korzystają z możliwości wypożyczenia książek. Jeden czytelnik w ciągu roku wypożycza średnio 35 książek, znacznie więcej niż w innych gminach, gdzie średnia ta wynosi 15-20 książek.

W 2016 roku zaplanowano połączenie samorządowych instytucji kultury – Gminnego Ośrodka Kultury w Zaleszanych oraz Gminnej Biblioteki Publicznej w Zaleszanych w jedną samorządową instytucję kultury pod nazwą Gminne Centrum Kultury w Zaleszanych.

Działalność bibliotek na terenie gminy Zaleszany.

	Jednostka miary	2014
BIBLIOTEKI		
Placówki biblioteczne		
biblioteki i filie	ob.	6
pracownicy bibliotek	osoba	8
księgozbiór	wol.	47630
czytelnicy w ciągu roku	osoba	1345
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wol.	22595
obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich: wejście do budynku	ob.	1

W życie kulturalne Gminy włączają się lokalne szkoły oraz stowarzyszenia, m.in.: Towarzystwo Przyjaciół Zbydniowa czy Stowarzyszenie Rozwoju Sołectwa Pilchów „Gościniec”. Wśród kulturalnych wydarzeń Gminy jednym z najważniejszych są coroczne dożynki gminne, w których udział bierze niemal cała społeczność lokalna. Uroczystości te są zwieńczeniem całorocznej pracy mieszkańców i dziękczynieniem za zebrane plony (według dawnego zwyczaju). Warto wspomnieć także o innej wciąż żywej i pielęgnowanej na terenie Zaleszan tradycji „Wojska Majdańskiego”, które w charakterystycznym umundurowaniu jako Gwardia Straży Grobowej im. Tadeusza Kościuszki pełni straż przy Grobie Pańskim na Wielkanoc.

Ważną funkcję kulturalną w życiu mieszkańców Gminy pełnią również świetlice wiejskie oraz remizy strażackie funkcjonujące przy jednostkach Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP). Na terenie gminy działa 13 jednostek OSP. Do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego należy 5 z nich. W świetlicach najczęściej koncentruje się życie lokalnej społeczności. Ponadto stanowią one doskonałe narzędzie do mobilizowania mieszkańców do aktywności społecznej (szczególnie

młodych ludzi). Z tego powodu tak istotnym jest zadbanie o właściwe funkcjonowanie świetlic wiejskich i ich doposażenie w niezbędny sprzęt i środki.

3.22. Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej

Dostęp mieszkańców Gminy do usług medycznych jest stosunkowo dobry. Większość mieszkańców korzysta z usług medycznych na miejscu. Na terenie Gminy działają 2 niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, w którym w 2014 roku udzielono blisko 10 tys. porad. Na terenie Gminy działają także apteki.

Infrastruktura ochrony zdrowia na terenie gminy Zaleszany.

	Jednostka miary	2014
PRZYCHODNIE - AMBULATORYJNA OPIEKA ZDROWOTNA (STAN W DNIU 31 XII)		
Przychodnie		
ogółem	ob.	5
przychodnie na 10 tys. ludności	ob.	5
Przychodnie podległe samorządowi terytorialnemu		
przychodnie ogółem	ob.	3
Podstawowa opieka zdrowotna - porady		
porady ogółem		
ogółem	-	30418
przychodnie podległe samorządowi terytorialnemu	-	20444
Ambulatoryjna opieka zdrowotna - porady lekarskie		
porady lekarskie ogółem		
ogółem	-	36236

W Gminie działa Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, z usług którego korzysta blisko 8% mieszkańców. Do głównych form opieki społecznej należą świadczenia pieniężne (w tym zasiłki rodzinne), świadczenia rzeczowe oraz poradnictwo specjalistyczne. Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej są: ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie, niepełnosprawność, alkoholizm oraz bezradność.

Środowiskowa pomoc społeczna na terenie gminy Zaleszany.

	Jednostka miary	2014
ŚRODOWISKOWA POMOC SPOŁECZNA		
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego		
Ogółem	gosp.	319
poniżej kryterium dochodowego	gosp.	203
powyżej kryterium dochodowego	gosp.	116
Osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku		
Ogółem		
Ogółem	osoba	834
poniżej kryterium dochodowego		

Ogółem	osoba	513
powyżej kryterium dochodowego		
Ogółem	osoba	321
Zasięg korzystania z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku		
Ogółem		
Ogółem	%	7,7
poniżej kryterium dochodowego		
Ogółem	%	4,7
powyżej kryterium dochodowego		
Ogółem	%	2,9

Świadczenia rodzinne na terenie gminy Zaleszany.

	Jednostka miary	2014
ŚWIADCZENIA RODZINNE		
Korzystający ze świadczeń rodzinnych		
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	-	392
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	osoba	773
dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	osoba	691
udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	%	32,9

3.23. Infrastruktura bezpieczeństwa publicznego

Stan bezpieczeństwa publicznego jest bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na jakość życia mieszkańców Gminy. Nad zapewnieniem bezpieczeństwa, ładu i porządku publicznego w Gminie Zaleszany pracują: Policja oraz Ochotnicza Straż Pożarna.

Na terenie Gminy zlokalizowany jest jeden posterunek policji - w Zbydniowie. Przewidziany stan etatowy tej jednostki to 6 funkcjonariuszy.

Na terenie administracyjnym Gminy nie funkcjonuje jednostka Państwowa Straży Pożarnej, dlatego jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej są wiodącymi podmiotami realizującymi zadania z zakresu ochrony życia, zdrowia, mienia i środowiska przed klęskami żywiołowymi oraz zagrożeniami ekologicznymi. Na terenie Gminy funkcjonuje 13 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej.

Ochotnicze Straże Pożarne w gminie Zaleszany.

Adres	Zarząd	Samochód
OSP Dzierdźówka	Prezes – Adrian Wraga	Polonez Caro SLOp
OSP Kępie Zaleszańskie	Prezes – Henryk Urbaniak	Star 200 GBAM
OSP Kotowa Wola (KSRG)	Prezes – Jan Idec	Ford Ranger SLRw
OSP Majdan Zbydniowski	Prezes – Andrzej Krawczyk	Gaz GLM
OSP Motycze Szlacheckie	Prezes – Jan Koper	Ford Transit GLM
OSP Obojna	Prezes – Waldemar Gimpel	Lublin GLM
OSP Pilchów (KSRG)	Prezes – Grzegorz Grabowski	Jelcz GCBAM
OSP Skowierzyn (KSRG)	Prezes – Roman Wlezień Naczelnik – Grzegorz Jaroń	Renault Trafic GLM

OSP Turbia (KSRG)	Prezes – Tadeusz Mróz	Ford Transit GLM
OSP Zbydnów (KSRG)	Prezes – Sebastian Nabrzeski	Ford Transit GLM
OSP Zaleszany	Prezes – Andrzej Jonaszek	Ford Ranger SLRw
OSP Wólka Turebska	Naczelnik – Jan Walczyna	
OSP Pasternik Skowierski	Prezes – Adam Stilger	

Członkowie OSP regularnie uczestniczą w ćwiczeniach szkoleniowych, prowadzą akcje prewencyjne w zakresie bezpieczeństwa publicznego oraz na bieżąco współpracują z podobnymi jednostkami z terenu całego powiatu stalowowolskiego.

Aby w przyszłości zwiększyć poczucie bezpieczeństwa mieszkańców Gminy oraz przyjezdnych, należy konsekwentnie realizować program doposażenia służb szybkiego reagowania, ze szczególnym uwzględnieniem Ochotniczych Straży Pożarnych. Znaczące efekty przynosi również system monitoringu gminnego oraz doświetlania miejsc zagrożonych występowaniem zjawisk przestępczości.

Przydatnym narzędziem w zakresie poprawy bezpieczeństwa publicznego będzie także „Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa” i umożliwi ona mieszkańcom m.in. przekazywanie Policji informacji o miejscach i zdarzeniach, które mają wpływ na poczucie zagrożenia. Co ważne, „Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa” opiera się o informacje skatalogowane w trzech różnych obszarach:

- informacje gromadzone w policyjnych systemach informatycznych,
- informacje pozyskiwane od społeczeństwa w trakcie bezpośrednich kontaktów z obywatelami, przedstawicielami samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych itp. oraz w trakcie debat społecznych poświęconych bezpieczeństwu,
- informacje pozyskiwane od obywateli (internautów) z wykorzystaniem platformy wymiany informacji.

Mapy zostały opracowane w oparciu o informacje własne Policji (m.in. statystyki policyjne), informacje przekazane przez podmioty biorące udział w konsultacjach społecznych oraz z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej oraz informacje różnych instytucji.

Każdy mieszkaniec Gminy może brać czynny udział w zapewnianiu bezpieczeństwa, reagować na zagrożenia i dzielić się swoimi uwagami z Policją. Ma też możliwość sprawdzenia poziomu bezpieczeństwa w jego okolicy czy też samodzielnego dokonywania aktualizacji dot. systemu. Odbywa się to w następujący sposób: informacja o zagrożeniu, które zauważył mieszkaniec jest przez niego zgłaszana Policji za pomocą interaktywnej strony, następnie informacja podlega procesowi weryfikacji. Jeżeli się potwierdzi, zostaje ona wprowadzona bezpośrednio na mapę, dzięki czemu znajdują się na nich bardzo szczegółowe informacje, dot. także niższych szczebli podziału terytorialnego, w tym dzielnic, osiedli, sołectw.

Jakość rządzenia w gminie

Zdolność gminy do skutecznego rządzenia i przewyższania problemów rozwojowych stanowi obecnie jedno z głównych wyzwań samorządów lokalnych w Polsce. W niniejszej analizie skoncentrowano się na krótkim omówieniu trzech najważniejszych czynników decydujących o jakości rządzenia w gminie, tj.: zdolności inwestycyjnej gminy, zaangażowaniu kapitału społecznego w proces rządzenia gminą oraz stosowania praktyk planowania strategicznego i promowania gminy na forum krajowym i międzynarodowym.

FINANSE PUBLICZNE W PIGUŁCE

- Suma wydatków z budżetu Gminy Zaleszany wyniosła w 2014 roku 31,7 mln złotych, co daje 2,9 tys. złotych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Oznacza to wzrost wydatków o 18.1% w porównaniu do roku 2013. Największa część budżetu gminy Zaleszany - 32.2% została przeznaczona na Dział 801: Oświata i wychowanie. Istotną część budżetu stanowiły także wydatki na Dział 852: Pomoc społeczna (19.2%) oraz Dział 400: Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę (16%).

Wydatki inwestycyjne stanowiły 7,6 mln złotych, czyli 24,0% wydatków ogółem.

- Suma dochodów Gminy Zaleszany wyniosła w 2014 roku 31,5 mln złotych, co daje 2,9 tys. złotych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Oznacza to wzrost dochodów o 17% w porównaniu do roku 2013. Największa część dochodów wygenerował Dział 758: Różne rozliczenia (40.1%). Duża część wpływów pochodziła także z Działu 756: Dochody od osób prawnych, fizycznych i od innych jednostek (24.1%) oraz z Działu 852: Pomoc społeczna (16.2%).

Wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych wynosiły 412 złotych na mieszkańca (14,2%), natomiast dochód z tytułu podatków dochodowych od osób prawnych wyniósł 1,3 złotych na mieszkańca (0,0%).

3.24. Analiza zdolności inwestycyjnej Gminy

Zdolność Gminy do inwestycji uzależniona jest głównie od wielkości dochodów oraz struktury wydatków w budżecie Gminy. W ciągu ostatnich lat można zaobserwować stały wzrost dochodów Gminy Zaleszany. Ich wielkość wynosiła w 2014 r. 31,5 mln zł i wzrosła w porównaniu z rokiem 2008 o ponad 55%. Głównymi źródłami dochodów są: subwencja ogólna (40%), dotacje (32%) i część oświatowa subwencji ogólnej (25%). Dochody własne stanowią ok. 27,6%.

Wydatki budżetu gminy Zaleszany według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2008 - 2014

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem (mln zł)	18,8	24,7	26,3	28,4	26,4	26,9	31,7
Na jednego mieszkańca (w tys. zł)	1,8	2,3	2,4	2,6	2,4	2,5	2,9

Dochody budżetu gminy Zaleszany według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2008 - 2014

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem (mln zł)	20,3	24,2	25,0	26,0	26,2	26,9	31,5
Na jednego mieszkańca (w tys. zł)	1,9	2,2	2,3	2,4	2,4	2,5	2,9

Wielkość dochodów Gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosi około 2 894 zł, przy średniej powiatowej równej ok. 3 432 zł.

Analizując strukturę wydatków Gminy podkreślenia wymaga fakt, iż blisko 24% wydatków budżetu stanowią wydatki majątkowe inwestycyjne, zaś wydatki bieżące na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń stanowiły w 2014 roku 27% wydatków ogółem.

Stosunkowo wysoka zdolność inwestycyjna Gminy wynika z dość dobrej efektywności w pozyskiwaniu środków ze źródeł zewnętrznych, w tym z programów krajowych i unijnych. W latach 2007-2014 na terenie gminy zrealizowano szereg różnorodnych projektów. W 2014 roku udział środków Gminy na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych wyniósł 4,2 mln zł, czyli ponad 13% wydatków budżetowych.

3.25. Jakość kapitału społecznego w Gminie

Wyzwaniem dla samorządów lokalnych jest przede wszystkim zdolność skutecznego rządzenia. Jakość kapitału społecznego wraz z jego zaangażowaniem w proces zarządzania jest przejawem dobrego rządzenia na poziomie lokalnym. Najczęściej kapitał społeczny oceniany jest w kategoriach: aktywność obywatelska (udział w wyborach i organizacjach społecznych), liczba aktywnych organizacji pozarządowych, zaangażowanie mieszkańców w życie społeczno-kulturalne, poziom występowania patologii społecznych.

Aktywność obywatelska mieszkańców Gminy Zaleszany w zakresie partycypacji w wyborach jest stosunkowo niska. Frekwencja w poszczególnych wyborach jest zazwyczaj niższa niż średnia krajowa. Oznacza to stosunkowo niewielkie zaangażowanie mieszkańców w sprawy obywatelskie. Tylko w przypadku wyborów samorządowych zaangażowanie mieszkańców było

lokalnie wyższe niż ogólnokrajowa frekwencja. Frekwencja w poszczególnych wyborach przedstawiała się następująco:

- parlamentarne w 2015 r. - 45,8% (frekwencja ogólnopolska 50,9%),
- prezydenckie w 2015 r. - 52,9% (frekwencja ogólnopolska 55,3%),
- referendum w 2015 r. - 6,5%. (frekwencja ogólnopolska 7,8%),
- samorządowe w 2014 – 52% (frekwencja ogólnopolska 47,7%),
- do Parlamentu Europejskiego w 2014 – 20,0% (frekwencja ogólnopolska 23,83%).

Kolejne z kryteriów - liczba aktywnie działających organizacji pozarządowych na terenie Gminy - jest stosunkowo wysoka i wyniosła 3,9 organizacji na 1000 mieszkańców, przy średniej krajowej równej 2,2. W Krajowym Rejestrze Sądowym zarejestrowane są 43 stowarzyszenia oraz inne organizacje społeczne i zawodowe, fundacje oraz ZOZ.

Dokonano także analizy przestępczości: w 2014 r. wszczęto 87 postępowań, zaś wskaźnik wykrywalności wyniósł 57,6%. Wskaźnik ten w stosunku do roku 2012 spadł o 15%.

Kategorie przestępstw w Gminie Zaleszany.

Kategorie	Rok 2013	Rok 2014
Kradzież cudzej rzeczy	16	13
Kradzież z włamaniem	6	10
Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwym	28	10
Uszkodzenie rzeczy	8	6

Przestępstwa przeciw rodzinie w 2014 roku

Kategorie	liczba
Interwencje domowe	67
Założone Niebieskie Karty	13
Postępowania przygotowawcze	9
Wniesione akty oskarżenia	5
Umorzenia ze względu na brak znamion przestępstwa	4

W 2014 roku na terenie Gminy dokonano 517 policyjnych interwencji. Dane dot. poszczególnych miejscowości wyglądają następująco:

Liczba interwencji policji w 2014 roku na terenie gminy Zaleszany.

Miejscowość	Liczba interwencji
Turbia	76
Kępie Zaleszańskie	39
Zbydniów	38
Zaleszany	22
Agatówka	20
Kotowa wola	19
Dzierdziówka	19
Pilchów	18

Skowierzyn	16
Obojna	13
Majdan Zbydniowski	10
Wólka turebska	8
Motycze Szlacheckie	0

Analiza potencjału jakości życia

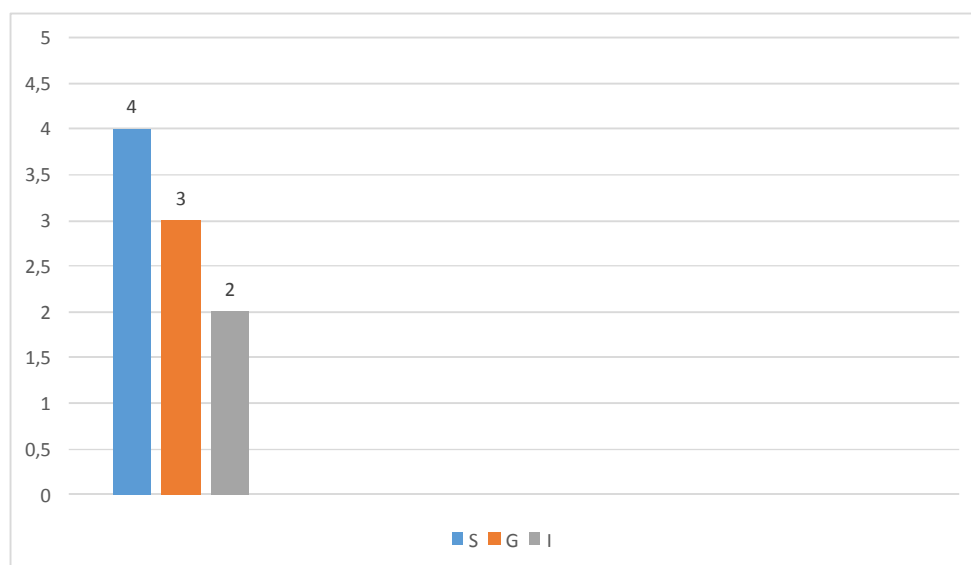
Analiza potencjału jakości życia na terenie gminy Zaleszany obejmuje wartości pochodzące z BDL GUS, które konfrontowane są z danymi agregowanymi w procesie zarządzania rozwojem Gminy - subiektywną oceną jakości życia mieszkańców, wizerunkiem Gminy na tle innych w Powiecie oraz potencjałem finansowym gminy.

Analizę podzielono na następujące obszary:

- **S:** społeczny - uwzględniający takie dane jak jakość usług publicznych, dostęp do opieki zdrowotnej, edukacji, kultury, rekreacji, elementy rynku pracy, potencjał i zmiany w strukturze ludności Gminy, poziom partycypacyjny mieszkańców oraz możliwości rozwoju;
- **G:** możliwości inwestycyjne, potencjał finansowy Gminy i tendencje rozwojowe Gminy w tym zakresie
- **I:** obejmujący obszary infrastruktury społecznej oraz drogowej, oceniający ich jakość oraz możliwości rozwojowe.

Skala, którą przyjęto na ocenę potencjału możliwości jest pięciostopniowa, gdzie „5” oznacza bardzo wysokie możliwości, a (1) bardzo niskie.

Ocena potencjału jakości życia na terenie gminy Zaleszany

Potencjał uznano za największy w obrębie obszaru społecznego, następnie: gospodarczego i inwestycyjnego.

W obszarze potencjału gospodarczego i inwestycyjnego zauważalne są braki i zidentyfikowane potrzeby. Deficyty potencjałów zostały zdiagnozowane podczas analizy problemów i w wyniku procesów strategicznych przekształcono je w cele.

Dominujące problemy społeczne - wnioski z badań diagnostycznych

3.26. Wnioski z zebrań wiejskich

Podsumowanie:

Na zebraniach przedstawiono ich uczestnikom problemy i potrzeby dotyczące następujących obszarów²:

- 1.1. Inwestycje w infrastrukturę techniczną (cel: poprawa warunków zamieszkiwania),
- 1.1. Informacja i komunikacja społeczna, integracja lokalna, edukacja.
- 1.2. Sprawy porządkowo-administracyjne/bieżące.
- 1.3. Inne poruszane zagadnienia ważne w aspekcie strategii, m.in. sprzedaż i dzierżawa działek, udzielenie służebności przejazdu do posesji, budowa dróg, sprzedaż drogi nr 499, sprzedaż mienia komunalnego ;

Przedstawione kopie protokołów z zebrań wiejskich wskazują na różne doświadczenia, umiejętności i formę prowadzenia zebrań wiejskich;

² Szczegółowe informacje zawarte są w raportach cząstkowych powstałych w trakcie opracowywania założeń Strategii

Rekomendacje:

1. Potrzeby społeczne i zadania publiczne oceniane z perspektywy sołectwa (rady sołectkiej/zebrań mieszkańców) wymagają pogłębionej analizy.
2. Dobrym narzędziem, komplementarnym do Strategii, wydają się być Programy Odnowy Miejscowości, których opracowanie uznaje się za pomocne.
3. W pracach nad aktualną wizją i kierunkami rozwoju Gminy Zaleszany należałoby przeprowadzić formalne debaty sołectkie nt. problemów/potrzeb sołectkich. Do ich elementów należeć powinno wspólne opracowanie następujących zagadnień: obszary i kryteria oceny pod kątem znaczenia społecznego, podmioty odpowiedzialne za realizację zadania (gmina/fundusz sołectki/inna forma partycypacji obywatelskiej), harmonogram realizacji (wstępne założenia).
4. Ze względu na już zauważalny i prognozowany wzrost potrzeby (oczekiwań) skutecznej pracy instytucji gminnych w obszarach zadań bieżących (doraźnych) do rozważenia w czasie prac warsztatowych liderów społecznych jest zwiększenie funduszu sołectkiego wraz ze zwiększeniem odpowiedzialności sołectw za lokalne zadania gminne (lista zadań sołectkich) lub stosowanie „premi” w sytuacji wykorzystywania funduszu sołectkiego jedynie w zadaniach mających priorytetowe znaczenie dla Gminy, tak aby środki będące w dyspozycji sołectw przyczyniały się do rozwiązywania problemów społecznych o największym, ze względu na mieszkańców, zasięgu.

3.27. Badania ankietowe

Wnioski:

1. Uczestnicy badania za **mocne strony** Gminy uznali: infrastrukturę, rozwój budownictwa mieszkaniowego, dobrą lokalizację dla biznesu, bardzo dobre położenie, lotnisko, przyrodę, (starorzecze Sanu), dbałość o miejsca rekreacji dzieci i młodzieży, aktywność samorządu lokalnego w obszarze wsparcia udzielanego organizacjom pozarządowym. Zaś za **słabe strony** uznano: komunikację publiczną (m.in. brak połączeń ze Stalową Wolą, zwłaszcza po południu), brak odpowiedniego oświetlenia w newralgicznych miejscach, brak wystarczającej ilości chodników przy drogach (szczególnie w miejscowościach sąsiadujących z Zaleszanami), brak wystarczającej ilości dróg i ścieżek rowerowych, brak zagospodarowania czasu dzieciom podczas wakacji/ferii zimowych.
Warto zaznaczyć, że respondenci nie wyjaśnili, na czym polega np.: dobra lokalizacja Gminy, kwestia jej atrakcyjności dla działalności gospodarczej czy dot. walorów przyrodniczych.
2. Wg badanych szerszą ofertę usług należy skierować do młodzieży, dorosłych (19-65 lat) oraz bezrobotnych. W badaniu nie wskazano seniorów, a prawdopodobną tego przyczyną może być fakt, iż żaden z ankietowanych nie należał do wspomnianej grupy wiekowej (powyżej 65. roku życia).

3. Celem poprawy jakości świadczonych usług przez Gminę, ankietowani wskazali następujące działania:
- 3.1. dotyczące bezpieczeństwa:
- 3.1.1. w ruchu drogowym: zabezpieczenie infrastruktury drogowej poprzez zwiększenie liczby ścieżek rowerowych, budowę chodników i przejść dla pieszych, zapewnienie oświetlenia, montaż luster drogowych;
- 3.1.2. funkcjonowanie posterunku policji: większa aktywność funkcjonariuszy, przywrócenie pracy posterunku w niedziele, zwiększenie liczby etatów i patroli wieczorem/w nocy, również w małych miejscowościach;
- 3.2. dotyczące pomocy społecznej: zaproponowano aktywizację zawodową i aktywną pomoc w poszukiwaniu pracy; jako sugestie podano także organizację zajęć dla mieszkańców na tematy zw. z radzeniem sobie z problemami (np. z rozwiązywaniem konfliktów) oraz zwiększenie liczby usług kierowanych do seniorów (np. uniwersytet III wieku), motywowane dużą reprezentacją przedstawicieli tej grupy wiekowej w strukturze mieszkańców Gminy;
- 3.3. dotyczące opieki zdrowotnej: najwięcej głosów wskazywało na konieczność zwiększenia dostępu do lekarzy (w tym: specjalistów) oraz wydłużenia godzin pracy ośrodka zdrowia. Badani zasugerowali także potrzebę zapewnienia pomocy stomatologa w szkołach i budowy podjazdów dla osób niepełnosprawnych w miejscach publicznych;
- 3.4. dotyczące edukacji: respondenci postulują rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych oraz zwiększenie dostępności żłobków i przedszkoli, w tym: poprzez wydłużenie godzin ich pracy, dostosowując je do godzin pracy rodziców;
- 3.5. dotyczące kultury: badani wskazują na konieczność stworzenia oferty skierowanej do różnych grup wiekowych, w tym: także dla dorosłych. Ankietowani podkreślają potrzebę organizacji większej liczby festynów, imprez rodzinnych i integracyjnych dla mieszkańców oraz sugerują potrzebę rozszerzenia oferty GOK-u;
- 3.6. dotyczące organizacji czasu wolnego, sportu i rekreacji: ankietowani wskazują na konieczność rozbudowy infrastruktury sportowej i rekreacyjnej oraz proponują zwiększenie ilości zajęć sportowych kierowanych do dorosłych;
- 3.7. dotyczące transportu: najwięcej głosów wyrażało potrzebę utworzenia/zwiększenia liczby połączeń autobusowych (np.: ze Stalową Wolą czy między Stalową Wolą i Tarnobrzegiem przez miejscowości w Gminie) oraz korekty istniejącego rozkładu jazdy (np.: wprowadzenie dodatkowych kursów w weekendy, wieczorem i rano (dogodne godziny dojazdu do pracy)). Zasugerowano także zwiększenie liczby przystanków;

3.8. dotyczące ochrony środowiska: badani za największy problemem uznali dzikie wysypiska śmieci oraz popularną praktykę wyrzucania śmieci do rowów i lasów. Pojawiły się także głosy nt. odpadów i nieczystości płynnych.

4. Respondenci wysoko ocenili działanie instytucji i infrastrukturę w Gminie.

Rekomendacje:

1. Biorąc pod uwagę, że w grupie respondentów nie było osób powyżej 65. roku życia, warto zaplanować badanie, w którym w grupie ankietowanych znajdowałoby się przedstawiciele wszystkich grup wiekowych, w tym seniorów.
2. Kontynuując ideę zawartą w punkcie pierwszym, warto zadbać, aby w grupie badanych znaleźli się także przedstawiciele różnych grup społecznych, np. osób pracujących i bezrobotnych. Pozwoli to na dużo lepsze i bardziej reprezentatywne zbadanie potrzeb i opinii mieszkańców, a ryzyko pominięcia potrzeb którejs z społeczności zostanie znacząco zmniejszone.
3. Zaleca się porównanie przedstawionych wyżej informacje dot. oceny stanu infrastruktury z dostępnymi danymi, celem sprawdzenia ilości i jakości infrastruktury na całym obszarze Gminy, przede wszystkim weryfikując informacje dot. elementów, które mają bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo. Dobrą praktyką jest opracowanie mapy punktów w poszczególnych sołectwach, w których można poprawić infrastrukturę.
4. Zaleca się porównanie informacji nt. deficytu usług z danymi statystycznymi i ofertą instytucji gminnych, aby zweryfikować opinie respondentów i rozróżnić, czy oferta jest niewystarczająca (np. za mała różnorodność, za mała liczba zajęć), czy też oferta jest niedostosowana do potrzeb mieszkańców lub są oni o niej niedostatecznie poinformowani.
5. Dobrą praktyką może być umożliwienie mieszkańcom zgłaszania swoich pomysłów i propozycji działań, które ich zdaniem są konieczne do realizacji na terenie Gminy (forma dowolna, np. anonimowa). Propozycje te powinny być następnie dyskutowane na gminnym forum. W ten sposób mieszkańcy będą mieli poczucie, że samorząd odpowiada na ich potrzeby, a podczas podejmowania decyzji i wyznaczania celów swojej działalności bierze pod uwagę opinie społeczności lokalnej. Ponadto, nierzadko proponowane przez mieszkańców działania i rozwiązania zwracają uwagę na kwestie umykające uwadze samorządowców, będące jednak łatwe w realizacji przy jednoczesnym dużym oddziaływaniu na komfort życia ich odbiorców.

3.28. Wnioski z warsztatów strategicznych

Wnioski:

Znaczenie kluczowych obszarów zdaniem uczestników warsztatów (w kolejności ilości wskazań, malejąco): edukacja i kultura (12 wskazań), bezpieczeństwo (12 w.), infrastruktura (11 w.), opieka i zdrowie (10 w.), rozwój przedsiębiorczości (5 w.), rekreacja i turystyka (3 w.), środowisko naturalne (3 w.), społeczeństwo obywatelskie (3 w.), tereny inwestycyjne (2 w.).

Czynniki wyróżniające Gminę Zaleszany na tle innych samorządów

Czynniki	
NA TLE POWIATU	
Obszar „Edukacja i kultura”	<ul style="list-style-type: none"> • sieć szkół zaspokajająca potrzeby mieszkańców • bogata oferta zajęć pozalekcyjnych (obozy sportowe, klasa sportowa, zajęcia artystyczne) • praca z uczniem zdolnym • zróżnicowana oferta zajęć GOK-u • orkiestra dęta, w tym młodzieżowa
Obszar „Bezpieczeństwo”	<ul style="list-style-type: none"> • bezpieczeństwo dostaw wody
Obszar „Infrastruktura”	<ul style="list-style-type: none"> • kanalizacja – korzysta z niej 60% mieszkańców • infrastruktura oświaty • wodociągi
Obszar „Opieka i zdrowie”	<ul style="list-style-type: none"> • opieka specjalistów w ośrodkach zdrowia • profilaktyka zdrowotna
NA TLE REGIONU	
Obszar „Edukacja i kultura”	<ul style="list-style-type: none"> • bogata oferta zajęć pozalekcyjnych (obozy sportowe, klasa sportowa, zajęcia artystyczne)
Obszar „Bezpieczeństwo”	<ul style="list-style-type: none"> • ścieżki rowerowe i chodniki • wyremontowane wały
Obszar „Infrastruktura”	<ul style="list-style-type: none"> • drogi • lotnisko • rowy melioracyjne
Obszar „Opieka i zdrowie”	<ul style="list-style-type: none"> • 500+ (szybkość wypłaty) • ośrodki zdrowia • lokalizacja budynków • środowisko naturalne
NA TLE WOJEWÓDZTWA	
Obszar „Edukacja i kultura”	<ul style="list-style-type: none"> • praca z uczniem zdolnym
Obszar „Bezpieczeństwo”	<ul style="list-style-type: none"> • ilość i jakość dróg asfaltowych
NA TLE POLSKI	
Obszar „Edukacja i kultura”	<ul style="list-style-type: none"> • praca z uczniem zdolnym
Obszar „Bezpieczeństwo”	<ul style="list-style-type: none"> • jednostki OSP • ścieżki rowerowe, w tym Green Velo

3.29. „Wizja sołectwa” zdaniem uczestników zebrań

- **Agatówka**

W 2025 roku w Agatówce będzie: sieć kanalizacyjna, wzdłuż dróg będą chodniki i oświetlenie, a plac przy Domu Ludowym stanie się dla ogółu mieszkańców miejscem spotkań. Wszystkie drogi będą posiadały nawierzchnię asfaltową, a posesje zostaną odwodnione. Agatówka stanie się częścią Stalowej Woli (głos pojedynczy), będzie stanowić „zielone” miejsce dla seniorów i bezpieczne miejsce zamieszkania ze stałym monitoringiem, dla dzieci w wieku przedszkolnym zostanie zorganizowana świetlica (przedszkole), wybudowany zostanie także kościół (kaplica).

- **Dzierdziówka**

W 2025 roku Dzierdziówka będzie miejscowością przypominającą „Manhattan” - o większej liczbie mieszkańców. Mieszkańcy pracować będą głównie w firmach lokalnych. Będzie bezpiecznie na wsi bez zagrożeń np. ze strony bezdomnych zwierząt (funkcjonować będzie straż wiejska). Dzierdziówka będzie oazą spokoju oferującą liczne zajęcia dla seniorów (miejsca spotkań, zajęcia integracyjne) z aktywnie funkcjonującym życiem towarzyskim i kulturalnym. OSP będzie dalej działać i prężnie się rozwijać. Założony zostanie klub seniora, a młodzież będzie miała szansę rozwoju swoich pasji w licznych klubach zainteresowań. Organizowane będą także imprezy wieńczone m.in. festynami. Środowisko kobiet zostanie zaktywizowane, np. poprzez ich własne organizacje społeczne.

Mieszkańcy będą mieli możliwość podpięcia swoich gospodarstw do sieci kanalizacyjnej. Łatwy dojazd do sąsiednich miast zapewni komunikacja publiczna, a dojazd do miast spoza regionu ułatwi droga ekspresowa. Mieszkańcy będą mieli więcej czasu, który wykorzystany zostanie na spotkania w świetlicy sołeckiej. Mieszkańcom będzie się żyło wygodnie, bezpiecznie, a ich pomysły i marzenia będą miały szansę realizacji oraz spełnienia.

- **Kępie Zaleszańskie**

W 2025 roku Kępie Zaleszańskie będzie miejscowością z: przedszkolem, asfaltowymi drogami osiedlowymi, funkcjonującym centrum rekreacyjno-sportowym, uporządkowanymi i zadbanymi chodnikami oraz oświetleniem w strefach zamieszkania. Kępie zasłużą na tytuł „zielonej wsi” (m.in. dzięki licznym nasadzeniom, parkom, skwerom, oczkom wodnym etc.), co jednocześnie umożliwi wielu jej mieszkańcom rozwój zainteresowań (rekreacja, sport, hobby). W Kępiu wybudowane zostaną ścieżki rowerowe, dom seniorów, place zabaw, latem samorząd zadba o odkomarzanie a zimą odśnieżanie terenu. Dom weselny będzie w pełni skanalizowany (w budynku publicznym lub w prywatnej działalności).

- **Kotowa Wola**

W 2025 roku w okolicy istniał będzie duży zakład pracy zatrudniający mieszkańców, dzięki czemu będzie im się żyło bezpieczniej i wygodniej (bez konieczności uciążliwych dojazdów do miejsca pracy). Wieś będzie miała pełną sieć dróg i chodników, z miejscami parkingowymi przy szkole i kościele. Każda ulica będzie oświetlona i dobrze odśnieżana. Wieś nie będzie zagrożona przez powódzie i podtopienia, oczka wodne będą oczyszczone oraz utrzymane w dobrym stanie. We wsi stworzone zostaną miejsca rekreacji dla dzieci, młodzieży i dorosłych (place zabaw, siłownie zewnętrzne i wewnętrzne, altany, kąpielisko, ścieżki rowerowe). Społeczność będzie aktywna, m.in. dzięki zrzeszaniu się w Kole Gospodyń Wiejskich i stowarzyszeniach. Lokalny klub dysponował będzie nowoczesnym boiskiem i odpowiednim wyposażeniem, co przełoży się na sukcesy (m.in. awans do wyższych lig).

Mieszkańcy wsi będą mieli dostęp do szybkiego Internet, a wiele domów wykorzystywać będzie OZE.

- **Majdan Zbydniowski**

W 2025 roku Majdan Zbydniowski cieszyć się będzie dobrym połączeniem z resztą miejscowości Gminy i najbliższymi miastami, ogólnodostępną siecią internetową, wyasfaltowanymi ulicami z chodnikami, oświetleniem i ścieżkami rowerowymi, zadbanymi terenami publicznymi (odsnieżonymi, ogrodzonymi, z zawsze skoszoną trawą). Dzieci będą mogły bawić się na nowo powstałym placu zabaw, gospodarstwa będą podłączone do sieci kanalizacyjnej, fundusz sołecki zostanie powiększony tak, by środki wydatkowane na bieżące utrzymanie nie stanowiły jego głównych wydatków.

- **Motycze Szlacheckie**

W 2025 roku w Motyczach Szlacheckich będzie: bezpiecznie (np. zatoczki na autobus, chodniki wzdłuż drogi, działające oświetlenie uliczne), ekologicznie (np. kanalizacja i solary na domach sfinansowane przez Gminę w ramach projektu UE), miejsca publiczne będą czyste i zadbane (np. miejsce walk ze Szwedami), mieszkańcy będą wyróżniać się dużą społeczną odpowiedzialnością za dobro wspólne (nie tylko nie niszczą mienia publicznego, ale też reagują na niewłaściwe zachowania osób trzecich, takie jak wandalizm czy zanieczyszczanie otoczenia). Wieś będzie ładna (nawet niezamieszkałe domostwa będą zadbane), rowy melioracyjne i starorzecze Sanu staną się atrakcją miejscowości i zasobem, z którego bez ograniczeń będą korzystać mieszkańcy. Dom Ludowy stanie się świetlicą z cyklicznymi zajęciami dla dzieci, młodzieży, dorosłych, w tym seniorów. Dla osób aktywnych sportowo utworzony zostanie będzie klub piłkarski, który będzie miał do swojej dyspozycji własne boisko.

- **Obojna**

W 2025 roku Obojna będzie wsią, która w pełni skanalizowaną, z asfaltowymi ulicami, oraz chodnikami. We wsi będzie dużo dzieci, w odpowiedzi na co utworzone zostanie przedszkole. Zarówno remiza, jak i jej otoczenie staną się przyjazne dla mieszkańców i sprzyjać będą rekreacji. We wsi funkcjonował będzie sklep, a komunikacja stanie się lepsza dzięki przystankowi PKP i dodatkowym kursom busów. Wszystkie sadzawki zostaną wyczyszczone i będą zachęcać mieszkańców do aktywnego spędzania wolnego czasu w plenerze. Podatki będą niskie, a przedsiębiorcy będą zachęceni do działalności na terenie wsi. Wszystkim będzie żyło się lepiej.

- **Pilchów**

W 2025 roku Pilchów będzie miejscowością, w której mieszka się przyjemnie. Panować będzie atmosfera zgody i równości (bez podziałów), każdy z mieszkańców będzie wnosił coś do wspólnej przestrzeni (duże zaangażowanie społeczności lokalnej). Pilchów stanie się wsią ekologiczną: zieloną, mieszkańcy będą mieli dostęp do OZE i kanalizacji, wywóz odpadów

stałych odbywać się będzie przynajmniej 2 razy w miesiącu, ulice będą posiadały tzw. „burzówki”. Będzie bezpiecznie (m.in. dzięki oświetleniu ulic i zapewnieniu chodników), a mieszkańcy będą mogli korzystać także z możliwości rekreacji (parki wiejskie z ławeczkami, siłownia na zewnątrz). Powstaną nowe przystanki autobusowe. Pilchów stanie się wsią aktywną społecznie, z nowymi osiedlami mieszkaniowymi. Wybudowany zostanie pomnik por. Sarny oraz drugi plac zabaw dla dzieci. Mieszkańcy będą mieli dostęp do Internetu bezprzewodowego.

- **Skowierzyn**

W 2025 roku Skowierzyn będzie miejscem sprzyjającym zamieszkiwaniu - mieszkańcy żyć będą w zgodzie, rolnicy sprzedawać będą produkty w lokalnych punktach skupu, a ich praca stanie się bardziej doceniana i szanowana. Wieś będzie skanalizowana, czysta i zadbana, drogi będą wyasfaltowane i posiadać będą chodniki. Drogi rolne zostaną utwardzone. Wieś znana będzie z odnawialnych źródeł energii. Dostęp do Internetu będzie nieograniczony. Międzywale zostanie uporządkowane, zagospodarowane i nie będzie zagrażać powodzią. Wieś będzie bezpieczna (m.in. dzięki lustru na zakręcie drogi), a społeczeństwo zdrowsze (np. dzięki mniejszej ilości alkoholu w sklepach). OSP dysponować będzie nowym samochodem gaśniczym, powstanie przedszkole dla dzieci, a wiejski dom ludowy prowadzić będzie zajęcia dla seniorów, w tym zajęcia z rehabilitacji. Dostęp do lekarzy na miejscu, w tym specjalistów, stanie się łatwiejszy. Młodzież będzie chciała zostawać w Skowierzynie, widząc tutaj swoje szanse na dalsze życie zawodowe.

- **Turbia**

W 2025 roku Turbia będzie wsią, która posiada nazwy ulic i jest w pełni skanalizowana. Młodzież będzie miała swoje miejsca aktywności, które sama będzie współtworzyć i o nie dbać. Mieszkańcy będą mieli dostęp do szybkiego Internetu, a wiele domów wykorzystywać będzie OZE. Przy lotnisku powstaną duże farmy fotowoltaiczne (blisko 10 ha), co przyczyni się do lepszego zagospodarowania majątku Gminy. Powstanie obwodnica, dzięki czemu mieszkańcom będzie żyło się znacznie lepiej. Wybudowane zostaną także chodniki i ścieżki rowerowe, zbiornik wodny będzie oczyszczony, a rowy udrożnione. Wszyscy mieszkańcy traktowani będą równo, a władze będą liczyć się z ich głosem.

- **Wólka Turebska**

W 2025 roku Wólka Turebska będzie miejscowością, w której ludzie są bogaci, młodzież angażuje się w sprawy lokalne, więcej osób uczestniczy w życiu publicznym, funkcjonują liczne firmy zatrudniające mieszkańców. Komunikacja publiczna stanie się lepiej rozwinięta, mieszkańcy będą mieli dostęp do Internetu, sołectwo stanie się znane z instalacji OZE.

- **Zaleszany**

W 2025 roku Zaleszany staną się miejscowością z pięknym i odpowiednio zagospodarowanym parkiem wiejskim (siłownia, ławeczki, oczko wodne, kaskadowo urządzona rzeczka) oraz

zadbanym targowiskiem wiejskim, które stanie się wizytówką wsi. OSP będzie się prężnie rozwijać (nowy samochód i łódź strażacka, rozbudowana remiza i garaże na pojazdy). Miejscowość będzie miała w regionie opinie zadbanej i ekologicznej. Będzie bezpiecznie (chodniki przy ruchliwych drogach (krajowa, powiatowa), przejścia dla pieszych, nowe – bezpieczniejsze rozwiązanie na krzyżówce drogi krajowej i powiatowej, dobre oświetlenie). Powstanie nowe przedszkole, a miejsca publiczne (w szczególności budynki gminne wraz z ich otoczeniem, szkoła, cmentarz) są zadbane i reprezentacyjne.

- **Zbydniów**

W 2025 roku Zbydniów będzie miejscowością przyjazną seniorom (spotkania, integracja, dom seniora etc.). Boisko szkolne zostanie przeniesione w inne miejsce, a stare dorzecze Sanu zostanie uporządkowane, powstanie kąpielisko i możliwość organizacji spływów kajakowych. Wieś będzie czysta i zadbane (niezależnie od pory roku; np. ulice), a miejsca zabytkowe będą chronione, stając się wizytówką miejscowości. Ulice będą wyasfaltowane, zagospodarowany zostanie zbiornik wodny, powstanie basen kryty przy szkole. Wybudowanych zostanie najwięcej nowych domów w Gminie. Rozwiązany zostanie problem bezdomnych zwierząt. Powstaną lokalne ścieżki rowerowe, połączone z trasą Green Velo. Założone zostaną funkcjonujące kluby osób zainteresowanych wspólnymi działaniami. Powstanie plac zabaw na ul. ks. Nai. We wsi dokończony zostanie proces pełnej i sprawnej kanalizacji.

4. KIERUNKI ROZWOJU NA LATA 2016 – 2025

Analizy SWOT

4.1. Analiza SWOT dla obszaru „Edukacja i kultura”

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none">1. Dobra baza lokalowa w szkołach na terenie Gminy, stwarzająca korzystne warunki do organizacji, realizacji i rozwoju zajęć pozalekcyjnych oraz innych podejmowania działań nie tylko na rzecz dzieci i młodzieży, ale też pozostałych grup mieszkańców gminy;2. Oddolna aktywność mieszkańców gminy w zakresie inicjatyw ukierunkowanych na rozwój kultury, sztuki, kultywowania tradycji i obyczajowości a także edukacji;3. Zasoby w postaci nowoczesnych obiektów sportowych przy szkołach (boiska Orlik, sale gimnastyczne wraz z ofertą zajęć);4. Dopasowana do zdiagnozowanych potrzeb oferta zajęć pozalekcyjnych i rozwojowych na rzecz dzieci i młodzieży;5. Promocja i dbałość o ucznia zdolnego w Gminie - zajęcia rozwojowe i promujące talenty;6. Posiadane tradycje związane z Gwardią Narodową im. T. Kościuszki - ich pielęgnacja i promocja;7. Dobra baza i zaplecze do uprawiania sportów na terenie Gminy - boiska, korty tenisowe, kręgielnia, ścieżki rowerowe, etc.;8. Wysoki poziom i jakość zaangażowania w sport (piłka siatkowa) młodzieży;	<ol style="list-style-type: none">1. Ograniczone zasoby lokalowe uniemożliwiające zaoferowanie mieszkańcom Gminy większej niż obecna liczby miejsc wychowania przedszkolnego;2. Deficyt w doświadczeniach liderów społecznych i organizacji w obszarze pozyskiwania środków pomocowych na zadania w zakresie kultury, edukacji, tradycji, sztuki;3. Ograniczenia kadrowe w instytucjach kultury;4. Brak form edukacji nieformalnej na rzecz środowisk dzieci i młodzieży oraz dorosłych mieszkańców gminy;5. Zbyt małe nakłady finansowe ograniczające możliwości w zakresie rozwoju kultury i sztuki na terenie gminy;6. Nieadekwatne do potrzeb wyposażenie Domu Kultury w sprzęt wykorzystywany do zajęć i imprez kulturalnych;7. Słaba oferta kulturalna adresowana do poszczególnych grup wiekowych8. Społeczność mało otwarta i chętna do udziału w imprezach kulturalnych i innych rodzajach zajęć w obszarze kultury;9. Niewielka aktywność organizacji pozarządowych z terenu Gminy ukierunkowana na kulturę, edukację i sztukę;10. Zcentralizowana działalność Domu Kultury i wykluczanie z udziału w zajęciach tych grup mieszkańców, które zamieszkują peryferyjne krańce Gminy;11. Mała aktywność bibliotek na terenie Gminy w kontekście promowania czytelnictwa i innych działań na rzecz szeroko rozumianej oświaty (tradycyjne podejście do pracy i zadań na rzecz społeczności lokalnej);

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Pojawiające się konkursy i programy stwarzające możliwości pozyskiwania środków pomocowych na rzecz wdrażania projektów i inicjatyw ukierunkowanych na rozwój edukacji i kultury w Gminie; 2. Niewykorzystane w pełni zasoby lokalowe szkół na terenie Gminy; 3. Napływ nowych mieszkańców Gminy - dodatnie saldo migracji; 4. Nowoczesne techniki, narzędzia i metody (multimedia) oddziaływania w obszarach kultury, sztuki i edukacji; 5. Aktywność liderów społecznych i animatorów rozwoju sportu na terenie Gminy; 6. Istniejące programy stypendialne (Program Urzędu Marszałkowskiego, Gminy Zaleszany, Fundacji SMK, Parafii w Zaleszanych) wspierające młodych zdolnych; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa odczuwalny w Gminie, niż demograficzny; 2. Nadmierna cyfryzacja i jej negatywne skutki oddziaływania na grupy dzieci i młodzieży powodujące spadek czytelnictwa i wszelkiej aktywności społecznej, sportowej, etc.; 3. Spadek zainteresowania mieszkańców dobrami kulturalnymi i odbiorem szeroko rozumianej kultury i sztuki; 4. Współczesne problemy społeczne środowisk młodzieżowych – subkultury, uzależnienia od sieci internetowej, gier i komputerów, narkotyki, alkohol i dopalacze; 5. Współczesny styl życia – nadmierne poświęcanie czasu na pracę i „dorabianie się”;

4.2. Analiza SWOT dla obszaru „Infrastruktura”

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Droga krajowa nr 77; 2. Lotnisko w Turbii; 3. Linia kolejowa; 4. Funkcjonująca sieć wodociągowa; 5. Drogi gminne; 6. Tereny inwestycyjne objęte planami zagospodarowania przestrzennego ok. 50 ha (nieuzbrojone); 7. Ścieżka rowerowa odcinek Green Velo - Stalowa Wola-Gorzyce; 8. Czyste środowisko; 9. Tradycje lotnicze związane z funkcjonowaniem lotniska; 10. Zabytkowe pałace; 11. Tradycje związane z przedsiębiorczością (cegielnie, handel samochodami); 12. Dobre ziemie pod kątem rozwoju rolnictwa (II i III klasa); 13. Rozwijająca się sieć dostępu do Internetu; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niewystarczająca sieć kanalizacyjna (obejmuje tylko 66% mieszkańców Gminy); 2. Nieczytelne oznaczenie ulic i miejscowości; 3. Ograniczone plany zagospodarowania przestrzennego (tylko 3% powierzchni Gminy); 4. Niewielka liczba miejsc pracy na terenie Gminy; 5. Niezagospodarowane zasoby przyrodnicze; 6. Słaba infrastruktura turystyczna i znikoma liczba miejsc noclegowych; 7. Słabe zagospodarowanie obiektów zabytkowych; 8. Brak odpowiadającego potrzebom targowiska; 9. Rozdrobnienie gospodarstw rolnych;
SZANSY	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kurczące się tereny inwestycyjne na terenie miasta Stalowa Wola; 2. Duża liczba miejsc pracy na terenie sąsiednich Gmin; 3. Plany związane z budową drogi ekspresowej nr 74; 4. Zainteresowanie działkami budowlanymi ze strony mieszkańców Stalowej Woli (sołectwa 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zagrożenie powodziowe występujące na terenach sąsiednich Gmin; 2. Wysokie natężenie ruchu drogowego; 3. Niż demograficzny; 4. Emigracja mieszkańców; 5. Wzrost zapotrzebowania na infrastrukturę związaną z budownictwem jednorodzinnym (drogi, kanalizacja, oświetlenie);

Agatówka, Pilchów, Obojna, Dzierdziówka);	
5. Możliwość przeprowadzenia programów scalania gruntów;	

4.3. Analiza SWOT dla obszaru „Pomoc społeczna i promocja zdrowia”

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Współpraca oraz relacje osób i instytucji działających w obszarze pomocy społecznej; 2. Lokalizacja instytucji (łatwość, dostępność); 3. Aktywna i wykwalifikowana kadra OPS; 4. Duże zaangażowanie placówek oświatowych w promocję zdrowia (realizacja projektu „Szkoła promuje zdrowie”); 5. Dobrze rozbudowana i ogólnodostępna infrastruktura sportowa umożliwiająca prowadzenie zdrowego stylu życia; 6. Dostępność do publicznych i niepublicznych ośrodków zdrowia; 7. Dobra dostępność różnorodnych usług medycznych i lekarzy specjalistów; 8. Aktywizacja osób objętych pomocą społeczną poprzez prace interwencyjne; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niewystarczająca oferta organizacji pozarządowych w sferze pomocy społecznej i ochrony zdrowia; 2. Bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych w budynku OPS; 3. Profilaktyka medyczna w zakresie chorób nowotworowych; 4. Brak na terenie gminy Zaleszany ośrodka wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych; 5. Zakończenie działalności „klubów seniora”; 6. Brak gabinetów pielęgniarstwa i stomatologicznych w szkołach;
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Programy i fundusze wspierające pomoc społeczną i opiekę zdrowotną; 2. Rządowe programy na rzecz wsparcia rodziny; 3. Realizowanie dużych kampanii prozdrowotnych, powstawanie mody na prowadzenie zdrowego stylu życia (uprawianie sportu, zdrowe odżywianie, badania profilaktyczne); 4. Moda na zdrową i ekologiczną żywność; 5. Postęp w medycynie umożliwiający szybszą diagnozę schorzeń i skuteczniejsze leczenie obciążone mniejszym ryzykiem działań niepożądanych; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak obowiązkowych badań cytologicznych dla kobiet; 2. Uzależnienie od świadczeń socjalnych; 3. Szkodliwe technologie, praca w trudnych warunkach (przemysł chemiczny, metalowy itp.); 4. Złe nawyki żywieniowe wpływające negatywnie na zdrowie człowieka; 5. Tworzenie procedur biurokratycznych spowalniających system świadczenia pomocy społecznej i usług medycznych;

4.4. Analiza SWOT dla obszaru „Społeczność lokalna i aktywność sołecka”

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Duża ilość organizacji pozarządowych; 2. Rozbudowana sieć szkół i placówek oświatowych – szczególnie szkoły podstawowe i gimnazja; 3. Funkcjonujące fundusze sołeckie; 4. Wdrożony i realizowany program współpracy z organizacjami pozarządowymi; 5. Sprawdzone formy komunikacji (za pośrednictwem sołtysów, ogłoszeń parafialnych, facebooka); 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niewystarczająca liczba miejsc w przedszkolach; 2. Brak żłobków na terenie Gminy; 3. Słaba oferta działań dla seniorów; 4. Słaba oferta zajęć dla osób niepełnosprawnych; 5. Niska aktywność społeczna; 6. Słaba aktywność organizacji społecznych w zakresie pozyskiwania środków i udziału w programach rozwojowych; 7. Niskie kompetencje teleinformatyczne części mieszkańców (szczególnie osób starszych);

6. Funkcjonujące na terenie Gminy organizacje wspierające aktywność społeczną (organizacje parasolowe); 7. Funkcjonujący program profilaktyki antyalkoholowej; 8. Tradycyjne coroczne imprezy lokalne i gminne; 9. Infrastruktura umożliwiająca prowadzenie działalności w sołectwach (świetlice wiejskie);	8. Niewielkie wykorzystanie nowoczesnych form przekazywania informacji; 9. Mało innowacyjne formy pracy Gminnego Ośrodka Kultury;
SZANSY	ZAGROŻENIA
1. Wdrażanie rozwiązań w zakresie decentralizacji odpowiedzialności za decyzje dotyczące społeczności lokalnych; 2. Programy aktywizacji mieszkańców i organizacji społecznych; 3. Zmieniające się na korzyść wzorce społeczne; 4. Wzrastające zapotrzebowanie na imprezy integracyjne; 5. Rozwój transportu publicznego w tym połączeń z sąsiednimi Gminami;	1. Niezintegrowani ze społecznością lokalną mieszkańcy napływowi; 2. Apatia społeczna;

4.5. Wizja Gminy Zaleszany

**Gmina Zaleszany to najlepsze
miejsce dla Ciebie - dla realizacji
dobrego i aktywnego życia.**

4.6. Drzewo celów

MISJA ROZWOJU:

Zrównoważony rozwój Gminy osiągniemy poprzez aktywny udział wspólnot lokalnych w zarządzaniu, odwołujących się do zasady pomocniczości, współpracujących i uzupełniających się w działaniu.

OBSZAR STRATEGICZNY	OBSZAR STRATEGICZNY	OBSZAR STRATEGICZNY	OBSZAR STRATEGICZNY
<p>EDUKACJA I KULTURA</p> <p>Cel strategiczny: Wysoka jakość usług kulturalnych i edukacyjnych świadczonych na rzecz mieszkańców Gminy Zaleszany.</p>	<p>INFRASTRUKTURA DLA ROZWOJU</p> <p>Cel strategiczny: Zapewnienie mieszkańcom i przedsiębiorstwom z terenu Gminy Zaleszany optymalnych warunków do życia i prowadzenia działalności.</p>	<p>SOLIDARNOŚĆ SPOŁECZNA I PROMOCJA ZDROWIA</p> <p>Cel strategiczny: Zapewnienie mieszkańcom Gminy równoprawnych warunków do samodzielnego i aktywnego uczestnictwa w sferze życia społecznego i uczestnictwa w profilaktyce zdrowotnej.</p>	<p>AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA</p> <p>Cel strategiczny: Rozwój wspólnot lokalnych i współpracy międzysektorowej w Gminie.</p>
Cele operacyjne:	Cele operacyjne:	Cele operacyjne:	Cele operacyjne:
Rozwój inicjatyw związanych z edukacją formalną i nieformalną będących odpowiedzią na potrzeby i oczekiwania mieszkańców Gminy Zaleszany.	Układ komunikacyjny Gminy dostosowany do potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców.	Dostosowanie technicznej infrastruktury społecznej (budowa, modernizacja, remonty) do potrzeb mieszkańców i wymogów prawnych.	Tworzenie lokalnej infrastruktury dla działalności obywatelskiej.
Rozwój inicjatyw oddziaływujących na wzrost jakościowego życia kulturalnego mieszkańców Gminy Zaleszany adekwatnie do ich potrzeb i oczekiwań i sprzyjających podtrzymywaniu lokalnych tradycji.	Wykorzystanie obszaru gminy dla rozwoju potencjału gospodarczego gminy i tworzenia dogodnych warunków do zamieszkania.	Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w życiu społecznym oraz promocja wolontariatu.	Tworzenie trwałych i skutecznych mechanizmów współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi.
	Ograniczenie negatywnego oddziaływania człowieka na środowisko oraz wykorzystanie cennych przyrodniczo zasobów dla rozwoju Gminy.	Wzmocnienie działań edukacyjnych i informacyjnych.	Ułatwienie i wypracowanie lokalnych rozwiązań na rzecz zwiększenia aktywności mieszkańców w podejmowaniu działań na rzecz płynnego i zrównoważonego rozwoju sąsiedztwa, wsi i gminy.
	Wykorzystanie potencjału lokalnego w celu tworzenia źródeł dochodów dla mieszkańców.		

Cele oraz zadania i projekty działań

4.7. OBSZAR I: EDUKACJA I KULTURA

Obszar strategiczny	Cel strategiczny	Uzasadnienie
Edukacja i kultura	Wysoka jakość usług kulturalnych i edukacyjnych świadczonych na rzecz mieszkańców Gminy Zaleszany.	Obszar strategiczny zawiera zadania i projekty, których realizacja przyczyni się do poprawienia efektywności działań instytucji samorządowych i innych podmiotów społecznych zarówno w zakresie wyboru zadań i metod ich realizacji w obszarze edukacji i kultury zgodnych z oczekiwaniami mieszkańców, jak i umiejętności związanych z jak najlepszym wykorzystaniem posiadanego potencjału i zasobów do realizacji bieżących zadań.

CELE OPERACYJNE ORAZ ZADANIA I PROJEKTY REALIZACYJNE

- 1. EDUKACJA - Rozwój inicjatyw związanych z edukacją formalną i nieformalną będących odpowiedzią na potrzeby i oczekiwania mieszkańców Gminy Zaleszany.**
- 1.1. Stworzenie bazy lokalowej (budowa, wyposażenie) dla potrzeb organizacji pracy przedszkola/punktu przedszkolnego na terenie Gminy zgodnie z zapotrzebowaniem na miejsca przedszkolne;
- 1.2. Projekty społeczne uwzględniające cele edukacyjne skierowane do grup dzieci, młodzieży oraz dorosłych i seniorów – zgodne z wcześniejszą diagnozą potrzeb;
- 1.3. Projekty parasolowe na rzecz wszystkich organizacji pozarządowych w gminie rozwijające kompetencje i umiejętności liderów w zakresie animacji, działań na rzecz mieszkańców, pozyskiwania środków finansowych zewnętrznych oraz edukacyjne wizyty studyjne pokazujące przykłady wzorowych organizacji pozarządowych;
- 1.4. Projekty ukierunkowane na transformację funkcjonowania bibliotek celem dostosowania ich do oczekiwań mieszkańców – formy multimedialnych punktów oświatowych i informacyjnych, działania związane z popularyzacją czytelnictwa, konkursy wspierające czytelnictwo dzieci i młodzieży, wystawy, prelekcje, spotkania z inspirującymi osobami (podróżnicy, poeci, pisarze);
- 1.5. Projekty profilaktyczne realizowane w szkołach na terenie Gminy w zakresie uzależnień od gier komputerowych, Internetu, telefonów komórkowych czy komunikacji internetowej ukierunkowane na bezpośrednie formy komunikacji;
- 1.6. Pedagogizacja rodziców w zakresie zapobiegania uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży oraz podejmowania działań rodzicielskich adekwatnych do problemów;
- 1.7. Lepsza promocja programów stypendialnych wśród biznesmenów i przedsiębiorców, której efektem będzie zwiększanie puli nagród i wsparcia na rzecz młodzieży uzdolnionej;

- 1.8. Projekty partnerskie na rzecz organizacji sportowych w Gminie, projekty dot. sportowego współzawodnictwa mieszkańców z wszystkich sołectw, stałe wsparcie liderów i animatorów sportu poprzez ich doszkalanie;
- 1.9. Projekty wspierające młodzież z terenu Gminy Zaleszany, np. młodzieżową drużynę siatkarską wieku gimnazjalnego w zakresie treningów i ich udziału w zawodach na szczeblu ogólnopolskim;
- 1.10. Projekt prowadzenia klasy sportowej na terenie Gminy Zaleszany – poziom gimnazjum oraz szkółek sportowych prowadzonych przez szkoły we współpracy z UKS;
- 1.11. Programy stypendialne i system nagród motywujących dla najlepszych i najzdolniejszych młodych mieszkańców Gminy – formy nagród rzeczowych, pieniężnych i wyjazdów edukacyjnych;
- 1.12. Projekty ukierunkowane na indywidualne wspieranie rozwoju pasji młodych mieszkańców – szczególnie wykorzystujące czas wolny od nauki (popołudnia, dni wolne, wakacje i ferie);
- 1.13. Projekty społeczne dot. rozwoju pasji, zainteresowań, wspierające rozwój zorganizowanych form typu: Szkolne Koła Zainteresowań, zrzeszenia dziecięco-młodzieżowe typu: ZHP, ZHR, PTTK, Strzelec etc.;
- 1.14. Projekty szkoleniowe ukierunkowane na rozwój liderów i podnoszenie ich kompetencji w zakresie pozyskiwania środków pozabudżetowych na projekty - wdrożenie „bonu animacyjnego”;

2. KULTURA - Rozwój inicjatyw oddziaływujących na wzrost jakości życia kulturalnego mieszkańców Gminy Zaleszany, adekwatny do ich potrzeb, oczekiwań i sprzyjający podtrzymywaniu lokalnych tradycji.

- 2.1. Tworzenie sieci wsparcia na rzecz seniorów w Gminie Zaleszany poprzez powoływanie Klubów Seniora i utrzymywanie ich cyklicznej aktywności;
- 2.2. Projekty ukierunkowane na kultywowanie lokalnych tradycji, obyczajowości, obrzędów (np. Noc Świętojańska, Darcie Pierza etc.);
- 2.3. Projekty zajęć sportowych skierowane do całych społeczności mieszkańców poszczególnych sołectw;
- 2.4. Projekty wspierające rozwój Gwardii Narodowej im. T. Kościuszki oraz popularyzujące kultywowaną tradycję w regionie i w Polsce (stworzenie strony internetowej, filmu promującego, bloga etc.);
- 2.5. Projekty popularyzujące turystykę rowerową, np. organizacja rajdów rowerowych, wycieczek rowerowych, zawodów na obiektach rangi gminnej i regionalnej adresowanych do różnych grup wiekowych;

- 2.6. Organizacja imprez integracyjnych na poziomie sołectw i Gminy;
- 2.7. Udoskonalenie obiegu informacji o imprezach kulturalnych i działaniach edukacyjnych poprzez nowoczesne strony internetowe instytucji kultury, szkół, organizacji pozarządowych;
- 2.8. Wsparcie zatrudnienia wysokokwalifikowanych kadr w zakresie rozwoju kultury i sztuki;
- 2.9. Zwiększenie skuteczności lokalnych instytucji i organizacji działających w obszarze kultury w finansowaniu działań środkami zewnętrznymi np. Ministerstwa Kultury;
- 2.10. Zakup sprzętu służącego organizacji imprez kulturalnych i masowych;
- 2.11. Projekty kulturalne o wysokiej jakości organizacyjnej i odpowiedniej promocji, dostosowane do oczekiwań i potrzeb mieszkańców;
- 2.12. Warsztaty na rzecz aktywizacji i animacji obecnych pracowników GOK w zakresie diagnozowania potrzeb społecznych w zakresie oferty kulturalnej i zajęć artystycznych skierowanych do mieszkańców;
- 2.13. Pogłębiona diagnoza i analiza potrzeb kulturalnych oraz zainteresowania zajęciami rozwojowymi w obszarze kultury i sztuki przeprowadzona wśród grup dorosłych oraz dzieci i młodzieży;
- 2.14. Decentralizacja pracy GOK poprzez powołanie filii w sołectwach wraz z ofertą zajęć i działań kulturalnych - objęcie ofertą zajęć kulturalnych mieszkańców, a szczególnie dzieci i młodzieży poprzez dojazd instruktorów kultury do poszczególnych sołectw i prowadzenie zajęć zgodnych z wcześniej zdiagnozowanymi potrzebami;
- 2.15. Projekty rozwoju działań kulturalnych adresowane do młodzieży i dzieci (grupy rekonstrukcyjne, zespoły muzyczne, taneczne, folklor etc.);
- 2.16. Organizacja pikników rodzinnych oraz alternatywnych form wypoczynku rodzinnego (np. spływów kajakowych, wycieczek rowerowych, turniejów piłkarskich etc.);

Wskaźniki dla Celu strategicznego

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Wskaźniki dla celów operacyjnych	Wskaźniki celu strategicznego
<p style="text-align: center;">Wysoka jakość usług kulturalnych i edukacyjnych świadczonych na rzecz mieszkańców Gminy Zaleszany</p>	<p>Rozwój inicjatyw związanych z edukacją formalną i nieformalną będących odpowiedzią na potrzeby i oczekiwania mieszkańców Gminy Zaleszany.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie i aktualizacja dokumentu diagnozy potrzeb mieszkańców Gminy Zaleszany w obszarze edukacji i kultury wykorzystywana przy opracowywaniu wniosków na projekty społeczne; zapewnienie dostępu instytucjom edukacyjnym i oświatowym do ww. dokumentu; • Przygotowanie i złożenie w konkursach dotacyjnych min. 5 wniosków rocznie przez podmioty społeczne (instytucje gminne oraz NGO) na rzecz realizacji projektów edukacyjnych na rzecz mieszkańców Gminy Zaleszany; • Utrzymanie min. 1 programu stypendialnego przez okres realizacji Strategii na rzecz zdolnej młodzieży oraz dzieci z terenu Gminy; • Przeprowadzenie min. 1 raz w roku szkoleń dla liderów społecznych w zakresie podnoszenia ich kompetencji oraz rozwoju; 	<ul style="list-style-type: none"> • W ocenie mieszkańców w 2025 r. jakość oddziaływania instytucji kultury oraz organizacji pozarządowych i innych podmiotów w obszarze kultury i edukacji jest na poziomie wysokim (skalowanie: poziom niski/średni/wysoki); • Wzrost o 20% udziału mieszkańców w zajęciach edukacyjno-kulturalnych organizowanych przez podmioty na terenie Gminy Zaleszany;
	<p>Rozwój inicjatyw oddziaływujących na wzrost jakości życia kulturalnego mieszkańców Gminy Zaleszany, adekwatny do ich potrzeb, oczekiwań i sprzyjający podtrzymywaniu lokalnych tradycji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Przygotowanie i złożenie w konkursach dotacyjnych min. 5 wniosków rocznie przez podmioty społeczne (instytucje gminne oraz NGO) na rzecz realizacji projektów kulturalnych na rzecz mieszkańców Gminy Zaleszany; • Utworzenie 1 miejsca pracy ukierunkowanego na wsparcie rozwoju organizacji pozarządowych na terenie Gminy Zaleszany w zakresie wyszukiwania źródeł finansowania projektów społecznych, ich opracowania i realizacji; 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost społecznych inicjatyw edukacyjnych wdrażanych na rzecz mieszkańców Gminy Zaleszany - łączne wydatki organizacji wzrastają o min 20% w stosunku do roku 2016;

		<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja min. 3 imprez kulturalno-rozrywkowych o zasięgu gminnym w skali roku; • Powołanie min 2 filii GOK na terenie Gminy Zaleszany realizujących zadania z obszaru kultury; 	
--	--	--	--

4.8. OBSZAR II: INFRASTRUKTURA DLA ROZWOJU

Obszar strategiczny	Cel strategiczny	Uzasadnienie
Infrastruktura dla rozwoju	Zapewnienie mieszkańcom i przedsiębiorstwom z terenu Gminy Zaleszany optymalnych warunków do życia i prowadzenia działalności	Obszar strategiczny zawiera zadania i projekty stanowiące odpowiedź na zdiagnozowane problemy i uwarunkowania zrównoważonego rozwoju (takie jak: równy dostęp do urządzeń infrastruktury dla mieszkańców, wykorzystanie szans rozwojowych wynikających z sąsiedztwa z miastem Stalowa Wola) oraz spełniające wymogi wynikające z przepisów prawa krajowego (np. związane z poszanowaniem energii czy ochrony środowiska).

CELE OPERACYJNE ORAZ ZADANIA I PROJEKTY REALIZACYJNE

1. TRANSPORT - układ komunikacyjny Gminy dostosowany do potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców

- 1.1. Rozbudowa sieci dróg w obszarach istniejącej i planowanej zabudowy.
- 1.2. Modernizacja na terenach zamieszkania istniejącej sieci drogowej poprzez utwardzenie (nawierzchnia asfaltowa lub betonowa).
- 1.3. Rozbudowa ścieżek rowerowych i ciągów pieszych, w tym połączenie gminnych ścieżek rowerowych ze szlakiem Green Velo.
- 1.4. Rozwój współpracy Gminy Zaleszany z operatorami kolejowymi w celu zwiększenia wykorzystania infrastruktury kolejowej.

2. ZAGOSPODAROWANIE TERENÓW GMINY - wykorzystanie obszaru Gminy dla rozwoju jej potencjału gospodarczego i tworzenia dogodnych warunków do zamieszkania.

- 2.1. Przygotowanie terenów gminnych do zabudowy mieszkaniowej (podział, opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uzbrojenie działek: sieć wodociągowa, kanalizacyjna, drogi dojazdowe, gaz, dostęp do Internetu).
- 2.2. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych (drogi dojazdowe, sieć energetyczna, wodociągi, kanalizacja, gaz).
- 2.3. Wspólne z sąsiednimi gminami programy zabezpieczenia przeciwpowodziowego.

2.4. Wprowadzenie nazewnictwa ulic na terenie 9 miejscowości.

3. OCHRONA ŚRODOWISKA³ - Ograniczenie negatywnego oddziaływania człowieka na środowisko oraz wykorzystanie cennych przyrodniczo zasobów dla rozwoju Gminy.

3.1. Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków.

3.2. Program ograniczania niskiej emisji (analiza stanu obecnego, modernizacja infrastruktury komunalnej, edukacja i promocja rozwiązań proekologicznych).

3.3. Upowszechnienie odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy.

3.4. Wdrożenie programu usuwania azbestu.

3.5. Program edukacji ekologicznej dla mieszkańców.

3.6. Zwiększenie poziomu segregacji odpadów.

3.7. Zagospodarowanie cennych przyrodniczo obszarów pod kątem rekreacji (obszary Natura 2000)

4. ZASOBY LOKALNE – Wykorzystanie potencjału lokalnego w celu tworzenia źródeł dochodów dla mieszkańców.

4.1. Wspieranie działań dotyczących wykorzystania lotniska w Turbii dla biznesu i działalności sportowo-rekreacyjnej.

4.2. Poprawa wizualizacji i promocji lotniska w Turbii.

4.3. Program edukacji lotniczej dla uczniów szkół z terenu Gminy.

4.4. Promocja lokalnych upraw i pszczelarstwa.

4.5. Edukacja w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii szczególnie wśród osób starszych.

4.6. Edukacja w zakresie przedsiębiorczości.

4.7. Utworzenie targowiska gminnego.

4.8. Wdrożenie systemu zachęt podatkowych dla inwestorów i przedsiębiorców.

4.9. Zwiększenie dostępności do przedszkoli i żłobków.

4.10. Zagospodarowanie starorzeczy Sanu pod kątem rekreacji.

4.11. Zagospodarowanie obiektów zabytkowych wspólnie z właścicielami, w szczególności w zakresie tworzenia oferty miejsc noclegowych (zespoły podworskie w Zbydniowie i Kotowej Woli).

4.12. Wdrożenie programów scalania gruntów.

³ szczegółowe działania zgodnie z przyjętym „Planem gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Pysznica”

Wskaźniki dla celu strategicznego

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Wskaźniki dla celów operacyjnych	Wskaźniki celu strategicznego
<p style="text-align: center;">Zapewnienie mieszkańcom i przedsiębiorstwom z terenu Gminy Zaleszany optymalnych warunków do życia i prowadzenia działalności</p>	<p>Układ komunikacyjny gminy dostosowany do potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Poziom satysfakcji mieszkańców z układu komunikacyjnego na poziomie min. 85%. 	<ul style="list-style-type: none"> Przyrost liczby mieszkańców na 1000 mieszkańców Gminy na poziomie min. średniej we wszystkich gminach wiejskich Powiatu Stalowowolskiego Liczba miejsc pracy na terenie Gminy zwiększa się w 2025 r. o min 20% względem roku 2016. Wzrost dochodu Gminy z tytułu podatku od nieruchomości (od osób fizycznych i działalności gospodarczej) o min. 10 % w stosunku do 2016 r.
	<p>Wykorzystanie obszaru gminy dla rozwoju potencjału gospodarczego gminy i tworzenia dogodnych warunków do zamieszkania.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Liczba decyzji – pozwoleń na budowę na poziomie min. średniej we wszystkich gminach wiejskich Powiatu Stalowowolskiego. Wzrost liczby podmiotów objętych podatkiem od nieruchomości o 2,5%. 	
	<p>Ograniczenie negatywnego oddziaływania człowieka na środowisko oraz wykorzystanie cennych przyrodniczo zasobów dla rozwoju Gminy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Zapewnienie dostępu do infrastruktury kanalizacyjnej na terenie Gminy na poziomie min. średniej we wszystkich gminach wiejskich Powiatu Stalowowolskiego Utrzymanie parametrów środowiska naturalnego w granicach dopuszczalnych norm. 	
	<p>Wykorzystanie potencjału lokalnego w celu tworzenia źródeł dochodów dla mieszkańców.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Poziom bezrobocia wśród mieszkańców jest niższy niż średnia stopa bezrobocia w gminach wiejskich Powiatu Stalowowolskiego; Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu sytuacji materialnej na 1000 mieszkańców poniżej średniej we wszystkich gminach wiejskich Powiatu Stalowowolskiego 	

4.8. OBSZAR III: SOLIDARNOŚĆ SPOŁECZNA I PROMOCJA ZDROWIA

Obszar strategiczny	Cel strategiczny	Uzasadnienie
Solidarność społeczna i zdrowie	Zapewnienie mieszkańcom gminy równoprawnych warunków do samodzielnego i aktywnego uczestnictwa w sferze życia społecznego i uczestnictwa w profilaktyce zdrowotnej.	Obszar strategiczny zawiera zadania i projekty stanowiące odpowiedź na zdiagnozowane problemy i oczekiwania społeczne, takie jak: rozbudowa infrastruktury społecznej, większa rola organizacji społecznych i grup interesów mieszkańców w bieżącym zarządzaniu lokalnymi wspólnotami, tworzenie dogodnych warunków dla aktywności obywatelskiej, zwiększenie umiejętności obywateli w odpowiadaniu na własne potrzeby i oczekiwania, zwiększenie świadomości mieszkańców Gminy w zakresie ochrony zdrowia i profilaktyki.

CELE OPERACYJNE ORAZ ZADANIA I PROJEKTY REALIZACYJNE

1. **INFRASTRUKTURA - dostosowanie technicznej infrastruktury społecznej (budowa, modernizacja, remonty) do potrzeb mieszkańców i wymogów prawnych.**
 - 1.1. Rozbudowa i przebudowa budynku OPS w celu likwidacji barier architektonicznych.
 - 1.2. Utworzenie ośrodka wsparcia na bazie budynku OSP.
 - 1.3. Utworzenie klubu samopomocy seniora.
 - 1.4. Budowa siłowni zewnętrznych na terenie Gminy.
 - 1.5. Utworzenie wypożyczalni rowerów, „magazynu rowerów używanych” oraz wypożyczalni kijków do nordic walking.
2. **WSPÓŁPRACA - Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w życiu społecznym oraz promocja wolontariatu.**
 - 2.1. Zwiększenie przez samorząd gminny liczby zleczanych zadań publicznych w obszarze promocji zdrowia i pomocy społecznej.
 - 2.2. Wsparcie projektów/realizacja projektów integracyjnych dla osób starszych i niepełnosprawnych (spotkania, wyjazdy).
 - 2.3. Wzmocnienie organizacji i instytucji lokalnych przy wdrożeniu projektów i działań na rzecz wolontariuszy.
 - 2.4. Organizacja usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych z wykorzystaniem wolontariatu.
3. **ŚWIADOMOŚĆ - Wzmocnienie działań edukacyjnych i informacyjnych.**
 - 3.1. Prowadzenie kampanii informacyjnych i edukacyjnych z wykorzystaniem narzędzi dostosowanych do różnych grup odbiorców (ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych).

- 3.2. Prowadzenie działań informacyjnych z wykorzystaniem nowych metod lub z wykorzystaniem kanałów informacyjnych, które wzbudzają największe zaufanie (np. ogłoszenia parafialne, ogłoszenia sołeckie itp.).
- 3.3. Organizacja cyklicznych spotkań uczniów szkół z lekarzami na tematy związane z wpływem narkotyków, nikotyny, alkoholu itp. na organizm człowieka.
- 3.4. Realizacja lokalnych kampanii informacyjnych w zakresie promocji zdrowia.
- 3.5. Organizacja szkoleń BHP dla pracodawców i pracowników.
- 3.6. Edukacja mieszkańców Gminy w zakresie zdrowej żywności.
- 3.7. Podnoszenie świadomości w obszarze ekologii (rolnictwo ekologiczne, ochrona wód itp.).

Wskaźniki dla celu strategicznego:

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Wskaźniki dla celów operacyjnych	Wskaźniki celu strategicznego
Zapewnienie mieszkańcom gminy równoprawnych warunków do samodzielnego i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.	Dostosowanie technicznej infrastruktury społecznej (budowa, modernizacja, remonty) do potrzeb mieszkańców i wymogów prawnych.	<ul style="list-style-type: none"> • Wydatki inwestycyjne na infrastrukturę społeczną są zwiększone o 5 % względem budżetu z okresu 2008-2015. 	<ul style="list-style-type: none"> • Odsetek osób starszych i niepełnosprawnych uczestniczących w inicjatywach społecznych: 35 % populacji.
	Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w życiu społecznym oraz promocja wolontariatu.	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie o 10 % środków finansowych na realizację zadań zleconych dla organizacji pozarządowych w obszarze pomoc społeczna i zdrowie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost świadomości mieszkańców biorących udział w realizowanych przedsięwzięciach edukacyjnych i informacyjnych w zakresie ochrony zdrowia i profilaktyki – 80 % osób jest poinformowanych.
	Wzmocnienie działań edukacyjnych i informacyjnych.	<ul style="list-style-type: none"> • Wdrożenie minimum 50 nowych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i informacyjnym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Odsetek organizacji pozarządowych z terenu Gminy Zaleszany współpracujących z Gminą i jej instytucjami • w obszarze pomoc społeczna i zdrowie”: min. 30% organizacji.

4.9. OBSZAR IV: AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

Obszar strategiczny	Cel strategiczny	Uzasadnienie
Aktywność społeczna	Rozwój wspólnot lokalnych i współpracy między-sektorowej w gminie.	<ul style="list-style-type: none"> • Z przeprowadzonej diagnozy wynika, iż na terenie Gminy istnieją miejsca spotkań, które nie spełniają swej funkcji z uwagi na brak odpowiedniego wsparcia i animacji. Wsparcie dla budowy społeczeństwa obywatelskiego powinno być widoczne przede wszystkim na poziomie lokalnym poprzez tworzenie infrastruktury służącej działaniom obywatelskim. Ułatwianie dostępu do miejsc, które mogą wspierać prowadzone wspólnie działania czy do podstawowej technicznej i społecznej infrastruktury (miejsce spotkań w każdej miejscowości, dostęp do Internetu itp., lokalny animator) to przykłady elementarnego wsparcia realizacji działań w zakresie wzmocnienia podstaw funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w środowisku lokalnym. Owe miejsca dostępu mogą być oparte o istniejące instytucje (np. samorząd, szkoły, parafie, biblioteki, Dom Kultury, organizacje pozarządowe) lub stworzone specjalnie w tym celu, organizacje pozarządowe. • Z diagnozy sytuacji trzeciego sektora wynika, iż w Gminie działa dużo organizacji, ale ich potencjał jest zbyt skromny, aby mógł wypełniać należycie przypisane mu funkcje i zadania możliwe do realizacji. Biorąc pod uwagę wyzwania i oczekiwania wobec jakich stają organizacje pozarządowe, należy kompleksowo wspierać trzeci sektor poprzez wzmocnienie organizacyjne i eksperckie, stworzenie warunków do inicjowania współpracy sektorów publicznego, prywatnego i pozarządowego oraz wzmocnienie stabilności finansowej i organizacyjnej trzeciego sektora, szczególnie w zakresie finansowania inicjatyw obywatelskich. Jako największy problem we współpracy z organizacjami określono nie podejmowanie przez organizacje pozarządowe partnerskiej współpracy z samorządem. Najważniejszym celem do osiągnięcia staje się zatem zbudowanie partnerskiej, systemowej współpracy organizacji z samorządem. • Z przeprowadzonej diagnozy oraz konsultacji społecznych wyłonił się obraz mało aktywnego społeczeństwa, zarówno w formie zorganizowanej (stowarzyszenia) jak i nieformalnej. Mieszkańcy potrzebują wsparcia, edukacji i eliminacji czynników wykluczenia społecznego. Ważnym elementem w tym zakresie jest budowanie zintegrowanych społeczności opartych na własnym potencjale, umiejętnościach i wiedzy. Działania te powinny oprzeć się na kilku kluczowych działaniach m.in. takich jak: popularyzowanie wśród mieszkańców różnych form aktywności społecznej i obywatelskiej, angażowanie mieszkańców gminy w rozwiązywanie problemów społecznych, stwarzanie korzystnych warunków do aktywności mieszkańców, konsultowanie z mieszkańcami pomysłów zmian wpływających na ich życie.

ZADANIA I PROJEKTY REALIZACYJNE

1. BAZA - Rozwój infrastruktury i wsparcia instytucjonalnego dla aktywności obywatelskiej.

Zadanie 1.: Tworzenie lokalnej infrastruktury dla działalności obywatelskiej.

- 1.1. Rozwój sieci miejsc dostępnych dla aktywnych mieszkańców.
- 1.2. Wsparcie sprzętowe istniejących miejsc spotkań dla podniesienia ich atrakcyjności i funkcjonalności.
- 1.3. Zapewnienie dostępu do Internetu, wyposażenie w komputery i szkolenia w zakresie ich obsługi.
- 1.4. Zwiększenie ilości miejsc w przedszkolach i utworzenie żłobka w formie spółdzielni socjalnej.
- 1.5. Utworzenie spółdzielni socjalnej, która zajmowałaby się m.in. utrzymaniem zieleni, opieką na dziećmi i osobami starszymi, cateringiem.
- 1.6. Szkolenie i wsparcie lokalnych animatorów działających w miejscach spotkań mieszkańców.
- 1.7. Stworzenie programu rozwoju i działania miejsc spotkań, standaryzacja i monitorowanie rezultatów.

Zadanie 2.: Podniesienie zasięgu działania i jakości usług Gminnego Ośrodka Kultury.

- 2.1. Organizacja współpracy między lokalnymi organizacjami społecznymi, przedstawicielami sołectw, grup nieformalnych a ośrodkiem kultury.
- 2.2. Aktywizacja domów wiejskich poprzez organizowanie cyklicznych spotkań, imprez, przedstawień, projekcji.
- 2.3. Organizacja kursów tańca, gotowania, amatorskich teatrzyków i prezentacja dokonań w innych miejscowościach.
- 2.4. Zwiększenie oferty dla seniorów poprzez: utworzenie przy GOK Klubu Seniora, Gminnej Rady Seniorów, szkoleń komputerowych, kółek zainteresowań.
- 2.5. Diagnozowanie potrzeb i wizji działania GOK poprzez stałą współpracę z lokalnymi liderami, np.: sołtysami, prezesami OSP i NGO oraz zarządami tych organizacji, jak i lokalnymi aktywistami.
- 2.6. Przystąpienie do Programu Dom Kultury+.
- 2.7. Podnoszenie kompetencji pracowników GOK w zakresie animacji lokalnej poprzez wspólne szkolenia i wyjazdy studyjne pracowników i lokalnych liderów.
- 2.8. Ustalenie spójnych zasad korzystania z zasobów lokalowych i sprzętowych instytucji, mających na celu jednocześnie aktywizację lokalnej społeczności (GOK, remizy, szkoły, domy wiejskie, świetlice, biblioteki).

Wskaźniki dla celu operacyjnego Nr 1

Cel operacyjny	Zadania	Wskaźniki dla zadań	Wskaźniki celu operacyjnego
Tworzenie lokalnej infrastruktury dla działań obywatelskich	Rozwój sieci miejsc dostępnych dla aktywnych mieszkańców.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba miejsc spotkań dla mieszkańców jest większa i obejmuje wszystkie miejscowości w gminie Zaleszany. Zdecydowana większość ww. miejsc jest dobrze wyposażona w sprzęt niezbędny do lokalnej aktywności oraz podnoszenia cyfrowych kompetencji (komputery z dostępem do Internetu). Miejsca aktywności lokalnej mają stałe wsparcie finansowe i kadrowe (animatore) na swoje podstawowe działania. 	<ul style="list-style-type: none"> W ocenie mieszkańców gminy istnieje rozbudowana sieć przyjaznych miejsc spotkań, które są profesjonalnie zarządzane i odpowiednio wyposażone. Miejsca te są ogólnie dostępne i umożliwiają swobodne korzystanie z ich zasobów wszystkim grupom społecznym. Mieszkańcy mają większą możliwość obywatelskiego realizowania się dzięki większej liczbie miejsc w przedszkolach i utworzenie żłobka. Dzięki temu nie muszą całkowicie poświęcać się opiece na dziećmi. Oferta GOK jest bogata i dopasowana do potrzeb mieszkańców gminy w oparciu o szerokie konsultacje i stały kontakt z lokalnymi liderami.
	Zwiększenie zasięgu działania i jakości usług Gminnego Ośrodka Kultury.	<ul style="list-style-type: none"> Działania Domu Kultury skupiają się na pracy w terenie poprzez organizowanie w domach wiejskich, świetlicach kół zainteresowań, teatrzyków amatorskich, spektakli, pokazów, projekcji. Dzięki temu oferta GOK dociera do znacznie większego grona odbiorców. Program GOK jest dopasowany do potrzeb i uwzględnia potrzeby, szczególnie osób starszych, które do tej pory były marginalizowane. Pracownicy GOK są dobrze wyszkoleni i potrafią skutecznie animować lokalne środowisko tworząc przestrzeń do działania. 	

2. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE - Tworzenie trwałych i skutecznych mechanizmów współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi.

Zadanie 1. Wypracowanie systemu współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi w zakresie prawa lokalnego:

- 1.1. Strategie rozwoju samorządów, programy rozwojowe i inne strategiczne dokumenty, które są punktem wyjścia do współpracy, powinny zawierać możliwe do realizacji zapisy dotyczące współpracy z sektorem pozarządowym.
- 1.2. Uchwały Rady Gminy w sprawie wieloletniego programu współpracy lub rocznego planu współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi powinny być uszczegółowieniem strategii rozwoju, gdzie krok po kroku opisane są praktyki współpracy, wraz z zabezpieczeniem środków na wdrożenie Programu.
- 1.3. Budżet samorządu powinien gwarantować realizację zadań zapisanych w strategii i innych dokumentach dotyczących trzeciego sektora.

- 1.4. Instytucje Gminy (szkoły, ośrodek kultury, OPS etc.) posiadają roczne programy współpracy z lokalnymi organizacjami społecznymi nawiązujące do strategii rozwoju Gminy.

Zadanie 2. Trwały system współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi w zakresie zasad, struktury, konkretnych rozwiązań:

- 2.1 Powołanie partnerstwa na rzecz rozwoju sektora pozarządowego (aktywności obywatelskiej), lub też partnerstwa na rzecz rozwoju społecznego.
- 2.2 Utworzenie wspólnych zespołów złożonych z przedstawicieli samorządu oraz przedstawicieli sektora pozarządowego wskazanych przez organizacje; zadaniem takiego zespołu jest monitorowanie, ocena i proponowanie zmian do systemu współpracy (tym ciałem może być Gminna Rada Pożytku Publicznego).
- 2.3 Powołanie osoby kontaktowej ze strony samorządu: np. pełnomocnika lub koordynatora ds. organizacji pozarządowych.
- 2.4 Utworzenie zasady standaryzacji zadań powierzanych organizacjom/
- 2.5 Utworzenie stałego miejsca wsparcia organizacji pozarządowych i aktywności obywatelskiej (np. Centrum Organizacji Pozarządowych) prowadzonego na zasadzie powierzenia zadania wyspecjalizowanej organizacji pozarządowej (organizacja parasolowa), która może dysponować „bonem na animację” – uzgodnioną kwotą wsparcia finansowego dla organizacji pozarządowych przeznaczanych na edukację, opracowywanie projektów, promocję etc.
- 2.6 Zabezpieczenie środków finansowych w budżecie samorządowym na wkład własny do projektów organizacji w sytuacji uzyskania dotacji na działania powiązane z zadaniami publicznymi (katalog z ustawy o pożytku i wolontariacie) oraz wynikającymi z wdrażania Strategii Rozwoju Gminy.
- 2.7 Organizowanie dorocznych wydarzeń: spotkania plenarnego lub branżowego organizacji, Forum Inicjatyw Pozarządowych, Targów Organizacji, Festiwalu 3. Sektora itp. służących integracji i promocji NGOs.
- 2.8 Organizacja stałego (corocznego) konkursu na najlepszą inicjatywę organizacji pozarządowych, na dobroczyńcę roku itp.
- 2.9 Pomoc w powstaniu i stałe finansowanie organizacji niezbędnych do sprawnego funkcjonowania społeczności: centrów wolontariatu, organizacji wspierających inne organizacje, funduszy lokalnych, biur porad obywatelskich, banków żywności, klubów seniora i innych.
- 2.10 Utworzenie stanowiska w strukturach Gminy odpowiadającego za obieg informacji o możliwościach składania wniosków na konkursy grantowe oraz oferującego wsparcie merytoryczne przy opracowywaniu samych wniosków (pełnomocnik ds. NGO).

- 2.11 Szkolenia urzędników, radnych oraz pracowników samorządowych jednostek organizacyjnych nt. związane m.in. z prawnymi aspektami współpracy z organizacjami pozarządowymi, w tym w szczególności: stosowanie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz ustawy o dostępie do informacji publicznej.

Zadanie 3. Wypracowanie systemu komunikacji sektora pozarządowego z pozostałymi sektorami oraz wypracowanie pozytywnego wizerunku trzeciego sektora w oczach lokalnej społeczności.

- 3.1. Utworzenie strony ngo.zaleszany.pl - poprawa dostępu do informacji o działaniach organizacji pozarządowych, stworzenie wiarygodnego i rzetelnego serwisu internetowego zawierającego informacje o organizacjach pozarządowych działających w powiecie oraz podejmowanych przez nie działaniach. Dla zwiększenia wiarygodności takiego serwisu, warto aby powstał przy współpracy z samorządem lokalnym.
- 3.2. Prowadzenie newslettera dla organizacji pozarządowych zawierającego lokalne i ponadlokalne informacje, będącego pierwszym źródłem wiarygodnej i szybkiej informacji dla lokalnych organizacji.
- 3.3. Stworzenie bezpłatnego i niekomercyjnego kwartalnika - biuletynu organizacji pozarządowych gminy Zaleszany, wydawanego w postaci papierowej i elektronicznej, kolportowanego na obszarze gminy/powiatu.
- 3.4. Utworzenie strefy/stoiska NGO przy dużych imprezach gminnych.

Zadanie 4. Profesjonalizacja organizacji pozarządowych.

- 4.1. Stworzenie systemu szkoleniowego dotyczącego podnoszenia wiedzy, umiejętności i kompetencji liderów, pracowników, działaczy i wolontariuszy.
- 4.2. Przeprowadzenie kampanii, dotyczącej publikacji przez organizacje pozarządowe sprawozdań merytorycznych i finansowych w celu zapewnienia przejrzystości działania trzeciego sektora.
- 4.3. Promocja stałej współpracy z ekspertami zewnętrznymi oraz wolontariuszami.
- 4.4. Prowadzenie działań, dotyczących zwiększania dochodów organizacji z działalności odpłatnej i gospodarczej, prowadzących do stabilizacji finansowej poszczególnych organizacji.
- 4.5. Organizacja wizyt studyjnych i szkoleniowych dla liderów lokalnych organizacji pozarządowych.
- 4.6. Wzmocnienie istniejących przy szkołach stowarzyszeń poprzez system szkoleń, wymianę doświadczeń (wizyty studyjne) i dedykowane granty.

- 4.7. Konkurs zadań publicznych dotyczący promocji i wizerunku organizacji pozarządowych.
- 4.8. Wspieranie działań organizacji starających się o status OPP.

Zadanie 5 Pogłębianie i tworzenie stabilnej współpracy przedsiębiorców i organizacji pozarządowych.

- 5.1. Określenie zasad współpracy finansowej i pozafinansowej sektora biznesowego i organizacji pozarządowych - akceptowalnych i korzystnych dla obu stron.
- 5.2. Organizowanie szkoleń dla lokalnych przedsiębiorców nt. możliwych form wsparcia organizacji pozarządowych, w tym prawnych i finansowych aspektów wsparcia.
- 5.3. Organizacja szkoleń dla organizacji pozarządowych dotyczących komunikacji zewnętrznej, przygotowania oferty marketingowej, zarządzania projektami we współpracy z biznesem.
- 5.4. Nagłaśnianie w mediach dobrych praktyk z zakresu współpracy sektora biznesowego z organizacjami, społecznej odpowiedzialności biznesu itp., realizowanych w Gminie Zaleszany, w tym organizowanie lokalnego konkursu na przedsiębiorcę społecznika/filantropa.
- 5.5. Organizacja wspólnych spotkań sektora biznesowego i organizacji pozarządowych służących wymianie doświadczeń i określaniu wspólnych priorytetów działań społecznych.

Wskaźniki dla celu operacyjnego nr 2

Cel operacyjny	Zadania	Wskaźniki dla zadań	Wskaźniki celu operacyjnego
<p style="text-align: center;">T Tworzenie trwałych i skutecznych mechanizmów współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi</p>	<p>Tworzenie trwałych i skutecznych mechanizmów współpracy samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi</p> <p>Wypracowanie systemu komunikacji sektora pozarządowego z pozostałymi sektorami oraz wypracowanie pozytywnego wizerunku trzeciego sektora w oczach lokalnej społeczności.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrosnie liczba organizacji, które czynnie konsultują gminne dokumenty dot. NGO. • Zostanie powołana osoba ds. NGO (koordynator, pełnomocnik). • Powstanie szerokie partnerstwo na rzecz rozwoju sektora pozarządowego. • Zostanie utworzone Centrum Wsparcia NGO. • Dzięki szkoleniom urzędnicy, radni i przedsiębiorcy lepiej poznają specyfikę działania sektora pozarządowego. • Dzięki wsparciu w tworzeniu i rozliczaniu wniosków oraz konkursowi na wkłady własne zwiększą się zasoby organizacji pozarządowych. • Powstanie baza organizacji z terenu Gminy, newsletter oraz strona www (www.ngo.zaleszany.pl). • Organizowane będą spotkania, imprezy branży pozarządowej w formie festiwali, forum, festynów. • Zostanie utworzony kwartalnik dla/i o NGO z terenu Gminy redagowany przez sektor pozarządowy i samorząd. • Powstaną konkursy na najlepszą inicjatywę, społecznika i filantropa. • Powstanie stały mechanizm współpracy sektora pozarządowego z lokalnym biznesem. 	<ul style="list-style-type: none"> • O 30% wzrosnie liczba organizacji biorących udział w konsultacjach dokumentów strategicznych dla ich sektora. • W skład partnerstwa na rzecz rozwoju sektora pozarządowego wejdzie 30 instytucji, organizacji i firm z terenu Gminy Zaleszany. • Centrum Wsparcia Organizacji Pozarządowych udzieli w ciągu roku pomocy 20 organizacjom. • O 20% wzrosną dochody NGO z tytułu odpłatnej działalności. • O 35% wzrosnie liczba organizacji, które skutecznie pozyskały środki zewnętrzne i zrealizowały projekty. • O 20% wzrosną nakłady środków budżetowych Gminy na realizację zadań publicznych. • 40 organizacji znajdzie się w bazie kontaktowej. • Rocznie ze strony ngo.zaleszany.pl skorzysta 2000 osób i 25 organizacji. • Dzięki newsletterowi, kwartalnikowi, imprezom promującym NGO 3000 mieszkańców lepiej pozna lokalne NGO. • 3 organizacje zostaną nagrodzone za najlepszą inicjatywę. • 15 przedsiębiorstw nawiąże stałą współpracę w ramach CSR (społecznej odpowiedzialności biznesu). • 100 osób z kilkunastu organizacji zwiększy swoją wiedzę i umiejętności dzięki szkoleniom i programom rozwojowym. • Powstanie 10 nowych stron www lokalnych NGO. • 30% aktywnych organizacji będzie publikować swoje sprawozdania merytoryczne i finansowe na swoich stronach lub specjalnych platformach (np. ngo.zaleszany.pl) • 40% aktywnych organizacji będzie lepiej rozpoznawalna w lokalnym środowisku dzięki skutecznej promocji.
	<p>Profesjonalizacja organizacji pozarządowych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększy się liczba członków organizacji, którzy skorzystają ze szkoleń i programów rozwojowych. • Powstaną nowe strony internetowe NGO i platformy do publikacji sprawozdań merytorycznych, finansowych • Zwiększy się liczba OPP na terenie Gminy. • NGO staną się skuteczniejsze i lepiej rozpoznawalne dzięki kompleksowej i przemyślanej promocji. 	

		• Rokrocznie 20 przedstawicieli 10 organizacji pozarządowych będzie uczestniczyło w wyjazdach studyjnych, inspirując się do działania i adaptując do lokalnych warunków dobre praktyki.

3. AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO - Ułatwienie i wypracowanie lokalnych rozwiązań na rzecz zwiększenia aktywności mieszkańców w podejmowaniu działań na rzecz płynnego i zrównoważonego rozwoju sąsiedztwa, wsi i Gminy.

Zadanie 1. Zwiększanie potencjału kadr oraz instytucji zajmujących się działalnością wychowawczą i realizacją programów edukacyjnych związanych ze wzmacnianiem świadomości obywatelskiej oraz programów kształcenia ustawicznego.

- 1.1. Utworzenie w szkołach, bibliotekach, domu kultury Klubu Młodych Obywateli, Klubu Wolontariuszy i innych kół zainteresowań promujących postawę obywatelską wśród młodych ludzi prowadzonych przez odpowiednio przeszkolonych animatorów.
- 1.2. Zwiększenie udziału nauczycieli w programach Centrum Edukacji Obywatelskiej.
- 1.3. Wspieranie działań na rzecz dostarczania bezpłatnej i rzetelnej informacji oraz porad obywatelskich.
- 1.4. Powołanie centrum doradztwa prawnego.
- 1.5. Wspieranie inicjatyw na rzecz kształtowania odpowiedzialności obywatelskiej i postaw humanitarnych.
- 1.6. Wzmocnienie wykorzystania mechanizmów partycypacji obywatelskiej na szczeblu lokalnym i wspieranie lokalnych liderów.
- 1.7. Szkolenie dla radnych, sołtysów, Rad Sołeckich i mieszkańców w zakresie wykorzystania funduszu sołeckiego i mechanizmów finansowania nieformalnych grup inicjatywnych.
- 1.8. Szkolenie sołtysów i przewodniczących Rad Sołeckich w podnoszeniu własnych umiejętności organizacyjnych oraz skuteczności działania.
- 1.9. Wzmocnienie (reaktywacja) Młodzieżowej Rady Gminy i wspieranie jej działań w zakresie aktywizacji środowiska młodzieży.

Zadanie 2. Aktywizacja obywateli w sprawach publicznych

- 2.1. Wzmocnienie instytucji i form demokracji na poziomie lokalnym, z uwzględnieniem instrumentów monitoringu działań władz i instytucji publicznych oraz innych podmiotów istotnie wpływających na życie społeczności lokalnych.
- 2.2. Utworzenie Programu Aktywności Lokalnej poprzedzonego pogłębioną diagnozą, analizą i konsultacjami społecznymi.

- 2.3. Ułatwienie kontaktu z radnymi i sołtysami poprzez specjalną zakładkę z danymi kontaktowymi.
- 2.4. Prowadzenie kampanii na rzecz uczestnictwa w wyborach, w szczególności wyborach lokalnych.
- 2.5. Konkurs dla najbardziej aktywnych okręgów wyborczych (dodatkowe środki do funduszu sołectkiego dla miejscowości o najwyższej frekwencji wyborczej).
- 2.6. Wprowadzenie i nadzorowanie funkcjonowania mechanizmów konsultacji społecznych i obywatelskich.
- 2.7. Opracowanie zasad konsultacji i metod ich wdrażania.
- 2.8. Wspieranie inicjatyw lokalnych jako formy skutecznego rozwiązywania problemów lokalnych, aktywizacja wspólnot na rzecz uczestnictwa w życiu publicznym, z udziałem niezależnych mediów lokalnych.
- 2.9. Uchwalenie uchwały o inicjatywie lokalnej (poprzedzone szerokimi konsultacjami i pracą zespołu złożonego z przedstawicieli sektora pozarządowego i biznesu).
- 2.10. Edukacja urzędników, radnych, sołtysów i mieszkańców w zakresie wykorzystania instrumentu inicjatywy lokalnej w budowaniu kapitału społecznego oraz infrastrukturalnego.
- 2.11. Opracowanie spójnych zasad wprowadzania inicjatywy lokalnej w życie z pomocą władz samorządowych.
- 2.12. Stworzenie warunków dla prowadzenia akcji promocyjnych, kampanii informacyjnych i upowszechniania dobrych praktyk w działalności społecznej.
- 2.13. Organizacja konkursu na sołtysa roku/najlepsze wykorzystanie funduszu sołectkiego.
- 2.14. Organizacja konkursu na najlepszą inicjatywę lokalną.
- 2.15. Mini granty na organizację Dnia Sąsiada, imprez integrujących ulicę, przysiółek, wieś.
- 2.16. Wydanie elektronicznego i papierowego rocznika z dobrymi praktykami, najlepszymi inicjatywami oraz inspirującymi akcjami z obszaru Gminy.
- 2.17. Tworzenie lokalnej infrastruktury dla działań obywatelskich.
- 2.18. Wspieranie rozwoju lokalnych inicjatyw w zakresie tworzenia ośrodków aktywizacji społeczno-kulturalnej oraz punktów informacji młodzieżowej w postaci fachowego doradztwa i szkoleń.
- 2.19. Wspieranie działań na rzecz wyrównania dysproporcji w dostępie do nowych technologii i zapewnienia dostępu do wszechstronnej wiedzy i informacji, np. poprzez: Gminne Centrum Aktywności Cyfrowej czy cykliczne szkolenia z obsługi komputera i Internetu, (kierowane szczególnie do seniorów i osób wykluczonych).
- 2.20. Wspieranie działań mających na celu zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie konkretnych problemów społecznych i podnoszenie jakości życia.

- 2.21. Utworzenie dla każdej wsi Planu Odnowy Miejscowości z udziałem jak najszerzej grupy konsultacyjnej. Monitorowanie i ewaluacja działań w ramach POM.
- 2.22. Tworzenie i utrzymywanie miejsc spotkań mieszkańców, gdzie mogą realizować działania społeczne, integrować się i rozwijać swoje zainteresowania. Każde miejsce powinno mieć swojego opiekuna/animatora przeszkolonego i dysponującego niewielkimi środkami na funkcjonowanie tego miejsca.
- 2.23. Większa partycypacja w podziale środków funduszu sołectkiego (wcześniejsze ankiety, diagnoza potrzeb i zasobów, ankiety w sklepach, tablica korkowa na imprezach).
- 2.24. Działania integrujące z funduszy sołectkich (miękkie projekty, imprezy, wyposażenie miejsc spotkań)
- 2.25. Stworzenie platformy do zgłaszania najpilniejszych i najistotniejszych problemów społecznych oraz infrastrukturalnych (wzór: <http://naprawmyto.pl>).

Wskaźniki dla celu operacyjnego nr 3

Cel operacyjny	Zadania	Wskaźniki dla zadań	Wskaźniki celu operacyjnego
Ułatwienie i wypracowanie lokalnych rozwiązań na rzecz zwiększenia aktywności mieszkańców w podejmowaniu działań na rzecz płynnego i zrównoważonego rozwoju sąsiedztwa, wsi i Gminy.	Zwiększanie potencjału kadr oraz instytucji zajmujących się działalnością wychowawczą i realizacją programów edukacyjnych związanych ze wzmacnianiem świadomości obywatelskiej, programów kształcenia ustawicznego	<ul style="list-style-type: none"> Podjęcie działań służących wzmocnieniu podmiotowości obywateli i ich wspólnot oraz stworzenie warunków dla rozwoju instytucji społeczeństwa obywatelskiego. Zwiększy się udział młodzieży w życiu publicznym dzięki edukacji, tworzeniu i wzmocnieniu kół zainteresowań, klubów i Młodzieżowej Rady Gminy. Podniesie się świadomość obywatelska wśród lokalnych liderów i społeczności dzięki szkoleniom, promocji i wizytom studyjnym. Odsetek podatników korzystających z mechanizmu 1% wspierających lokalne organizacje zwiększy się o 25%. 	<ul style="list-style-type: none"> Wskaźnik zaangażowania obywateli w pracę społeczną zwiększy się o 10% względem wartości bazowej. Odsetek obywateli pracujących społecznie na rzecz swojego środowiska lub osób potrzebujących zwiększy się o 15%. Powstanie kilka Klubów Aktywnej Młodzieży, Młodych Obywateli itp. działających przy szkołach i instytucjach kultury. Liczba przeszkolonych urzędników, radnych, sołtysów, Rad Sołectkich i mieszkańców w zakresie edukacji obywatelskiej, wykorzystania funduszu sołectkiego oraz mechanizmów finansowania grup nieformalnych wzrośnie w stosunku do wartości bazowej o 30%. Liczba przeprowadzonych działań w szkołach w ramach edukacji obywatelskiej oraz udział w programach CEO zwiększy się o 15% względem wartości bazowej. Ilość i jakość konsultacji społecznych zwiększy się o 25%. Udział mieszkańców w wyborach, zwłaszcza samorządowych zwiększy się o 10%.
	Aktywizacja obywateli w sprawach publicznych	<ul style="list-style-type: none"> Wzrost aktywności społecznej w gminie (obserwacje, liczba osób uczestniczących w spotkaniach, liczba zaangażowanych liderów, liczba inicjatyw 	<ul style="list-style-type: none"> Zostanie utworzonych 13 Planów Odnowy Miejscowości. Liczba udzielonych przez urząd informacji publicznych wzrośnie o 20%. Nakład środków na realizację mini grantów (Dzień Sąsiada, integracja wsi) i funkcjonowanie miejsc spotkań

		<p>lokalnych, grup wsparcia, samopomocowych).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie działań edukacyjnych w szkołach Gminy Zaleszany, dotyczących aktywności obywatelskiej, społeczeństwa obywatelskiego, działalności lokalnych organizacji pozarządowych. • Wprowadzanie i nadzorowanie funkcjonowania mechanizmów konsultacji społecznych i obywatelskich. • Prowadzenie kampanii promujących uczestnictwo w wyborach, zwłaszcza lokalnych. • Powstaną Plany Odnowy Miejscowości przy udziale jak największej grupy aktywistów. • Promocja działań społecznych poprzez konkursy (na sołtysa roku, inicjatywę lokalną, fundusz sołecki, inne). • Zwiększenie partycypacji społecznej dzięki realizacji inicjatywy lokalnej. • Zwiększy się funkcjonalność strony zaleszany.pl oraz zostanie ułatwiony kontakt z radnymi i sołtysami poprzez dane kontaktowe. 	<p>wzrośnie o 30%.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Powstanie Centrum Edukacji Cyfrowej, gdzie przeszkolone osoby będą prowadzić szkolenia (głównie dla seniorów). W ciągu roku 200 osób podniesie swoje kompetencje cyfrowe. • Powstanie kompleksowy Program Aktywności Lokalnej przy współpracy z instytucjami samorządowymi, organizacjami pozarządowymi i lokalnym biznesem. • Uchwała o inicjatywie lokalnej spowoduje, iż kilka grup mieszkańców zgłosi, skonsultuje i zrealizuje swoją inicjatywę. • Powstanie platforma do zgłaszania problemów. • Liczba kontaktów mieszkańców z radnymi i sołtysami wzrośnie o 25% dzięki dostępności w sieci.
--	--	---	---

4.10. Analiza WiP

Analiza WiP to proces rankingowania planowanych przedsięwzięć w oparciu o kryteria ważności (istotności) i prawdopodobieństwa ich realizacji.

Nie wszystkie przedsięwzięcia mają jednakowe znaczenie dla każdej grupy społecznej - nie każdy typ przedsięwzięcia jest priorytetem dla wszystkich i nie każdy był zgłaszany przez kluczowe grupy społeczne. Podobnie nie wszystkie przedsięwzięcia mogą być rekomendowane do wdrażania w tym samym czasie (ograniczenie: zasoby finansowe i ludzkie).

Z tego powodu dokonano analizy planowanych do realizacji przedsięwzięć. Oceny dokonali kierownicy jednostek organizacyjnych i referatów urzędu gminy biorąc pod uwagę:

- ważność (istotność) rozumiane jako znaczenie i wpływ przedsięwzięcia dla beneficjentów, wpływ na inne przedsięwzięcia, potencjalny efekt „kuli śnieżnej”;
- prawdopodobieństwo realizacji: uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne, które mogą pozytywnie wpłynąć na podjęcie wdrażania przedsięwzięcia przez zainteresowane instytucje/podmioty.

Realizatorzy opracowania dokonali zbiorczego zestawienia, zaznaczając jednocześnie kluczowe przedsięwzięcia, których realizacja powinna rozpocząć się w pierwszych dwóch latach wdrażania Strategii (60% projektów w każdym obszarze operacyjnym). Doświadczenie związane z wdrażaniem Strategii wskazuje, iż rozpoczęcie realizacji zaplanowanych projektów w skali 50-70% gwarantuje sukces w osiągnięciu planowanych celów operacyjnych i strategicznych wynikających z przyjętej Strategii.

OBSZAR I: EDUKACJA I KULTURA

EDUKACJA - Rozwój inicjatyw związanych z edukacją formalną i nieformalną będących odpowiedzią na potrzeby i oczekiwania mieszkańców Gminy Zaleszany.			
1	Projekty ukierunkowane na indywidualne wspieranie rozwoju pasji młodych mieszkańców, szczególnie wykorzystujące czas wolny od nauki (popołudnia, dni wolne, wakacje i ferie).	11,1	10,0
2	Projekty profilaktyczne realizowane w szkołach na terenie Gminy w zakresie uzależnień od gier komputerowych, Internetu, telefonów komórkowych, komunikacji internetowej, ukierunkowane na bezpośrednie formy komunikacji.	10,4	9,0
3	Projekty parasolowe na rzecz wszystkich NGO w Gminie rozwijające kompetencje i umiejętności liderów w zakresie animacji i działań na rzecz mieszkańców, pozyskiwania środków finansowych zewnętrznych oraz edukacyjne wizyty studyjne pokazujące przykłady wzorowych organizacji pozarządowych.	7,6	6,9
4	Stworzenie bazy lokalowej (budowa, wyposażenie) dla potrzeb organizacji pracy przedszkola/punktu przedszkolnego na terenie Gminy zgodnie z zapotrzebowaniem na miejsca przedszkolne.	7,1	7,0
5	Programy stypendialne i system nagród motywujących dla najlepszych i najzdolniejszych młodych mieszkańców Gminy – formy nagród rzeczowych, pieniężnych, wyjazdów edukacyjnych.	7,1	7,0
6	Projekty ukierunkowane na transformacje funkcjonowania bibliotek dostosowane do oczekiwań mieszkańców – formy multimedialnych punktów oświatowych i informacyjnych dla mieszkańców, działania związane z popularyzacją czytelnictwa, konkursy wspierające czytelnictwo dzieci i młodzieży, wystawy, prelekcje, spotkania.	4,7	5,4
7	Projekty partnerskie na rzecz organizacji aktywności sportowych w Gminie, projekty dot. współzawodnictwa sportowego mieszkańców z wszystkich sołectw, stałe wsparcie liderów i animatorów sportu poprzez ich doszkalanie.	4,7	4,3
8	Projekty wspierające młodzież z terenu Gminy Zaleszany w zakresie treningów i udziału w zawodach na szczeblu ogólnopolskim młodzieżowej drużyny siatkarskiej (młodzież w wieku gimnazjalnym).	4,0	5,7

9	Projekty społeczne uwzględniające cele edukacyjne skierowane do grup dzieci, młodzieży oraz dorosłych i seniorów – zgodne z wcześniejszą diagnozą potrzeb.	4,0	4,7
10	Pedagogizacja rodziców w zakresie zapobiegania uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży i podejmowania działań rodzicielskich adekwatnych do problemów.	3,3	2,6
11	Projekty szkoleniowe ukierunkowane na rozwój liderów i podnoszenie ich kompetencji w zakresie pozyskiwania środków pozabudżetowych na projekty - wdrożenie „bonu animacyjnego”.	2,9	2,6
12	Lepsza promocja programów stypendialnych wśród biznesmenów, której efektem będzie zwiększanie puli nagród i wsparcia na rzecz młodzieży uzdolnionej.	2,0	1,9
13	Projekt prowadzenia klasy sportowej na terenie Gminy Zaleszany – poziom gimnazjum oraz szkółek sportowych prowadzonych przez szkoły we współpracy z UKS.	1,9	1,9
KULTURA - Rozwój inicjatyw oddziaływujących na wzrost jakości życia kulturalnego mieszkańców Gminy Zaleszany - adekwatnie do ich potrzeb, oczekiwań oraz sprzyjający podtrzymywaniu lokalnych tradycji.			
1	Decentralizacja pracy GOK poprzez powołanie filii w sołectwach wraz z ofertą zajęć i działań kulturalnych; skierowanie oferty zajęć kulturalnych do ogółu mieszkańców, w szczególności dzieci i młodzieży poprzez dojazd instruktorów kultury do poszczególnych sołectw i prowadzenie zajęć zgodnych z wcześniej zdiagnozowanymi potrzebami.	8,3	9,9
2	Projekty rozwoju działań kulturalnych adresowane do młodzieży i dzieci (grupy rekonstrukcyjne, zespoły muzyczne, taneczne, folklor, etc.).	3,6	1,9
3	Pogłębiona diagnoza mająca na celu poznanie potrzeb kulturalnych i dostosowanie zajęć rozwojowych w obszarze kultury i sztuki do ich odbiorców przeprowadzona wśród grup dorosłych oraz dzieci i młodzieży.	2,6	1,3
4	Projekty popularyzujące turystykę rowerową, np. organizacja rajdów rowerowych, wycieczek rowerowych, organizacja zawodów na obiektach rangi gminnej i regionalnej adresowanych do różnych grup wiekowych.	2,6	3,6
5	Udoskonalenie obiegu informacji o imprezach kulturalnych i działaniach edukacyjnych poprzez nowoczesne strony internetowe instytucji kultury, szkół, organizacji pozarządowych.	2,6	2,9
6	Zakup sprzętu służącego organizacji imprez kulturalnych i masowych.	2,1	1,9
7	Wsparcie zatrudnienia wysokokwalifikowanych kadr w zakresie rozwoju kultury i sztuki.	1,6	1,6
8	Organizacja pikników rodzinnych, alternatywnych form wypoczynku rodzinnego (np. spływów kajakowych, wycieczek rowerowych, turniejów piłkarskich etc.).	1,3	1,9
9	Zwiększenie skuteczności lokalnych instytucji i organizacji działającej w obszarze kultury w finansowaniu działań środkami zewnętrznymi np. Ministerstwa Kultury.	1,7	1,7
10	Organizacja imprez integracyjnych na poziomie sołectw i gminy.	1,1	2,1
11	Tworzenie sieci wsparcia na rzecz seniorów w Gminie Zaleszany poprzez powoływanie Klubów Seniora i utrzymywanie ich cyklicznej aktywności.	0,7	0,6
12	Projekty ukierunkowane na kultywowanie lokalnych tradycji, obyczajowości, obrzędów (np. Noc Świętojańska, Darcie Pierza etc.).	0,4	0,7
13	Projekty zajęć sportowych skierowane do całych społeczności mieszkańców poszczególnych sołectw, Projekty wspierające rozwój Gwardii Narodowej im. T. Kościuszki oraz popularyzujące kultywowaną tradycję w regionie i w Polsce (stworzenie strony www, film promujący, blog, etc.).	0,4	0,3
14	Projekty kulturalne o wysokiej jakości organizacyjnej i odpowiedniej promocji – dostosowane do oczekiwań i potrzeb mieszkańców.	0,4	0,4
15	Warsztaty na rzecz aktywizacji i animacji obecnych pracowników GOK w zakresie diagnozowania potrzeb społecznych w zakresie oferty kulturalnej i zajęć artystycznych z mieszkańcami.	0,4	0,6

OBSZAR II: INFRASTRUKTURA DLA ROZWOJU

TRANSPORT - układ komunikacyjny Gminy dostosowany do potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców.			
	Rozbudowa ścieżek rowerowych i ciągów pieszych w tym połączenie gminnych ścieżek rowerowych ze szlakiem Green Velo.	11,4	7,7
	Rozbudowa sieci dróg w obszarach istniejącej i planowanej zabudowy.	10,7	8,4
	Modernizacja na terenach zamieszkania istniejącej sieci drogowej poprzez utwardzenie (nawierzchnia asfaltowa lub betonowa).	7,9	7,0
	Rozwój współpracy Gminy Zaleszany z operatorami kolejowymi w celu zwiększenia wykorzystania infrastruktury kolejowej.	3,3	2,6
ZAGOSPODAROWANIE TERENÓW GMINY – wykorzystanie obszaru Gminy dla rozwoju jej potencjału gospodarczego i tworzenia dogodnych warunków do zamieszkania.			
1	Przygotowanie terenów gminnych do zabudowy mieszkaniowej (podział, opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uzbrojenie działek: sieć wodociągowa, kanalizacyjna, drogi dojazdowe, gaz, dostęp do Internetu).	10,7	7,7
2	Wspólne z sąsiednimi gminami programy zabezpieczenia przeciwpowodziowego.	4,3	4,1
3	Wprowadzenie nazewnictwa ulic na terenie 9 miejscowości.	1,7	2,7

4	Uzbrojenie terenów inwestycyjnych (drogi dojazdowe, energetyka, wodociągi, kanalizacja, gaz);	0,7	0,6
OCHRONA ŚRODOWISKA - Ograniczenie negatywnego oddziaływania człowieka na środowisko oraz wykorzystanie cennych przyrodniczo zasobów dla rozwoju Gminy.			
1	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków.	12,9	9,1
2	Zwiększenie poziomu segregacji odpadów.	5,3	5,3
3	Program edukacji ekologicznej dla mieszkańców.	4,0	4,0
4	Upowszechnienie odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy.	1,7	1,9
5	Wdrożenie programu usuwania azbestu.	1,0	1,1
6	Program ograniczania niskiej emisji (analiza stanu obecnego, modernizacja infrastruktury komunalnej, edukacja i promocja rozwiązań proekologicznych).	0,3	0,4
7	Zagospodarowanie cennych przyrodniczo obszarów pod kątem rekreacji (obszary Natura 2000).	0,6	0,6
ZASOBY LOKALNE – Wykorzystanie potencjału lokalnego w celu tworzenia źródeł dochodów dla mieszkańców.			
1	Utworzenie targowiska gminnego.	5,0	12,1
2	Zagospodarowanie starorzeczy Sanu pod kątem rekreacji.	4,1	4,7
3	Zwiększenie dostępności do przedszkoli i żłobków.	4,0	6,1
4	Wdrożenie systemu zachęt podatkowych dla inwestorów i przedsiębiorców.	3,6	6,4
5	Wspieranie działań dotyczących wykorzystania lotniska w Turbii dla biznesu i działalności sportowo-rekreacyjnej.	2,0	1,3
6	Edukacja w zakresie przedsiębiorczości.	1,9	2,0
7	Zagospodarowanie obiektów zabytkowych wspólnie z właścicielami w szczególności w zakresie tworzenia oferty miejsc noclegowych (zespoły podworskie w Zbydniowie i Kotowej Woli).	1,0	1,9
8	Promocja lokalnych upraw i pszczelarstwa.	0,6	0,4
9	Edukacja w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii szczególnie wśród osób starszych.	0,6	0,7
10	Poprawa wizualizacji i promocji lotniska w Turbii.	0,4	0,6
11	Program edukacji lotniczej dla uczniów szkół z terenu Gminy.	0,4	0,4
12	Wdrożenie programów scalania gruntów.	0,0	0,0

OBSZAR III: SOLIDARNOŚĆ SPOŁECZNA I PROMOCJA ZDROWIA

INFRASTRUKTURA - dostosowanie technicznej infrastruktury społecznej (budowa, modernizacja, remonty) do potrzeb mieszkańców i wymogów prawnych.			
1	Rozbudowa i przebudowa budynku OPS w celu likwidacji barier architektonicznych.	11,9	14,0
2	Utworzenie klubu samopomocy seniora.	7,1	6,1
3	Budowa siłowni zewnętrznych na terenie Gminy.	2,7	2,9
4	Utworzenie ośrodka wsparcia na bazie budynku OPS.	1,4	3,6
5	Utworzenie wypożyczalni rowerów- „magazynu rowerów używanych” oraz wypożyczalni kijków do nordic walking.	0,7	1,4
WSPÓLPRACA - Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w życiu społecznym oraz promocja wolontariatu.			
1	Organizacja usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych z wykorzystaniem wolontariatu.	10,0	10,4
2	Zwiększenie przez samorząd gminny liczby zleczanych zadań publicznych w obszarze promocji zdrowia i pomocy społecznej.	7,9	8,6
3	Wsparcie projektów/realizacja projektów integracyjnych dla osób starszych i niepełnosprawnych (spotkania, wyjazdy).	6,4	11,3
4	Wzmocnienie organizacji i instytucji lokalnych przy wdrożeniu projektów i działań na rzecz wolontariuszy.	6,4	9,0
ŚWIADOMOŚĆ - Wzmocnienie działań edukacyjnych i informacyjnych.			
1	Podnoszenie świadomości w obszarze ekologii (rolnictwo ekologiczne, ochrona wód itp.).	17,1	12,9
2	Realizacja lokalnych kampanii informacyjnych w zakresie promocji zdrowia.	14,0	10,0
3	Edukacja mieszkańców gminy w zakresie zdrowej żywności.	5,7	5,0
4	Organizacja cyklicznych spotkań uczniów szkół z lekarzami nt. wpływu narkotyków, nikotyny, alkoholu itp. na organizm człowieka.	5,0	5,4
5	Prowadzenie kampanii informacyjnych i edukacyjnych z wykorzystaniem narzędzi dostosowanych do różnych grup odbiorców (ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych).	0,7	0,4
6	Prowadzenie działań informacyjnych z wykorzystaniem nowych metod lub z wykorzystaniem kanałów informacyjnych, które wzbudzają największe zaufanie (np. ogłoszenia parafialne, ogłoszenia sołectkie itp.).	0,7	0,4
7	Organizacja szkoleń BHP dla pracodawców i pracowników.	0,7	1,4

OBSZAR IV: AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

BAZA - Rozwój infrastruktury i wsparcia instytucjonalnego dla aktywności obywatelskiej.			
1	Aktywizacja domów wiejskich poprzez organizowanie cyklicznych spotkań, imprez, przedstawień, projekcji.	7,4	4,6
2	Utworzenie spółdzielni socjalnej, która zajmowałaby się m.in. utrzymaniem zieleni, opieką na dziećmi i osobami starszymi, cateringiem.	6,7	5,9
3	Szkolenie i wsparcie lokalnych animatorów działających w miejscach spotkań mieszkańców.	3,7	3,9
4	Rozwój sieci miejsc dostępnych dla aktywnych mieszkańców.	3,4	3,3
5	Zwiększenie ilości miejsc w przedszkolach i utworzenie żłobka w formie spółdzielni socjalnej.	3,3	3,1
6	Organizacja kursów tańca, gotowania, amatorskich teatrzyków i prezentacja dokonań w innych miejscowościach.	2,4	2,4
7	Zwiększenie oferty dla seniorów poprzez: utworzenie przy GOK Klubu Seniora, Gminnej Rady Seniorów, szkoleń komputerowych, kółek zainteresowań.	3,1	2,4
8	Podnoszenie kompetencji pracowników GOK w zakresie animacji lokalnej poprzez wspólne szkolenia i wyjazdy studyjne pracowników i lokalnych liderów.	3,0	1,0
9	Ustalenie spójnych zasad korzystania z zasobów lokalowych i sprzętowych instytucji mających na celu jednocześnie i aktywizację lokalnej społeczności (GOK, remizy, szkoły, domy wiejskie, świetlice, biblioteki).	3,0	4,6
10	Przystąpienie do Programu Dom Kultury+.	1,6	1,0
11	Organizacja współpracy między z lokalnymi organizacjami społecznymi, przedstawicielami sołectw, grup nieformalnych a ośrodkiem kultury.	0,9	1,0
12	Wsparcie sprzętowe istniejących miejsc spotkań dla podniesienia ich atrakcyjności i funkcjonalności.	0,7	0,4
13	Zapewnienie dostępu do Internetu, wyposażenie w komputery i szkolenia w zakresie ich obsługi.	0,4	0,3
14	Stworzenie programu rozwoju i działania miejsc spotkań, standaryzacja i monitorowanie rezultatów.	0,1	0,1
15	Diagnozowanie potrzeb i wizji działania GOK poprzez stałą współpracę z lokalnymi liderami, np.: sołtysami, prezesami OSP i NGO oraz zarządami tych organizacji, jak i lokalnymi aktywistami.	0,1	0,1
ORGANIZACJE POZARZĄDOWE - Tworzenie trwałych i skutecznych mechanizmów współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi.			
1	Budżet samorządu powinien gwarantować realizację zadań zapisanych w strategii i innych dokumentach dotyczących trzeciego sektora.	5,9	5,9
2	Organizacja stałego (corocznego) konkursu na najlepszą inicjatywę organizacji pozarządowych, na dobroczyńcę roku itp.	3,7	4,6
3	Zabezpieczenie środków finansowych w budżecie samorządowym na wkład własny do projektów organizacji w sytuacji, gdy uzyskania dotacji na działania powiązane z zdaniami publicznymi (katalog z ustawy o pożytku i wolontariacie) oraz wynikającymi z wdrażania Strategii Rozwoju Gminy.	2,4	2,3
4	Utworzenie stałego miejsca wsparcia organizacji pozarządowych i aktywności obywatelskiej (np. Centrum Organizacji Pozarządowych) prowadzonego na zasadzie powierzenia zadania wyspecjalizowanej organizacji pozarządowej (organizacja parasolowa), która może dysponować „bonem na animację” - uzgodnioną kwotą wsparcia finansowego dla NGO przeznaczonych na edukację, opracowywanie projektów, promocję etc.	2,3	4,4
5	Uchwały Rady Gminy w sprawie wieloletniego programu współpracy lub rocznego planu współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi powinny być uszczegółowieniem strategii rozwoju, gdzie krok po kroku opisane są praktyki współpracy wraz z zabezpieczeniem środków na wdrożenie Programu.	1,7	3,4
6	Instytucje Gminy (szkoły ośrodek kultury, OPS etc.) mają roczne programy współpracy z lokalnymi organizacjami społecznymi nawiązujące do Strategii rozwoju Gminy.	1,6	1,6
7	Utworzenie zasady standaryzacji zadań powierzanych organizacjom.	1,6	0,9
8	Utworzenie strony ngo.zaleszany.pl - poprawa dostępu do informacji o działaniach NGO, stworzenie wiarygodnego i rzetelnego serwisu internetowego zawierającego informacje o organizacjach pozarządowych działających w powiecie oraz podejmowanych przez nie działaniach. Dla zwiększenia wiarygodności takiego serwisu, warto aby powstał przy współpracy z samorządem lokalnym.	1,6	3,0
9	Stworzenie systemu szkoleniowego dotyczącego podnoszenia wiedzy, umiejętności i kompetencji liderów, pracowników, działaczy i wolontariuszy.	1,6	1,6
10	Organizacja wizyt studyjnych i szkoleniowych dla liderów lokalnych organizacji pozarządowych.	1,6	1,6
11	Organizowanie szkoleń dla lokalnych przedsiębiorców dotyczących możliwych form wsparcia NGO, w tym prawnych i finansowych aspektów wsparcia.	1,6	1,6
12	Wzmocnienie istniejących przy szkołach stowarzyszeń poprzez system szkoleń, wymianę doświadczeń (wizyty studyjne) i dedykowane granty.	0,9	0,9
13	Nagłaśnianie w mediach dobrych praktyk z zakresu współpracy biznesu z organizacjami, społecznej odpowiedzialności biznesu itp., realizowanych w gminie Zaleszany, w tym: organizowanie lokalnego konkursu na przedsiębiorcę społecznika/filantropa.	0,9	0,9
14	Pomoc w powstaniu i stałym finansowaniu organizacji niezbędnych do sprawnego funkcjonowania społeczności: centrów wolontariatu, organizacji wspierających inne organizacje, funduszy lokalnych, biur porad obywatelskich, banków żywności, klubów seniora i innych.	0,3	0,1
15	Strategie rozwoju samorządów, programy rozwojowe i inne strategiczne dokumenty, które są punktem wyjścia do współpracy powinny zawierać możliwe do realizacji zapisy, dotyczące współpracy z sektorem	0,1	0,1

	pozarządowym.		
16	Powołanie partnerstwa na rzecz rozwoju sektora pozarządowego (aktywności obywatelskiej) lub partnerstwa na rzecz rozwoju społecznego.	0,1	0,1
17	Utworzenie wspólnych zespołów złożonych z przedstawicieli samorządu oraz z przedstawicieli sektora pozarządowego, wskazanych przez organizację; zadaniem takiego zespołu jest monitorowanie, ocena i proponowanie zmian do systemu współpracy (tym ciałem może być Gminna Rada Pożytku Publicznego).	0,1	0,1
18	Powołanie osoby kontaktowej ze strony samorządu: np. pełnomocnika lub koordynatora ds. organizacji pozarządowych;	0,1	0,1
19	Organizowanie dorocznych wydarzeń: spotkania plenarnego czy branżowego organizacji, Forum Inicjatyw Pozarządowych, Targów Organizacji, Festiwalu 3 Sektora itp. celem integracji i promocji NGO.	0,1	0,3
20	Utworzenie stanowiska w strukturach gminy odpowiadającego za obieg informacji o możliwościach składania wniosków na konkursy grantowe oraz oferującego wsparcie merytoryczne przy opracowywaniu samych wniosków (pełnomocnik ds. NGO).	0,1	0,1
21	Szkolenia urzędników, radnych oraz pracowników samorządowych jednostek organizacyjnych dotyczące m.in. prawnych aspektów współpracy z organizacjami pozarządowymi, w tym w szczególności stosowania ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz ustawy o dostępie do informacji publicznej.	0,1	0,1
22	Prowadzenie newslettera dla organizacji pozarządowych zawierającego lokalne i ponadlokalne informacje, będącego pierwszym źródłem wiarygodnej i szybkiej informacji dla lokalnych organizacji.	0,1	0,1
23	Stworzenie bezpłatnego i niekomercyjnego kwartalnika - biuletynu organizacji pozarządowych gminy Zaleszany, wydawanego w postaci papierowej i elektronicznej, kolportowanego na obszarze gminy/powiatu.	0,1	0,1
24	Utworzenie strefy/stoiska NGO przy dużych imprezach gminnych.	0,1	0,1
25	Przeprowadzenie kampanii, dotyczącej publikacji przez NGO sprawozdań merytorycznych i finansowych w celu zapewnienia przejrzystości działania trzeciego sektora.	0,1	0,1
26	Promocja stałej współpracy z ekspertami zewnętrznymi oraz wolontariuszami.	0,1	0,1
27	Prowadzenie działań, dotyczących zwiększania dochodów organizacji z działalności odpłatnej i gospodarczej, prowadzących do stabilizacji finansowej poszczególnych organizacji.	0,1	0,1
28	Konkurs zadań publicznych dotyczący promocji i wizerunku organizacji pozarządowej.	0,1	0,1
29	Wspieranie działań organizacji starających się o status OPP.	0,1	0,1
30	Określenie zasad współpracy finansowej i pozafinansowej biznesu i NGO, akceptowalnych i korzystnych dla obu stron.	0,1	0,1
31	Organizacja szkoleń dla NGO dot. komunikacji zewnętrznej, przygotowania oferty marketingowej, zarządzania projektami we współpracy z biznesem.	0,1	0,1
32	Organizacja wspólnych spotkań biznesu i organizacji pozarządowych, służących wymianie doświadczeń i określania wspólnych priorytetów działań społecznych.	0,1	0,1
AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO - Ułatwienie i wypracowanie lokalnych rozwiązań na rzecz zwiększenia aktywności mieszkańców w podejmowaniu działań rzecz płynnego i zrównoważonego rozwoju sąsiedztwa, wsi i Gminy.			
1	Stworzenie platformy do zgłaszania najistotniejszych problemów społecznych oraz infrastrukturalnych (wzór http://naprawmyto.pl).	5,9	7,3
2	Utworzenie w szkołach, bibliotekach, domu kultury Klubu Młodych Obywateli, Klub Wolontariuszy i innych kół zainteresowań promujących postawę obywatelską wśród młodych ludzi, prowadzonych przez odpowiednio przeszkolonych animatorów.	4,6	4,4
3	Edukacja urzędników, radnych, sołtysów i mieszkańców w zakresie wykorzystania instrumentu inicjatywy lokalnej w budowaniu kapitału społecznego oraz infrastrukturalnego.	2,3	3,0
4	Wspieranie działań na rzecz dostarczania bezpłatnej i rzetelnej informacji oraz porad obywatelskich.	2,3	1,6
5	Wprowadzenie i nadzorowanie funkcjonowania mechanizmów konsultacji społecznych i obywatelskich.	2,3	2,3
6	Wspieranie działań mających na celu zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie konkretnych problemów społecznych i podnoszenie jakości życia.	2,3	2,3
7	Utworzenie dla każdej wsi Planu Odnowy Miejscowości z udziałem jak najszerzej grupy konsultacyjnej. Monitorowanie i ewaluacja działań w ramach POM.	2,3	1,6
8	Wspieranie działań na rzecz wyrównania dysproporcji w dostępie do nowych technologii i zapewnienia dostępu do wszechstronnej wiedzy i informacji poprzez np. Powołanie Gminnego Centrum Aktywności Cyfrowej, Cykliczne szkolenia z obsługi komputera i Internetu, szczególnie dla seniorów i osób wykluczonych.	1,6	1,6
9	Powołanie centrum doradztwa prawnego.	1,6	1,6
10	Mini granty na organizację Dnia Sąsiada, imprez integrujących ulicę, przysiółek, wieś.	1,6	1,6
11	Wspieranie inicjatyw lokalnych jako formy skutecznego rozwiązywania problemów lokalnych, aktywizacja wspólnot na rzecz uczestnictwa w życiu publicznym, z udziałem niezależnych mediów lokalnych.	0,9	0,9
12	Organizacja konkursu na sołtysa roku/najlepsze wykorzystanie funduszu sołeckiego.	0,9	1,6
13	Organizacja konkursu na najlepszą inicjatywę lokalną.	0,9	0,9
14	Szkolenie sołtysów i przewodniczących Rad Sołeckich w podniesieniu swych umiejętności organizacyjnych oraz skuteczności działania.	0,9	0,9
15	Zwiększenie udziału nauczycieli w programach Centrum Edukacji Obywatelskiej.	0,1	0,1
16	Wspieranie inicjatyw na rzecz kształtowania odpowiedzialności obywatelskiej i postaw humanitarnych.	0,1	0,1
17	Wzmocnienie wykorzystania mechanizmów partycypacji obywatelskiej na szczeblu lokalnym i wspieranie	0,1	0,1

	lokalnych liderów.		
18	Szkolenie dla radnych, sołtysów, Rad Sołeckich i mieszkańców w zakresie wykorzystania funduszu sołeckiego i mechanizmów finansowania nieformalnych grup inicjatywnych.	0,1	0,1
19	Wzmocnienie (reaktywacja) Młodzieżowej Rady Gminy i wspieranie jej działań w zakresie aktywizacji środowiska młodzieży.	0,1	0,1
20	Wzmocnienie instytucji i form demokracji na poziomie lokalnym, z uwzględnieniem instrumentów monitoringu działań władz i instytucji publicznych oraz innych podmiotów istotnie wpływających na życie społeczności lokalnych.	0,1	0,1
21	Utworzenie Programu Aktywności Lokalnej poprzedzonego pogłębioną diagnozą, analizą i konsultacjami społecznymi.	0,1	0,1
22	Ułatwienie kontaktu z radnymi i sołtysami poprzez specjalną zakładkę z danymi kontaktowymi.	0,1	0,1
23	Prowadzenie kampanii na rzecz uczestnictwa w wyborach, w szczególności lokalnych.	0,1	0,1
24	Konkurs dla najbardziej aktywnych okręgów wyborczych (dodatkowe środki do funduszu sołeckiego dla miejscowości, w których najwięcej osób poszło na wybory).	0,1	0,1
25	Opracowanie zasad konsultacji i metod ich wdrożenia.	0,1	0,1
26	Uchwalenie uchwały o inicjatywie lokalnej (poprzedzonej szerokimi konsultacjami i pracą zespołu złożonego z przedstawicieli sektora pozarządowego i biznesu).	0,1	0,1
27	Opracowanie spójnych zasad wprowadzania inicjatywy lokalnej w życie z pomocą władz samorządowych.	0,1	0,1
28	Stworzenie warunków do prowadzenia akcji promocyjnych, kampanii informacyjnych i upowszechniania dobrych praktyk w działalności społecznej.	0,1	0,1
29	Wydanie elektroniczne i papierowego rocznika z dobrymi praktykami, najlepszymi inicjatywami oraz inspirującymi akcjami z terenu Gminy.	0,1	0,1
30	Tworzenie lokalnej infrastruktury dla działań obywatelskich.	0,1	0,1
31	Wspieranie rozwoju lokalnych inicjatyw w zakresie tworzenia ośrodków aktywizacji społeczno-kulturalnej oraz punktów informacji młodzieżowej w postaci fachowego doradztwa i szkoleń.	0,1	0,1
32	Tworzenie i utrzymywanie miejsc spotkań mieszkańców, gdzie mogą realizować działania społeczne, integrować się i rozwijać swoje zainteresowania. Każde miejsce powinno mieć swojego opiekuna/animatora przeszkolonego i dysponującego niewielkimi środkami na funkcjonowanie tego miejsca.	0,1	0,1
33	Większa partycypacja w podziale środków funduszu sołeckiego (wcześniejsze ankiety, diagnoza potrzeb i zasobów, ankiety w sklepach, tablica korkowa na imprezach).	0,1	0,1
34	Działania integrujące z funduszy sołeckich (miękkie projekty, imprezy, wyposażenie miejsc spotkań).	0,1	0,1

5. SYSTEM WDRAŻANIA I FINANSOWANIA STRATEGII

5.1. Struktura zarządzania realizacją Strategii:

- I. Za proces wdrażania Strategii, w tym dostosowanie planów i programów bieżących (rocznych, dwuletnich etc.), zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym, odpowiedzialny jest Wójt - „organ wykonawczy” Gminy. Wójt odpowiada w szczególności za:
- inicjowanie działań wdrażających projekty i zadania wskazane w dokumencie Strategii poprzez m.in.: tworzenie krótkookresowych planów i programów działań (zwanymi dalej dokumentami operacyjnymi) uwzględniających zapisy ujęte w Strategii; dokumentami operacyjnymi w tym rozumieniu są: projekt budżetu, Program Współpracy JST z NGO, Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, inne wynikające z przepisów prawa lub warunkowane koniecznością uszczegółowienia zapisów dokumentu Strategii lub związanych z planami pozyskiwania środków na realizację projektów;
 - powołanie Zespołu ds. Wdrażania Strategii - zespół powinien składać się z przedstawicieli instytucji gminnych koordynującymi poszczególne cele operacyjne Strategii oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych i przedsiębiorców;
 - występowanie do Rady Gminy z wnioskiem w sprawie aktualizacji Strategii;
 - przygotowywanie rocznego sprawozdania z realizacji Strategii;
 - zamieszczanie informacji o efektach wdrażania Strategii w Biuletynie Informacji Publicznej.

- II. Rada Gminy odpowiada za okresową (roczną) ocenę i aktualizację Strategii, w tym w szczególności za:
- podejmowanie uchwał w sprawie aktualizacji Strategii;
 - organizację corocznej oceny wdrażania Strategii, w tym przyjęcie/odrzućenie sprawozdania z realizacji Strategii przedkładanej przez Wójta Gminy Radzie Gminy.

Procedura aktualizacji dokumentu Strategii jest analogiczna do procedury podejmowania uchwał Rady Gminy - z wnioskiem o zmiany wystąpić może w szczególności: Wójt Gminy, komisja Rady Gminy, grupa radnych, klub radnych etc. Z wnioskiem o zmiany w Strategii do ww. organów mogą wystąpić wszystkie zainteresowane zmianą podmioty prawne i osoby fizyczne.

- III. Działania bieżące: Wójt, w drodze zarządzenia powołuje 5-12-osobowy Zespół ds. Wdrażania oraz wskazuje Koordynatora Zespołu. Do kompetencji Zespołu należy:
- bieżące monitorowanie wdrażania Strategii - analiza podejmowanych działań zgodnych z przyjętą Strategią i osiągniętych wyników tych działań;
 - zachęcanie instytucji i organizacji innych niż instytucje gminne do podejmowania działań zgodnych ze Strategią (np. rekomendacje dotyczące programów współpracy czy budżetu udzielane są tylko względem tych zadań, które wynikają ze Strategii);
 - dokonywanie analizy i diagnozy potrzeb, w tym zbieranie opinii dotyczących zmian w Strategii;
 - przygotowanie rocznych raportów z wdrażania Strategii i przedkładanie ich Wójtowi;
 - przygotowanie rekomendacji związanych z aktualizacją Strategii i przedkładanie ich Wójtowi.

Zespół ds. Wdrażania dokonuje rocznej oceny realizacji Strategii oraz planuje działania na rok następny poprzez opracowanie Raportu. Raport zawiera m.in.:

- zakres ilościowy wdrażanych zadań/projektów wskazanych w Strategii;
- zakres ilościowy przedsięwzięć i działań innych niż zapisanych w Strategii zbieżnych z celami operacyjnymi/strategicznymi;

- osiągnięte wskaźniki realizacji Strategii.

„Raport z realizacji strategii za rok ...” po akceptacji Wójta Gminy przedstawiany jest do akceptacji Radzie Gminy.

5.2. Procedura monitorowania wdrażania Strategii - kluczowe elementy

- Monitoring Strategii odbywa się w formie przygotowania „Raportu z realizacji strategii za rok ...” oraz w trakcie sesji Rady Gminy - w czasie dyskusji nad sprawozdaniem Wójta w sprawie realizacji Strategii”;
- Zespół ds. Wdrażania dysponuje raportem otwarcia - bazowe wskaźniki do oceny strategii są opracowane dla roku 2016;
- Proces oceny wdrażania Strategii umożliwia udział wszystkich instytucji i podmiotów, które mają wpływ na realizację działań zbieżnych ze Strategią lub są zainteresowane udziałem w jej ocenie;
- Raporty z realizacji Strategii są zamieszczane w BIP Gminy oraz są przekazywane do publikacji na portalach instytucji uczestniczących we wdrażaniu Strategii;
- Wnioski z raportów stanowią podstawę aktualizacji dokumentu Strategii;
- Spotkania monitorujące uwzględniają przegląd celów i działań strategicznych – ich adekwatności do bieżących potrzeb i uwarunkowań oraz stopnia osiągnięcia zaplanowanych rezultatów, a także trudności w realizacji Strategii (np. napotkane bariery, współpraca i komunikacja społeczna, skuteczność w zapewnieniu środków finansowych na wdrażanie kluczowych projektów, etc.);
- Zespół ds. Wdrażania, dokonując monitoringu Strategii, uwzględnia wnioski i rekomendacje zawarte w poprzednim raporcie oraz wnioski ze sprawozdań dotyczących programów operacyjnych;
- Zespół ds. Wdrażania rekomenduje Wójtowi zmiany konieczne do wprowadzenia w dokumencie Strategii oraz w procedurach związanych z wdrażaniem Strategii.

5.3. Procedura aktualizacji i ewaluacji Strategii

- Przegląd adekwatności celów i działań Strategii odbywa się min. jeden raz w roku;
- Przegląd obejmuje analizę i zawiera rekomendacje dotyczące procesu realizacji celów, zakresu wdrażania działań/zadań, analizę harmonogramu realizacji oraz osiągniętych wskaźników;
- Przegląd zawiera ocenę aktywności instytucji, podmiotów gospodarczych i organizacji w zakresie zbieżnym z celami i działaniami Strategii;
- Przegląd zawiera ocenę nowych okoliczności powodujących konieczność zmian w dokumencie - aktualizacji Strategii ze względu na czynniki zewnętrzne;
- Zmiana celu strategicznego/operacyjnego wymaga wcześniejszej zmiany dokumentu poprzez podjęcie stosownej uchwały przez Radę Gminy;
- Rozszerzenie katalogu zadań/projektów realizujących cele operacyjne może zostać dokonana Zarządzeniem Wójta Gminy z późniejszym uaktualnieniem dokumentu Strategii Uchwałą Rady Gminy.

Harmonogram monitoringu, ewaluacji, aktualizacji

Co	Kto						Do kiedy
	Rada Gminy	Wójt Gminy	Zespół ds. strategii	Partnerzy społeczni	Partnerzy społeczni	Jednostki organizacyjne gminy	
Wnioski i uwagi aktualizacyjne/ewaluacyjne	X	X	X	X	X	X	31 października
Wnioski i uwagi z realizacji strategii	-	-	-	X	X	X	15 grudnia
Raport z monitoringu	-	-	X	-	-	-	15 stycznia
Sprawozdanie z realizacji Strategii dla Rady Gminy	-	X	-	-	-	-	31 stycznia
Ocena wdrażania za poprzedni rok - przyjęcie sprawozdania	X	-	-	-	-	-	28 lutego
Aktualizacja dokumentu - uchwała Rady Gminy	X	X	-	-	-	-	31 marca

5.4. Kluczowe instytucje i podmioty zaangażowane w proces wdrażania Strategii

Cele strategiczne													
Interesariusze - podmioty zaangażowane w proces wdrażania Strategii	EDUKACJA I KULTURA Wysoka jakość usług kulturalnych i edukacyjnych świadczonych na rzecz mieszkańców Gminy Zaleszany.		INFRASTRUKTURA DLA ROZWOJU Zapewnienie mieszkańcom i przedsiębiorstwom z terenu Gminy Zaleszany optymalnych warunków do życia i prowadzenia działalności.				SOLIDARNOŚĆ SPOŁECZNA I PROMOCJA ZDROWIA Zapewnienie mieszkańcom gminy równoprawnych warunków do samodzielnego i aktywnego uczestnictwa w sferze życia społecznego i uczestnictwa w profilaktyce zdrowotnej.			AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA Rozwój wspólnot lokalnych i współpracy międzysektorowej w Gminie.			
	Cele operacyjne												
	Rozwój inicjatyw związanych z edukacją formalną i nieformalną będących odpowiedzią na potrzeby i oczekiwania mieszkańców Gminy Zaleszany.	Rozwój inicjatyw oddziaływujących na wzrost jakościowego życia kulturalnego mieszkańców Gminy Zaleszany adekwatnie do ich potrzeb i oczekiwań i sprzyjających podtrzymaniu lokalnych tradycji	Układ komunikacyjny gminy dostosowany do potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców	Wykorzystanie obszaru gminy dla rozwoju potencjału gospodarczego gminy i tworzenia dogodnych warunków do zamieszkania	Ograniczenie negatywnego oddziaływania człowieka na środowisko oraz wykorzystanie cennych przyrodniczo zasobów dla rozwoju Gminy	Wykorzystanie potencjału lokalnego w celu tworzenia źródeł dochodów dla mieszkańców	Dostosowanie technicznej infrastruktury społecznej (budowa, modernizacja, remonty) do potrzeb mieszkańców i wymogów prawnych	Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w życiu społecznym oraz promocja wolontariatu	Wzmocnienie działań edukacyjnych i informacyjnych	Tworzenie lokalnej infrastruktury dla działalności obywatelskiej	Tworzenie trwałych i skutecznych mechanizmów współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi	Ułatwienie i wypracowanie lokalnych rozwiązań na rzecz zwiększenia aktywności mieszkańców w podejmowaniu działań na rzecz płynnego i zrównoważonego rozwoju swojego sąsiedztwa, wsi i gminy	
Koordynacja	Gminny Zespół Szkół i Przedszkoli	Gminny Ośrodek Kultury	Stanowisko ds. drogownictwa	Stanowisko ds. inwestycji infrastrukturalnych	Stanowisko ds. ochrony środowiska	Stanowisko ds. inwestycji infrastrukturalnych	Ośrodek Pomocy Społecznej	Ośrodek Pomocy Społecznej	Stanowisko ds. przedsiębiorczości i promocji	Stanowisko ds. przedsiębiorczości i promocji	Rada Gminy	Rada Gminy	

Realizacja, beneficjenci, partnerzy	szkoły, organizacje społeczne, parafie, grupy nieformalne zainteresowane rozwojem osobistym	szkoły podstawowe, gimnazja, organizacje społeczne, parafie, grupy nieformalne zainteresowane rozwojem osobistym, amatorzy - artyści animatorzy kultury	Urząd gminy, sołtysi przedsiębiorcy, grupy inicjatywne mieszkańców	Urząd gminy, sąsiednie gminy, powiat, branżowe instytucje wojewódzkie	Gminny Zakład Komunalny, organizacje społeczne, parafie, grupy nieformalne zainteresowane danym problemem, wojewódzki i narodowy fundusz ochrony środowiska, przedsiębiorcy branży ekologicznej	Organizacje kupieckie, organizacje społeczne, PIR, WODR, GZOSiP, wyższe uczelnie, rodzice dzieci w wieku przedszkolnym, właściciele obiektów zabytkowych, restauratorzy	szkoły, organizacje społeczne, parafie, grupy nieformalne zainteresowane rozwojem osobistym, parafie, PCPR, sołtysi	szkoły, organizacje społeczne, parafie, grupy nieformalne zainteresowane rozwojem osobistym, parafie, PCPR, sołtysi	szkoły, organizacje społeczne, parafie, grupy nieformalne zainteresowane rozwojem osobistym, parafie, PCPR, sołtysi	Organizacje społeczne, sołtysi, grupy nieformalne reprezentujące zainteresowane środowiska osób potrzebujących wsparcia, powiatowe i wojewódzkie federacje organizacji pozarządowych	Organizacje społeczne, sołtysi, grupy nieformalne reprezentujące zainteresowane środowiska osób potrzebujących wsparcia, powiatowe i wojewódzkie federacje organizacji pozarządowych	sołtysi, rady sołeckie, grupy nieformalne reprezentujące zainteresowane środowiska osób potrzebujących wsparcia
-------------------------------------	---	---	--	---	---	---	---	---	---	--	--	---

5.5. Główne źródła finansowania Strategii⁴

Potencjalne źródła finansowania realizacji zadań i projektów	Cele strategiczne											
	EDUKACJA I KULTURA		INFRASTRUKTURA DLA ROZWOJU				SOLIDARNOŚĆ SPOŁECZNA I PROMOCJA ZDROWIA			AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA		
	Wysoka jakość usług kulturalnych i edukacyjnych świadczonych na rzecz mieszkańców Gminy Zaleszany.		Zapewnienie mieszkańcom i przedsiębiorstwom z terenu Gminy Zaleszany optymalnych warunków do życia i prowadzenia działalności.				Zapewnienie mieszkańcom gminy równoprawnych warunków do samodzielnego i aktywnego uczestnictwa w sferze życia społecznego i uczestnictwa w profilaktyce zdrowotnej.			Rozwój wspólnot lokalnych i współpracy międzysektorowej w Gminie.		
Cele operacyjne												
	Rozwój inicjatyw związanych z edukacją formalną i nieformalną będących odpowiedzią na potrzeby i oczekiwania mieszkańców Gminy Zaleszany	Rozwój inicjatyw oddziaływujących na wzrost jakościowego życia kulturalnego mieszkańców Gminy Zaleszany adekwatnie do ich potrzeb i oczekiwań i sprzyjających podtrzymywaniu lokalnych tradycji	Układ komunikacyjny gminy dostosowany do potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców	Wykorzystanie obszaru gminy dla rozwoju potencjału gospodarczego gminy i tworzenia dogodnych warunków do zamieszkania	Ograniczenie negatywnego oddziaływania człowieka na środowisko oraz wykorzystanie cennych przyrodniczych zasobów dla rozwoju Gminy	Wykorzystanie potencjału lokalnego w celu tworzenia źródeł dochodów dla mieszkańców	Dostosowanie technicznej infrastruktury społecznej (budowa, modernizacja, remonty) do potrzeb mieszkańców i wymogów prawnych	Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w życiu społecznym oraz promocja wolontariatu	Wzmocnienie działań edukacyjnych i informacyjnych	Tworzenie lokalnej infrastruktury dla działalności obywatelskiej	Tworzenie trwałych i skutecznych mechanizmów w współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi	Ułatwienie i wypracowanie lokalnych rozwiązań na rzecz zwiększenia aktywności mieszkańców w podejmowaniu działań na rzecz płynnego i zrównoważonego rozwoju swojego sąsiedztwa, wsi i gminy
PROW	++ ⁵	+++	+	+++	+	+++	+	+	++	+++	+	+
RPO	++	++	+++	++	+++	++	+++	+	+	+	+	+
PO PW	+	++	+++	+	++	++	+++	+	+	+	+	+
PO POWER	+++	+++	-	+++	-	+	-	+	+	+	+	+
Programy rządowe wybrane ⁶	-											

⁴ nie dotyczy środków własnych Gminy i instytucji samorządowych

⁵ źródło: (+) - prawdopodobne; (++) - możliwe; (+++) adekwatne

	-	-	-	-	-	+++	+++	+++	+++	+++
	-	-	-	-	-	+++	+++	+	+	+
	-	-	-	-	-	+++	+++	+	+	+
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+++
	-	-	-	-	-	-	-	++	++	-
	+++	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	-	+	-	+	-	+	+	++	+	+
	-	+	-	+	-	+	+	+	+	+
	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+
	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+
	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+
	-	-	-	-	-	+	+	+++	+++	++
	-	-	-	-	-	-	-	+++	+++	+
	-	-	-	-	-	-	-	+++	+++	++
	-	-	-	-	-	++	++	+++	+++	++
	-	-	-	-	-	-	-	++	++	+
	-	-	-	-	-	-	+	++	++	++

Dotacje Fundacji Charlesa Stewarta Motta	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+++	+++	+
Konkurs Grantowy Kulczyk Foundation	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+++	+++	+++
Inne publiczne - przykłady												
Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	+	+	+++	-	+++	-	-	-	-	+++	+++	+
Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki - Małe granty	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+++	+++	+
Konkurs grantowy „Na dobry początek”	+	+	+	-	-	-	-	-	+++	+++	+++	+
Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzi	+++	+++	-	-	-	-	-	-	+	+++	+++	+

5.6. Strategia Rozwoju Gminy a inne programy publiczne

Cele strategiczne												
Odniesienie do ponadlokalnych publicznych programów rozwoju	EDUKACJA I KULTURA		INFRASTRUKTURA DLA ROZWOJU				SOLIDARNOŚĆ SPOŁECZNA I PROMOCJA ZDROWIA			AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA		
	Wysoka jakość usług kulturalnych i edukacyjnych świadczonych na rzecz mieszkańców Gminy Zaleszany.		Zapewnienie mieszkańcom i przedsiębiorstwom z terenu Gminy Zaleszany optymalnych warunków do życia i prowadzenia działalności.				Zapewnienie mieszkańcom gminy równoprawnych warunków do samodzielnego i aktywnego uczestnictwa w sferze życia społecznego i uczestnictwa w profilaktyce zdrowotnej.			Rozwój wspólnot lokalnych i współpracy międzysektorowej w gminie.		
	Cele operacyjne											
	Rozwój inicjatyw związanych z edukacją formalną i nieformalną będących odpowiedzią na potrzeby i oczekiwania mieszkańców Gminy Zaleszany	Rozwój inicjatyw oddziaływujących na wzrost jakościowego życia kulturalnego mieszkańców Gminy Zaleszany adekwatnie do ich potrzeb i oczekiwań i sprzyjających podtrzymywaniu lokalnych tradycji	Układ komunikacyjny gminy dostosowany do potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców	Wykorzystanie obszaru gminy dla rozwoju potencjału gospodarczego gminy i tworzenia dogodnych warunków do zamieszkania	Ograniczenie negatywnego oddziaływania człowieka na środowisko oraz wykorzystanie cennych przyrodniczych zasobów dla rozwoju Gminy	Wykorzystanie potencjału lokalnego w celu tworzenia źródeł dochodów dla mieszkańców	Dostosowanie technicznej infrastruktury społecznej (budowa, modernizacja, remonty) do potrzeb mieszkańców i wymogów prawnych	Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w życiu społecznym oraz promocja wolontariatu	Wzmocnienie działań edukacyjnych i informacyjnych	Tworzenie lokalnej infrastruktury dla działalności obywatelskiej	Tworzenie trwałych i skutecznych mechanizmów w współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi	Ułatwienie i wypracowanie lokalnych rozwiązań na rzecz zwiększenia aktywności mieszkańców w podejmowaniu działań na rzecz płynnego i zrównoważonego rozwoju swojego sąsiedztwa, wsi i gminy
Europa 2020 Zgodność z priorytetem rozwoju	włączenie społeczne, ze szczególnym naciskiem na tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczanie ubóstwa		inteligentny – dzięki bardziej efektywnym inwestycjom w edukację, badania naukowe i innowacje; zrównoważony – dzięki zdecydowanemu przesunięciu w kierunku gospodarki niskoemisyjnej				włączenie społeczne, ze szczególnym naciskiem na tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczanie ubóstwa			włączenie społeczne, ze szczególnym naciskiem na tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczanie ubóstwa		
Strategia Rozwoju Kraju do roku	I.2.1. Modernizacja struktury wydatków publicznych			Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko II.6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami II.6.2. Poprawa efektywności		Cel III.1. Integracja społeczna III.1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem Społecznym II.1.2. Zmniejszenie ubóstwa w grupach				I.2.2. Poprawa efektywności środków publicznych		

2020				energetycznej II.6.4. Poprawa stanu środowiska II.6.5. Adaptacja do zmian klimatu		najbardziej nim zagrożonych Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych III.2.2. Zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych				
Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych I.1.2. Zwiększenie efektywności instytucji publicznych I.2.2. Poprawa efektywności środków publicznych I.3.2. Rozwój kapitału społecznego Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego II.5.2. Upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych	I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego I.2.3. Zwiększenie wykorzystania środków pozabudżetowych II.1.4. Rozwój eksportu towarów i usług II.2.3. Zwiększenie konkurencyjności i modernizacja sektora rolno-spożywczego II.2.4. Poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki II.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych II.5.1. Zapewnienie powszechnego dostępu do Internetu III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmocnienia potencjału obszarów wiejskich	Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem I.1.2. Zwiększenie efektywności instytucji publicznych I.2.2. Poprawa efektywności środków publicznych I.3.2. Rozwój kapitału społecznego Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego	Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela I.3.2. Rozwój kapitału społecznego Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego II.5.2. Upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych III.2.2. Zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych							
Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego do roku 2020	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych 2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie 2.6.2. Rozwój sportu dzieci i młodzieży	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej 2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu	3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych, jak i wewnętrznych regionalnych 3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy	4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu 4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno-ściekowej 4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej 4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE)			2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie		2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu 3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej

			<p>1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej</p> <p>1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację zmianę struktur rolnych, rozwój biogospodarki oraz współpracy z ośrodkami naukowo - badawczymi</p> <p>1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników i przetwórców na rynku produktów rolnych</p> <p>1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz certyfikowanych produktów wysokiej jakości</p> <p>4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE)</p>						
	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia	<p>1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu</p> <p>1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych</p> <p>3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej</p> <p>3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej</p> <p>3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne</p> <p>3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu</p> <p>4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi</p>	<p>2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie</p> <p>2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy</p> <p>2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym</p> <p>2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej</p> <p>2.5.2. Promocja zdrowia</p> <p>2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia</p> <p>3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi</p>	<p>2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora</p> <p>2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym</p>					
Strategia Powiatu Stalowowolskiego	Brak aktualnego dokumentu								

5.7. Europa 2020 - skrót

Priorytety w skrócie⁷

Unia Europejska dokłada wszelkich starań, aby jak najszybciej zakończyć tzw. „kryzys” i stworzyć warunki dla bardziej konkurencyjnej gospodarki z wyższym poziomem zatrudnienia. Celem strategii „Europa 2020” jest osiągnięcie wzrostu gospodarczego, który będzie: inteligentny (dzięki bardziej efektywnym inwestycjom w edukację, badania naukowe i innowacje), zrównoważony (dzięki zdecydowanemu przesunięciu w kierunku gospodarki niskoemisyjnej) oraz sprzyjający włączeniu społecznemu, ze szczególnym naciskiem na tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczanie ubóstwa. Strategia koncentruje się na pięciu dalekosiężnych celach w dziedzinie zatrudnienia, innowacyjności, edukacji, walki z ubóstwem oraz w zakresie klimatu i energii.

Aby zagwarantować, że strategia „Europa 2020” przyniesie oczekiwane rezultaty, ustanowiono solidny i skuteczny system zarządzania gospodarczego, który ułatwi koordynowanie działań politycznych na szczeblu unijnym i krajowym.

Cele strategii

1. **Zatrudnienie:** 75% osób w wieku 20-64 lat powinno mieć pracę.
2. **Badania i rozwój:** na inwestycje w badania i rozwój powinno być przeznaczony 3% PKB Unii.
3. **Energia i klimat:** należy ograniczyć emisję gazów cieplarnianych: o 20% w stosunku do poziomu z 1990 r., 20% energii powinno pochodzić ze źródeł odnawialnych, efektywność energetyczna powinna wzrosnąć o 20%.
4. **Edukacja:** ograniczenie liczby uczniów przedwcześnie kończących edukację do poziomu poniżej 10%; co najmniej 40% osób w wieku 30-34 powinno mieć wykształcenie wyższe.
5. **Walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym:** zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o co najmniej 20 mln.

⁷ http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/index_pl.htm

5.8. Strategia Rozwoju Kraju do roku 2020

Priorytety - Rozwój w trzech obszarach⁸

Strategia proponuje podejście dwukierunkowe, polegające na usuwaniu barier i słabości polskiej gospodarki oraz wykorzystaniu jej mocnych stron. SRK wyznacza trzy obszary, na których powinny zostać skoncentrowane fundusze na politykę rozwoju:

- konkurencyjna gospodarka,
- spójność społeczna i terytorialna,
- sprawne i efektywne państwo.

Konkurencyjna gospodarka

Główne zadania w tym obszarze to polepszenie sytuacji finansów publicznych oraz wypracowanie nowych przewag konkurencyjnych polskiej gospodarki, opartych na wiedzy,

kapitale intelektualnym, kapitale społecznym i rezultatach cyfryzacji. Należy również:

- dalej rozwijać system transportowy (m.in. poprzez budowę oraz modernizację dróg i kolei),
- poprawić system kształcenia, tak by odpowiadał na potrzeby współczesności,
- upowszechnić model uniwersytetu trzeciej generacji, czyli łączącego edukację i badania z wdrażaniem innowacji i biznesem,
- ułatwić finansowanie działalności przedsiębiorstw,
- wspierać cyfryzację i rozwój nowoczesnych technologii.

Spójność społeczna i terytorialna

Spójność społeczna i terytorialna to przede wszystkim równomierny rozwój kraju i wyrównywanie szans jego mieszkańców. Dlatego do 2020 roku należy tak inwestować środki, aby zwiększyć aktywność i zmniejszyć ubóstwo grup wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem (np. poprzez zapewnienie dostępu do bardziej elastycznych form opieki nad dziećmi, promocję aktywności zawodowej seniorów). Trzeba także stale podnosić jakości usług publicznych.

Samorządy powinny być gospodarzami na swoim terytorium i realnie odpowiadać za jego rozwój. SRK w tym obszarze wskazuje także, że konieczne jest przygotowanie i realizacja polityki miejskiej (Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju pracuje aktualnie nad Krajową Polityką Miejską) oraz takie ukierunkowanie wsparcia, by żaden z obszarów Polski nie był zagrożony marginalizacją.

SRK proponuje, by jednym z instrumentów uzgadniania przez rząd i samorząd wojewódzki wspólnych celów oraz najważniejszych inwestycji był Kontrakt Terytorialny. Ten postulat został już zrealizowany. W drugiej połowie 2014 r. rząd podpisał kontrakty ze wszystkimi województwami.

Sprawne państwo

W SRK przyjęto zasadę czterech P. Oznacza to, że sprawne państwo jest przejrzyste, przyjazne, pomocnicze i partycypacyjne (w większym stopniu umożliwia udział obywateli w dyskursie publicznym, stanowieniu prawa etc.).

W tym obszarze SRK postuluje m.in., by stworzyć sprawny system zarządzania rozwojem (np. lepsza jakość prawa, większa efektywność instytucji, uporządkowanie i uaktualnienie dokumentów strategicznych oraz dopasowanie do nich odpowiednich programów rozwoju), zapewnić odpowiednią ilość środków na rozwój i inwestować je przede wszystkim

⁸ <https://www.mr.gov.pl/strony/zadania/polityka-rozwoju-kraju/zarządzanie-rozwojem-kraju/strategia-rozwoju-kraju/#Rozw%C3%B3j%20w%20trzech%20obszarach>

w te dziedziny, które w największym stopniu przyczyniają się do zwiększania konkurencyjności gospodarki.

5.9. Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego do roku 2020

Prace nad aktualizacją Strategii⁹ rozpoczęły się w 2011 r. - 30 maja 2011 r. Sejmik Województwa Podkarpackiego podjął uchwałę w sprawie przystąpienia do aktualizacji Strategii. Na początku 2012 r. zostały przygotowane „Założenia do aktualizacji Strategii”. Następnie dokument ten konsultowany był społecznie – spotkania odbyły się

w każdym powiecie województwa. Założenia, uwzględniające zgłoszone w trakcie konsultacji uwagi, zostały przyjęte przez Zarząd Województwa w dniu 6 czerwca 2012 r.

Część kierunkowa, jako podstawowy merytoryczny element aktualizowanej Strategii, opracowywany był od lipca 2012 r. do stycznia 2013 r. W tym celu powołano zespoły zadaniowe i podzespoły tematyczne, zajmujące się poszczególnymi dziedzinami działań strategicznych i priorytetami tematycznymi, wskazanymi we wspomnianych wcześniej Założeniach. Do pracy w tych gremiach zaproszono ekspertów, specjalistów merytorycznie właściwych dla poszczególnych dziedzin, którzy dzieląc się swoją wiedzą i doświadczeniem czynnie uczestniczyli w wypracowaniu zapisów najważniejszej części Strategii – tj. części kierunkowej dokumentu.

Pierwsza debata nad projektem Strategii prowadzona była w komisjach sejmikowych w marcu 2013 r. oraz podczas sesji Sejmiku Województwa Podkarpackiego 25 marca 2013 r. 17 kwietnia Zarząd Województwa przyjął przygotowany projekt Strategii rozwoju województwa podkarpackiego wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko. Następnie dokument Strategii został poddany konsultacjom społecznym (zgodnie z wymogiem ustawowym), które trwały od 22 kwietnia do 27 maja 2013 r.

W trakcie konsultacji odbyły się 4 spotkania: w Przemyślu, Krośnie, Tarnobrzegu oraz Rzeszowie. Oprócz mieszkańców województwa, dokument Strategii konsultowany był także z wszystkimi sąsiadami regionu, w kraju i za granicą, oraz został uzgodniony ze Stroną Rządową w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. 25 czerwca 2013 r. Zarząd Województwa przyjął projekt Strategii rozwoju województwa wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko, który uwzględniał wyniki konsultacji społecznych stosownie do rekomendacji Zarządu. Tak wypracowany dokument został przekazany pod obrady Sejmiku Województwa Podkarpackiego. Zgodnie z Regulaminem Sejmiku, Strategia przyjęta została w trybie dwóch czytań.

16 lipca 2013 r. na Sesji Sejmiku odbyło się pierwsze czytanie projektu Strategii. Większość uwag zgłoszonych za pośrednictwem radnych województwa przez przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, przedstawicieli partnerów gospodarczych, partnerów społecznych oraz przedstawicieli instytucji naukowych, badawczych i rozwojowych, uzyskała pozytywne rekomendacje Zarządu Województwa i została uwzględniona w zapisach Strategii.

26 sierpnia 2013 r. na Sesji Sejmiku odbyło się tzw. „drugie czytanie projektu Strategii”. Radni Województwa w głosowaniu nad zgłoszonymi uwagami przyjęli wszystkie poprawki zarekomendowane pozytywnie przez Zarząd Województwa. Z uwag, które nie uzyskały pozytywnej rekomendacji Zarządu Sejmik przyjął tylko jedną – dotyczącą geotermii, pozostałe uwagi odrzucono. Finalnym punktem „drugiego czytania” było przyjęcie „STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA – PODKARPACIE 2020”, którą Sejmik Województwa Podkarpackiego przyjął jednogłośnie.

⁹ <http://www.podkarpackie.pl/index.php/strategia/2634-sejmik-województwa-podkarpackiego-przyjal-strategie-rozwoju-województwa-podkarpackie-2020-wraz-z-prognoza-oddziaływania-na-srodowisko>

Szczególną rolę w procesie wdrażania przyjętej Strategii odgrywać będzie samorząd województwa podkarpackiego jako podmiot odpowiedzialny za realizację zadań z zakresu rozwoju regionalnego. Strategia wdrażana będzie poprzez instrumenty realizacyjne, między innymi, Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2014 – 2020 (RPO WP 2014-2020) oraz inne programy strategiczne zintegrowane z przyjętą Strategią rozwoju województwa, takie jak: Program Strategicznego Rozwoju Bieszczad czy Program Strategiczny „Błękitny San”.

Dodatkowym instrumentem wspierającym realizację Strategii w zakresie przyjętych kierunków rozwoju województwa będzie powołane przez Marszałka Podkarpackie Forum Terytorialne (PFT), będące płaszczyzną dyskusji między innymi na temat planowania konkretnych przedsięwzięć realizacyjnych w ramach przyjętych w Strategii kierunków rozwoju, a także wymiany informacji dotyczących podstawowych obszarów aktywności województwa.

Ponadto, w ramach nowego podejścia do polityki rozwoju bardzo mocno rozbudowany zostanie element monitoringu i ewaluacji Strategii, którego głównym celem będzie ocena stopnia realizacji zakładanych w Strategii celów strategicznych i kierunków działań w przełożeniu na wskaźniki obrazujące w wymierny sposób uzyskane rezultaty. Podstawowym narzędziem w systemie monitoringu i ewaluacji będzie Regionalne Obserwatorium Terytorialne (ROT) funkcjonujące

w strukturze Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, które stanowić będzie część systemu monitorowania polityki spójności w nowej perspektywie programowej UE, w ramach Krajowego Obserwatorium Terytorialnego (KOT).

Regionalne Obserwatorium Terytorialne, oprócz monitorowania postępów realizacji Strategii, będzie miało za zadanie ocenę całości interwencji publicznej mającej wpływ terytorialny w oparciu o utworzony system współpracy i wymiany informacji pomiędzy głównymi podmiotami publicznymi zaangażowanymi w realizację polityki regionu. Przyjęta Strategia wskazuje na cztery podstawowe obszary tj.:

- **„Konkurencyjna i Innowacyjna Gospodarka”,**
- **„Kapitał Ludzki i Społeczny”**
- **„Sieć Osadnicza”,**
- **„Środowisko i Energetyka”,**

na których w pierwszej kolejności koncentrować się będą działania samorządu województwa. Zakładane w programach operacyjnych formy interwencji zewnętrznej kierowane do wskazanych wyżej obszarów służyć będą wzmocnieniu przewag konkurencyjnych i niwelowaniu barier rozwojowych, a tym samym zmniejszeniu nadmiernych dysproporcji wewnątrz regionu w poziomie społeczno- gospodarczego rozwoju. Konsekwencją tych działań w okresie wyznaczonym przez Strategię będzie wzmocnienie konkurencyjności regionu w stosunku do innych, bardziej rozwiniętych obszarów kraju, a także UE.

5.10. Strategia Rozwoju Powiatu Stalowowolskiego

Aktualnie trwają prace nad opracowaniem Strategii.

POWIAT
STALOWOWOLSKI

5.11. Plan finansowy do roku 2025¹⁰

DOCHODY	Ogółem w tys. PLN	w tym:			
		od osób fizycznych	od osób prawnych	podatek od nieruchomości	Inne
Wykonanie 2014	31503,4	4200,0	8400	1199,6	17703,8
Wykonanie 2015	30293,6	4200,0	4000	1345,8	20747,8
Wykonanie 2016	34782,4	4800,0	14365	1316,5	14300,9
Plan 2017	37933,8	5800,0	6000	1330,0	24803,8
Plan 2018	43428,2	5916,0	6120	1356,0	30036,2
Plan 2019	45898,3	6034,3	6242	1383,7	32238,3
Plan 2020	38899,8	6155,0	6367	1411,4	24966,4
Plan 2021	37886,6	6278,1	6494	1439,6	23674,9
Plan 2022	38644,3	6403,7	6624	1468,4	24148,2
Plan 2023	39417,8	6531,7	6756	1497,8	24632,3
Plan 2024	40205,5	6662,9	6892	1527,8	25122,8
Plan 2025	41009,6	6795,6	7029	1558,3	25626,7
SUMA	459903,3	69777,3	85289	16834,9	288002,1

WYDATKI	Ogółem w tys. PLN	w tym:	
		Wydatki bieżące	Wydatki majątkowe
Wykonanie 2014	31718,6	24098,6	7620,0
Wykonanie 2015	30987,7	25095,8	5892,0
Wykonanie 2016	34822,6	32346,0	2476,6
Plan 2017	39013,8	32974,5	6039,4
Plan 2018	42598,2	33304,3	9293,9
Plan 2019	45028,3	33637,3	11391,1
Plan 2020	38069,8	33973,2	4096,1
Plan 2021	37061,6	34313,4	2748,2
Plan 2022	37819,3	34656,5	3162,8
Plan 2023	38797,2	35003,7	3794,1
Plan 2024	39955,5	35353,1	4602,4
Plan 2025	40759,6	35706,6	5053,0
SUMA¹¹	359103,3	308922,6	50181,0

¹⁰ na podstawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy (projekt), listopad 2016

¹¹ dotyczy lat 2017-2025

5.12. Wieloletni Plan Inwestycyjny (WPI) na lata 2016-2025

Lp.	Projekt	Czas realizacji	Koszt w tys. PLN (szacunek)	Możliwe źródła finansowania ¹²
1.	Budowa parkingów wraz z infrastrukturą towarzyszącą w ciągu drogi krajowej 77 ¹³	2016-2020	750,00	RPO, PO Współpraca Transgraniczna, budżet Państwa
2.	Rozbudowa i przebudowa budynku OPS ¹⁴	2016-2017	900,00	RPO, budżet Państwa
3.	Rozwój gospodarki ściekowej w Gminie Zaleszany ¹⁵	2016-2020	22.120,00	RPO, budżet Państwa
4.	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Gminie Zaleszany ¹⁶	2016-2017	2.680,00	RPO, budżet Państwa
5.	Stworzenie bazy lokalowej (budowa, wyposażenie) dla potrzeb organizacji pracy przedszkola/punktu przedszkolnego na terenie Gminy zgodnie z zapotrzebowaniem na miejsca przedszkolne	2017-2018	300,00	RPO, budżet Państwa, PO POWER
6.	Projekty ukierunkowane na przeobrażenia w funkcjonowaniu bibliotek dostosowane do oczekiwań mieszkańców	2017-2018	200,00	RPO, budżet Państwa, PROW
7.	Decentralizacja pracy GOK poprzez powołanie filii w sołectwach wraz z ofertą zajęć i działań kulturalnych (adaptacja budynków i pomieszczeń)	2017-2020	600,00	RPO, budżet Państwa, PROW
8.	Zakup sprzętu służącego organizacji imprez kulturalnych i masowych	2017-2020	200,00	RPO, budżet Państwa, FIO, PROW
9.	Rozbudowa ścieżek rowerowych i ciągów pieszych w tym połączenie gminnych ścieżek rowerowych ze szlakiem Green Velo.	2017-2020	300,00	RPO, budżet Państwa, PROW, PO Współpraca Transgraniczna
10.	Rozbudowa sieci dróg w obszarach istniejącej i planowanej zabudowy	2017-2018	2.000,00	RPO, budżet Państwa, PROW, PO Współpraca Transgraniczna
11.	Modernizacja na terenach zamieszkania istniejącej sieci drogowej poprzez utwardzenie (nawierzchnia asfaltowa lub betonowa)	2017-2022	3.000,00	RPO, budżet Państwa, PROW, PO Współpraca Transgraniczna
12.	Przygotowanie terenów gminnych do zabudowy mieszkaniowej (podział, opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uzbrojenie działek: sieć wodociągowa, kanalizacyjna, drogi dojazdowe, gaz, dostęp do Internetu)	2017-2022	500,00	RPO, budżet Państwa, PO Współpraca Transgraniczna
13.	Utworzenie targowiska gminnego	2017-2019	1.000,00	RPO, budżet Państwa, PROW
14.	Zagospodarowanie starorzeczy Sanu pod kątem rekreacji.	2017-2022	500,00	RPO, budżet Państwa, PROW
15.	Zagospodarowanie obiektów zabytkowych wspólnie z właścicielami w szczególności w zakresie tworzenia oferty miejsc noclegowych (zespoły podworskie w Zbydniowie i Kotowej Woli)	2017-2022	500,00	RPO, budżet Państwa, PROW
16.	Budowa siłowni zewnętrznych na terenie gminy	2017-2022	200,00	RPO, budżet Państwa, PROW, FIO
17.	Rozwój sieci miejsc dostępnych dla aktywnych mieszkańców	2017-2022	200,00	RPO, budżet Państwa, PROW, FIO
18.	Utworzenie dla każdej wsi Planu Odnowy Miejscowości z udziałem jak najszerszej grupy konsultacyjnej. Monitorowanie i ewaluacja działań w ramach POM. Zabezpieczenie dodatkowych środków na wdrażanie POM	2017-2025	2.000,00	FIO (opracowanie), budżet gminy - finansowanie ¹⁷ , wkład mieszkańców
Suma wydatków na rekomendowane przedsięwzięcia			72.700,00	
Limit na wydatki majątkowe ujęte w WPF na 2017-2025			50.181,00	

¹² Inne niż budżet gminy

¹³ Projekt zgłoszony do WPF Gminy Zaleszany

¹⁴ jw.

¹⁵ jw.

¹⁶ jw.

¹⁷ Inwestycje finansowane za pośrednictwem budżetu gminy Zaleszany

6. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1 Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Zgodnie z art. 48 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają projekty:

- koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, planów zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju regionalnego;
- polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, opracowywanych lub przyjmowanych przez organy administracji, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko;
- polityk, strategii, planów lub programów innych niż wymienione w pkt 1 i 2, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000 jeżeli nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony.

Dokonana analiza potencjalnego wpływu dokumentu Strategia Rozwoju Gminy Zaleszany wskazuje, iż zdefiniowane do realizacji przedsięwzięcia i zadania nie wpływają bezpośrednio i znacząco na środowisko lub realizacja zawartych w dokumencie postanowień może spowodować znaczące oddziaływanie na środowisko.

Dlatego dokument Strategii nie kwalifikuje się do zaliczenia go projektów dokumentów, o których mowa w art. 46 ustawy z dnia 3.10.2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Biorąc pod uwagę w/w uzgodnienia wykonawca odstąpił od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla dokumentu pod nazwą Strategia Rozwoju Gminy Zaleszany na lata 2016-2025.

Załącznik 2 Spis organizacji pozarządowych w Gminie Zaleszany

Animacja lokalna, rozwój lokalny i organizacje wspólnotowe

Nazwa: **Fundacja Fundusz Lokalny SMK**
Adres: Zbydniów 97
Adres mailowy:
Data rejestracji: 21.11.2011
Numer rejestrowy: KRS: 0000402564

Nazwa: **Fundacja Zbydniów**
Adres: Zbydniów ul. Armii Krajowej 2
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 14.02.2012
Numer rejestrowy: KRS 0000409968

Nazwa: **Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Obywatelskich „Przyjaciół Zbydniowa”**
Adres: Zbydniów ul. Księdza Nai 5
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 6.08.2001
Numer rejestrowy: KRS 0000033796

Nazwa: **Stowarzyszenie Rozwoju Sołectwa Pilchów „Gościniec”- Pilchów**
Adres: Pilchów
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 28.10.2002
Numer rejestrowy: KRS 0000136765

Nazwa: **Stowarzyszenie Przyjaznych Edukacji „Horyzont” – Zbydniów**
Adres: Zbydniów
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 16.03.2005
Numer rejestrowy: KRS 0000230549

Nazwa: **Stowarzyszenie Odnowy Wsi „Wolan” - Kotowa Wola**
Adres: Publiczna Szkoła Podstawowa Kotowa Wola 1
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 8.11.2004
Numer rejestrowy: KRS 0000221231

Nazwa: **Stowarzyszenie „TUR” na rzecz rozwoju wsi Turbia**
Adres: Publiczna Szkoła Podstawowa Turbia 37
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 2.02.2006
Numer rejestrowy: KRS 0000250336

Nazwa: **Stowarzyszenie DAR SERCA w Zbydniowie**
Adres: Zbydniów 97
Adres mailowy: -

Data rejestracji: 18.03.2009
Numer rejestrowy: KRS 0000326123

Nazwa: **Stowarzyszenie Integracji Edukacyjnej „Pi-Ko-Ma”**
Adres: **Pilchów ul. Por. Józefa Sarny 3A**
Data rejestracji: 21.12.2011
Numer rejestrowy: KRS: 0000405945

Nazwa: **Stowarzyszenie Kobiet Wiejskich w Skowierzynie**
Adres: Skowierzyn 127
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 12.08.2010
Numer rejestrowy: KRS 0000362681

Nazwa: **Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Lokalnej Wsi Skowierzyn „Lepsze Jutro”**
Adres: **Skowierzyn 13**
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 10.08.2010
Numer rejestrowy: KRS 0000360894

Nazwa: **Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego i Lokalnego „Progres”**
Adres: Dzierdziówka 164
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 9.05.2006
Numer rejestrowy: KRS 0000255808

Nazwa: **Koło Gospodyń Wiejskich w Turbi**
Adres: Turbia 140
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 28.02.2008
Numer rejestrowy: KRS 0000300425

Nazwa: **Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Lokalnej Turbi „Pomocna Dłoń”**
Adres: Turbia 37
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 10.08.2010
Numer rejestrowy: KRS 0000362624

Nazwa: **Stowarzyszenie „Jezioranka”**
Adres: **Motycze Szlacheckie 40;**
Adres mailowy: maza1966@o2.pl, stowarzyszenie_jezioranka@o2.pl
Data rejestracji: 30.03.2011 r.
Numer rejestrowy: KRS 0000416629

Nazwa: **Stowarzyszenie Zaleszańskich Animatorów Liderów i Koordynatorów**
Adres: Kotowa Wola 1
Adres mailowy: -

Data rejestracji: 17.02.2014
Numer rejestrowy: KRS 0000497394

Nazwa: **Aeroklub Stalowowski, Lotnisko – Turbia;**
Adres: Turbia 488
Adres mailowy: biuro@aeroklubstalowowski.pl
Data rejestracji: 16.11.2001
Numer rejestrowy: KRS 0000061693

Nazwa: **Stowarzyszenie Rodzin „Dar”**
Adres: Obojna 163
Adres mailowy: pawel.bizon@02.pl
Data rejestracji: 30.03.2015
Numer rejestrowy: KRS 0000550829

Nazwa: **Stowarzyszenie Wspólnota Rodzin Królowej Jadwigi w Pilchowie**
Adres: Pilchów 136
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 20.12.2013
Numer rejestrowy: KRS 0000491931

Stowarzyszenia kultury fizycznej

Nazwa: **Nowy Zespół Sportowy w Kępie Zaleszańskim**
Adres: Kępie Zaleszańskie 367
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 17.01.2014
Numer rejestrowy: Ewidencja Stowarzyszeń Kultury Fizycznej Starosty Stalowowolskiego nr 27

Nazwa: **Ludowy Zespół Sportowy w Kotowej Woli**
Adres: Budynek Remizy OSP Kotowa Wola
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 24.02.2006
Numer rejestrowy: Ewidencja Stowarzyszeń Kultury Fizycznej Starosty Stalowowolskiego nr 15

Nazwa: **Ludowy Zespół Sportowy - Majdan Zbydniowski**
Adres: Majdan Zbydniowski
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 30.01.2002
Numer rejestrowy: KRS 0000087240

Nazwa: **Klub Sportowy „JAGIEŁŁO PILCHÓW” w Pilchowie**
Adres: Pilchów ul. Floriańska 22
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 25.02.2015
Numer rejestrowy: Ewidencja Stowarzyszeń Kultury Fizycznej Starosty Stalowowolskiego nr 30

Nazwa: **Ludowy Zespół Sportowy w Skowierzynie**
Adres: Skowierzyn 130
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 23.11.2005
Numer rejestrowy: Ewidencja Stowarzyszeń Kultury Fizycznej Starosty Stalowowolskiego nr 14

Nazwa: **Ludowy Zespół Sportowy w Turbi**
Adres: Turbia 448
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 9.07.2003
Numer rejestrowy: Ewidencja Stowarzyszeń Kultury Fizycznej Starosty Stalowowolskiego nr 1

Nazwa: **Ludowy Zespół Sportowy w Zbydniowie**
Adres: Zbydniów
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 23.08.2005
Numer rejestrowy: Ewidencja Stowarzyszeń Kultury Fizycznej Starosty Stalowowolskiego nr 13

Uczniowskie i międzyszkolne kluby sportowe

Nazwa: **Uczniowski Klub Sportowy w Kotowej Woli**
Adres: Szkoła Podstawowa w Kotowej Woli
Adres mailowy: -
Data rejestracji: -
Numer rejestrowy: Ewidencja UKS-ów Starosty Stalowowolskiego nr 3/2015

Nazwa: **Uczniowski Klub Sportowy „Unia”**
Adres: Publiczna Szkoła Podstawowa w Skowierzynie
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 16.11.2006
Numer rejestrowy: Ewidencja UKS-ów Starosty Stalowowolskiego nr 22

Nazwa: **Uczniowski Klub Sportowy Turbia**
Adres: Publiczna Szkoła Podstawowa w Turbi
Adres mailowy: -
Data rejestracji: -
Numer rejestrowy: Ewidencja UKS-ów Starosty Stalowowolskiego nr 3/2014

Nazwa: **Uczniowski Klub Sportowy ZALESZANY**
Adres: Publiczne Gimnazjum Nr 1 w Zaleszanych
Adres mailowy: -
Data rejestracji: 17.01.2007

Numer rejestrowy: Ewidencja UKS-ów Starosty Stalowowolskiego nr 3/2016

Nazwa: **Uczniowski Klub Sportowy ZBYDNIÓW**

Adres: Publiczne Gimnazjum Nr 1 w Zbydniowie

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 16.01.2007

Numer rejestrowy: Ewidencja UKS-ów Starosty Stalowowolskiego nr 23

Ochotnicze Straże Pożarne

Nazwa: **Ochotnicza Straż Pożarna w Dzierdziówce**

Adres: Dzierdziówka

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 19.09.2001

Numer rejestrowy: KRS 0000045871

Nazwa: **Ochotnicza Straż Pożarna w Kępie Zaleszańskim**

Adres: Kępie Zaleszańskie 3

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 13.12.2001

Numer rejestrowy: KRS 0000067183

Nazwa: **Ochotnicza Straż Pożarna w Kotowej Woli**

Adres: Kotowa Wola 214

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 17.04.2002

Numer rejestrowy: KRS 0000107785

Nazwa: **Ochotnicza Straż Pożarna w Majdanie Zbydniowskim**

Adres: Majdan Zbydniowski 160

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 23.10.2001

Numer rejestrowy: KRS 0000046466

Nazwa: **Ochotnicza Straż Pożarna w Motyczu Szlacheckim**

Adres: Motycze Szlacheckie 127

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 15.04.2002

Numer rejestrowy: KRS 0000105507

Nazwa: **Ochotnicza Straż Pożarna Obojna**

Adres: Obojna

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 26.07.2002

Numer rejestrowy: KRS 0000124801

Nazwa: **Ochotnicza Straż Pożarna w Pilchowie**

Adres: Pilchów 61

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 24.07.2001

Numer rejestrowy: KRS 0000018760

Nazwa: **Ochotnicza Straż Pożarna w Turbi**

Adres: Turbia 14

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 6.09.2001

Numer rejestrowy: KRS 0000041469

Nazwa: **Ochotnicza Straż Pożarna w Zbydniowie**

Adres: Zbydniów ul. Księdza Nai 1

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 6.07.2001

Numer rejestrowy: KRS 0000026038

Nazwa: **Ochotnicza Straż Pożarna w Skowierzynie**

Adres: Skowierzyn

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 3.12.2001

Numer rejestrowy: KRS 0000068602

Nazwa: **Ochotnicza Straż Pożarna w Zaleszanach**

Adres: Zaleszany

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 15.12.2001

Numer rejestrowy: KRS 0000067233

Nazwa: **Ochotnicza Straż Pożarna w Pasterniku Skowierskim**

Adres: Pasternik Skowierski

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 6.02.2004

Numer rejestrowy: KRS 0000193445

Nazwa: **Ochotnicza Straż Pożarna w Wólce Turebskiej**

Adres: Wólka Turebska

Adres mailowy: -

Data rejestracji: 18.09.2001

Numer rejestrowy: KRS 0000044637

Zał. 3. Zestawienie potrzeb lokalnych zgłoszonych na zebraniach wiejskich

<p>AGATÓWKA</p> <p>Warunki zamieszkiwania</p> <ul style="list-style-type: none"> • przystanek kolejowy w pobliżu przejazdu w Agatówce, • strzeżony przejazd kolejowy, • ekrany akustyczne wzdłuż torów • postawienie lustra przy wyjeździe z ulicy Kalinowej do ul. Centralnej, • droga Stalowa Wola -Obojnia przekształcić do rangi powiatowej. <p>Relacje</p> <ul style="list-style-type: none"> • kompleksowe zagospodarowanie placu przy domu wiejskim w Agatówce (boisko, chodniki, trawniki), • przebudowa boiska do gry w koszykówkę i inne gry zespołowe przy budynku Domu Ludowego z wykorzystaniem nawierzchni bezpiecznej, • miejsce spotkań dla młodzieży i osób dorosłych • boisko wielofunkcyjne w wraz z zapleczem, <p>Infrastruktura gminna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokończenie kanalizacji sanitarnej na ulicy Świerkowej (zgodnie z projektem), • wykonanie drogi asfaltowej (ul. Sandomierska), • wykonanie oświetlenia tego odcinka, • Położenie nawierzchni na ulicy Marzenie (ok. 25 mb.), • wykonanie nawierzchni asfaltowej na drodze ul. Słoneczna (ok. 250 mb.). 	<p>DZIERDZIÓWKA</p> <p>Warunki zamieszkiwania</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostęp do Internetu (światłowódów, wysokowydajnego) (4) • zachwaszczona pobocza (3) • żłobek - utworzenie w Gminie (2) • uporządkowanie gospodarki odpadami i przeciwdziałanie „dzikim wysypiskom śmieci” (2) • nieszczelność i odór pochodzący od sieci kanalizacyjnej • bezpieczeństwo na drodze • ścieżka rowerowa • chodnik Zbydniów-Turbia • dowóz dzieci do szkoły • dopłaty do OZE (aby w gminie były) • większa liczba miejsc w przedszkolu Zbydniów <p>Relacje</p> <ul style="list-style-type: none"> • uaktywnić mieszkańców - powstanie grup integracyjnych dla osób w różnym wieku • przyciągnięcie inwestycji do gminy • edukacja prozdrowotna np. w kierunku diety, aktywności ruchowej, kursy językowe • plac zabaw dla dorosłych i seniorów • rozwój OSP (doposażenie, remont, aktywizacja strażaków) <p>Infrastruktura gminna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • budowa kanalizacji (9) lub dofinansowanie przydomowych oczyszczalni • oświetlenie uliczne, w tym między „Grabszczykami” a remizą (6) • utwardzenie polnych (rolnych) dróg (4) • poprawa stanu dróg (3)
<p>MOTYCZE SZLACHECKIE</p> <p>Warunki zamieszkiwania</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyrównanie ścieżki do przystanku autobusowego zlokalizowanego przy drodze krajowej Nr 77; • wykonanie przystanku autobusowego (zatoczki) w celu poprawy bezpieczeństwa drogowego; <p>Relacje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aby Stowarzyszenie „Jezioranka” zajęła się jeziorem. Dłaczego dzieci muszą posiadać karte wędkarska aby łapać sobie ryby? • Powołanie świetlicy dla dzieci i młodzieży starszej. <p>Infrastruktura gminna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonanie melioracji rowu; • poszerzenie w stronę jeziora; • problem kanalizacji; • przejście dla pieszych do przystanku w stronę Zaleszan; • wybudowanie małego chodnika wzdłuż miejscowości; • poprawa dróg; 	<p>MAJDAN ZBYDNIOWSKI</p> <p>Warunki zamieszkiwania</p> <ul style="list-style-type: none"> • chodniki przy drodze powiatowej (4) • częstsza komunikacja publiczna (3) • poprawa wałów przeciwpowodziowych (2) • koszenie terenów gminnych (pobocza, pastwiska) (2) <p>Relacje</p> <ul style="list-style-type: none"> • plac zabaw dla dzieci (4) • ogrodzenie terenów OSP + boisko LZS) (2) • ścieżka rowerowa <p>Infrastruktura gminna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokończenie inwestycji drogowych (drogi dojazdowe do posesji) (7) • kanalizacja (6) • nowe (remont) przystanki (4) • oświetlenie ulic

<p>KOTOWA WOLA</p> <p>Warunki zamieszkiwania</p> <ul style="list-style-type: none"> • Likwidacja podszczowego rozlewiska obok pana Paterka • Lepsza komunikacja ze Stalową Wolą i Tarnobrzegiem • Dofinansowanie kolektorów słonecznych • Oczyszczenie oczek wodnych • Zalew, kąpielisko, zbiornik retencyjny • Uregulowanie rzeki Osy • Lepszy Internet (światłowody) • Ścieżki rowerowe • Likwidacja dzikich wysypisk śmieci • Wymiana starych słupów elektrycznych • Lepsze odśnieżanie • Bankomat we wsi • Studnia głębinowa dla budujących się (na budowę) i opryskiwaczy • Progi zwalniające <p>Relacje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie miejsc rekreacji • Remont strażnicy (Domu Ludowego) <p>Infrastruktura gminna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kanalizacja • Kompleksowe wykonanie dróg asfaltowych • Chodniki w całej wsi, szczególnie do szkoły i kościoła • Remont i modernizacja boiska • Odwodnienie wsi 	<p>OBOJNA</p> <p>Warunki zamieszkiwania</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sklep we wsi, • Więcej środków na kulturę, • Remont oczek wodnych i rowów, <p>Relacje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zagospodarowanie budynku po byłej szkole, • Przedszkole, • Zagospodarowanie terenu przy remizie, • Remont remizy i wyposażenie, • Grzybek/altana przy remizie, • Większe wsparcie imprezy „Konie naszą pasją” – promocja, dofinansowanie, • Wspierane powstania stowarzyszeń. <p>Infrastruktura gminna</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kanalizacja, • Światłowody w każdym domu.
<p>KĘPIE ZALESZAŃSKIE</p> <p>Warunki zamieszkiwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bezpieczeństwo na drogach, w tym: • oświetlenie uliczne (7), w tym oświetlenie uliczne od „Filip w kierunku krupowska droga”, lampa oświetleniowa za torami przy przepompowni • chodnik wzdłuż drogi (4), w tym od stadionu do torów (3) • progi zwalniające (2) • ścieżka rowerowa • ścieżka zdrowia • poprawa wizualizacji wsi 6) takich miejsc jak: oczka wodne, pastwiska, pobocza, wytwórnia mas bitumicznych • koszenie chaszczy, traw, rekultywacja zgłębień, dołów etc) • wokół istniejących oczek wodnych (koszenie, altanki, pomosty) • melioracje • promocja zdrowia i aktywność lokalna, w tym: • remont stadionu (trybuny, ogrodzenie) (3) • lekarz pediatria w ośrodku zdrowia częściej niż 2X w tygodniu • naprawa wałów wzdłuż rzeki Osa • obniżenie podatku od budynków <p>Relacje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonanie w krótkim czasie obiektu sportowo-rekreacyjnego koło domu ludowego (boisko do siatkówki, koszykówki, kort tenisowy) • wygospodarowanie pomieszczeń na potrzeby spotkań 	<p>PILCHÓW</p> <p>Warunki zamieszkiwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokończenie inwestycji drogowych (ulice na osiedlach, drogi dojazdowe do posesji, droga na ul. Lawendowej, Kalinowa, Sosnowa, Owocowa, Polna, Kwiatów, Słoneczna i inne) (12) • kanalizacja (na osiedlach, np. ul. Lawendowa) (10) • Internet bezprzewodowy (5) • miejsca do wspólnego spędzania czasu dla dorosłych, sprzęt do ćwiczeń (rehabilitacyjny) na zewnątrz (4) • programy odnawialnych źródeł energii dostępne dla mieszkańców (fotowoltanika) (3) • chodniki na terenach zabudowanych (3) • oświetlenie ulic (2) • zadbane pobocza (2) • wodociąg: ul. Kalinowa, Sosnowa - inne (2) <p>Relacje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • więcej dbałości o ludzi (komunikacja obywatel - urząd) • kochanego wójta • opieszałość urzędników w gminie • zgoda między ludźmi, brak podziałów, pomoc sąsiedzka • większe zaangażowanie proboszcza w problemy parafian i działania na rzecz zjednoczenia wsi • wymusić na pewnych osobach wywóz śmieci <p>Infrastruktura gminna</p> <ul style="list-style-type: none"> • remont pomieszczeń w domu ludowym • więcej środków finansowych na promocję zdrowia i kulturę • chodnik przy drodze krajowej 77

<p>kobiet w ramach KGW lub programu 60+ niezależne od OSP</p> <ul style="list-style-type: none"> • nowe osiedle - problem z jego ogrodzeniem, które może utrudnić komunikację • dofinansowanie OSP i dokończenie remontu remizy <p>Infrastruktura gminna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • droga wokół stadionu sportowego • droga asfaltowa do domów 318, 319, 320, 316, 317 / 104-109 / 100-106 • droga asfaltowa od powiatowej (sklep p. Kopra) wzdłuż stadionu do zabudowań p. Barana • budowa drogi asfaltowej wokół nowego osiedla domów jednorodzinnych • dokończenie drogi asfaltowej do zabudowań na „Kącie” • droga asfaltowa od A.Tokarskiej do H.Krasoń • droga do M. Iberle - asfaltowa • droga asfaltowa Kępie - Karczmiska • droga (nowe osiedle) 	<ul style="list-style-type: none"> • przystań nad rzeką San z zapleczem rekreacyjnym • drogi zadrzewione lipami, dębami etc • wymiana słupów energetycznych • komunikacja publiczna w soboty / niedziele oraz w wakacyjne miesiące • nowy plac zabaw oraz rozbudowa istniejącego • przedszkole w sołectwie • nowy wóz strażacki • nowy przystanek autobusowy • plan zagospodarowania terenu wsi i okolicy • boisko sportowe typu „orlik” • wywożenie śmieci w okresie letnim przynajmniej 2 razy
<p>TURBIA</p> <p>Warunki zamieszkiwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Melioracja rowów, • Budowa placu zabaw przy orliku, • Dofinansowanie kolektorów słonecznych, OZE, • Lepszy Internet (światłowody), • Ścieżki rowerowe, • Zagospodarowanie ugorów, terenu przy lotnisku, • Budowa basenu, <p>Relacje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zagospodarowanie terenu przy orliku (plac zabaw, górka zjazdowa) • Stworzenie miejsc rekreacji, • Klub Młodzieżowy, • Opracowanie czegoś na wzór Planu Odnowy Miejscowości (także teraz na potrzeby strategii z udziałem kilku sektorów), • Przedszkole, • Remont strażnicy (Domu Ludowego) i ożywienie jego działalności <p>Infrastruktura gminna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kanalizacja • Kompleksowe wykonanie dróg asfaltowych, szczególnie na Ostrówek Duży, • Chodniki w całej wsi, 	<p>WÓLKA TUREBSKA</p> <p>Warunki zamieszkiwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podział działek sołeckich na działki budowlane w celu odsprzedaży (odrolnienie ziem) • preferencje dla młodych osiedlających się w Wólce Turebskiej • zagospodarowanie terenów „okołolotniskowych” na działalność gospodarczą • chodniki wzdłuż drogi na terenach zabudowanych <p>Relacje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dom Kultury w Wólce Turebskiej (budowa, remont aktualnego, organizacja zajęć dla mieszkańców np. w pomieszczeniach szkoły) <p>Infrastruktura gminna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • utrzymanie szkoły podstawowej • chodnik szkoła - przystanek • kanalizacja sołectwa
<p>SKOWIERZYN</p> <p>Warunki zamieszkiwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • punkty skupu płodów rolnych (5), • Internet - dostęp (3), • opieka zdrowotna nad osobami starszymi, • doradztwo, edukacja i pomoc dla rolników • zatrudnianie osób na terenie gminy, • przedszkole, • dofinansowanie zakupów instalacji solarnych, • zachwaszczenie działek polnych (rolnych), • odkrzaczenie międzywałem nad Sanem - ochrona przed powodzią, <p>Relacje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • remont remizy, ogrzewanie remizy (2), 	<p>ZALESZANY</p> <p>Relacje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozbudowa remizy OSP (4); • zajęcia dla osób 60+ z różnymi warsztatami (2); • powstanie zespołów ludowych; • większa troska o wizerunek sołectwa i szkoły; • nowe przedszkole. <p>Warunki zamieszkiwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • chodnik koło drogi krajowej (2); • siłownia ogólnodostępna na zewnątrz (2); • zagospodarowanie parku w Zaleszanach z siłownią (2); • zakup łodzi płaskodennej dla OSP Zaleszany; • zakup motopompy dla OSP;

<ul style="list-style-type: none"> • dom spokojnej starości (2), • opieka nad seniorami, • pomoc osobom starszym, • zajęcia kulturowe dla 70+, • pomoc dla LZS-u (zagospodarowanie, poprawa, etc), <p>Infrastruktura gminna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • budowa kanalizacji (18), • droga łącząca Skowierzyn z Motyczem Szlacheckim (5), • utwardzenie dróg polnych (2), • chodniki (2), • oświetlenie ulic, 	<p>Infrastruktura gminna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • powstanie targowiska - targ z prawdziwego zdarzenia (5); • rozbudowa GOK-u (2); • inwestycje drogowe (wyasfaltowanie reszty dróg dojazdowych do domostw); • remont budynku służby zdrowia;
<p>ZBYDNIÓW</p> <p>Warunki zamieszkiwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bezpieczeństwo przy ośrodku zdrowia - sprawa starych jesionów • lampa oświetleniowa przy przystanku, obok ośrodka zdrowia • chodnik Turbia - Zbydniów - Zaleszany • wyczyścić stare Sanowisko (3) • udrożnienie przepływu rzeki Osa • dopłaty do OZE (2) • parking obok cmentarza w Zbydniowie • mały wiejski bazar (kwiaty, owoce, warzywa, odzież etc) • bezpieczne przejście przez drogę „ul. Sandomierska - Dąbie” • remont przejazdu kolejowego • zmniejszyć problem „beapańskich” psów zagrażających bezpieczeństwu • brak ośrodka sportowo-rekreacyjnego w dorzeczu Wisły i Sanu • muszla koncertowa na przeciw szkoły • wycinka krzewów i czyszczenie rzeki na osiedlu Zbydniowianka • po remoncie przepustu na osiedlu Zbydniowianka uzupełnienie asfaltu na przepuście <p>Relacje</p> <ul style="list-style-type: none"> • większa współpraca międzynarodowa gminy, mieszkańców, instytucji etc. • plac zabaw dla dzieci • zmniejszyć biurokrację w gminie a środki przeznaczyć na rozwój <p>Infrastruktura gminna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inwestycje drogowe: • wykonanie asfaltu na małych odcinkach dróg (ok. 100 mb) np. aby jesienią i zimą można było chodzić • droga (wjazd) na ulicę Majdańska wyasfaltować • ul. Wspólna (2) • ul. Spacerowa • mój problem to droga zryta przez dziki szumnie nazwana ulicą • poprawa nawierzchni ulicy Modrzewiowej 	

Załącznik 4 Przewodnik po źródłach finansowania inicjatyw społecznych

1. Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce (www.filantropia.org.pl)

Zakres działania: rozwój społeczności lokalnych, programy stypendialne, wsparcie aktywności osób starszych, działania wspierające zaangażowanie biznesu.

Beneficjenci: organizacje pozarządowe, grupy obywatelskie i przedsiębiorcy, samorządy, media. **Główne programy:** „Agrafka Agory”, Fundusz „Pozytywka”, Program Stypendialny „Agrafka”, „Działaj Lokalnie”, „Lokalne Partnerstwa PAFW”, „Program Rozwoju Bibliotek”, „V4 Community Foundation Maturity Program”, „City helps students. Students help locally”, „Dobry Biznes”, „Dobroczyńca Roku”, „Fundusz Stypendialny im. Grażyny Gęsickej”.

2. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (www.arimr.gov.pl)

Zakres działania: płatności bezpośrednie, Wspólna Organizacja Rynku Owoców i Warzyw oraz Wspólna Organizacja Rynku Rybnego, dopłaty do oprocentowania kredytów inwestycyjnych, wdrażanie instrumentów pomocy finansowanej z nowych funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rolnego Gwarancji (EFRG), Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), Europejskiego Funduszu Rybackiego. **Beneficjenci:** rolnicy, mieszkańcy wsi, przedsiębiorcy, samorządy, podmioty sektora rybackiego. **Główne programy:** Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, Program Operacyjny - Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013.

3. EkoFundusz (www.ekofundusz.org.pl)

Zakres działania: finansowanie przedsięwzięć z dziedziny ochrony środowiska. **Beneficjenci:** samorządy, przedsiębiorcy, instytucje charytatywne i wyznaniowe, pozarządowe organizacje ekologiczne, dyrekcje parków narodowych i krajobrazowych, placówki oświatowe, edukacyjne, służby zdrowia, spółdzielnie mieszkaniowe, spółki wodne. **Główne programy:** dotacje dla typów projektów: Sektor I - Ochrona powietrza, Sektor II - Ochrona wód, Sektor III - Ochrona klimatu, Sektor IV - Ochrona przyrody, Sektor V - Gospodarka odpadami.

4. Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy (www.eog.gov.pl)

Zakres działania: wsparcie technologii wychwytywania i składowania CO₂ (CCS),

innowacyjnego przemysłu przyjaznego środowisku, ochrony środowiska oraz badań naukowych i stypendiów, projekty z zakresu rozwoju zasobów ludzkich, wymiaru sprawiedliwości, Funduszu decent work i promocji trójstronnej współpracy, a także społeczeństwa obywatelskiego i ochrony dziedzictwa kulturowego. **Beneficjenci:** administracja rządowa i samorządowa, instytucje naukowe i badawcze, branżowe i środowiskowe, organizacje społeczne, podmioty partnerstwa publiczno-prywatnego. **Główne programy:** Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy na lata 2009-2014.

5. Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (www.pozytek.gov.pl)

Zakres działania: wspieranie działań organizacji pozarządowych w zakresie zadań publicznych, wspólnych inicjatyw obywatelskich w ramach partnerstwa publiczno-społecznego, wspólnych działań w ramach partnerstw wewnątrz III sektora, prowadzonych w ramach 4 obszarów tematycznych: I - aktywni świadomi obywatele, aktywne wspólnoty lokalne, II - sprawne organizacje pozarządowe w dobrym państwie, III - integracja i aktywizacja społeczna, zabezpieczenie społeczne, IV - rozwój przedsiębiorczości społecznej. **Beneficjenci:** organizacje pozarządowe, osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, spółdzielnie socjalne. **Główne programy:** Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2009-2013 (PO FIO)

6. Fundacja Bankowa im. Kronenberga (www.citibank.pl/poland/kronenberg/polis/h/6138.htm)

Zakres działania: finansowanie przedsięwzięć w obszarach: edukacja (innowacje w edukacji, edukacja ekonomiczna, dziedzictwo kulturowe i tradycja, twórczość artystyczna dzieci i młodzieży) i rozwój lokalny (priorytety opieki zdrowotnej, polityka społeczna, nauka przedsiębiorczości). **Beneficjenci:** fundacje, stowarzyszenia, szkoły, domy kultury, biblioteki, jednostki samorządu terytorialnego. **Główne programy:** Granty dla organizacji pozarządowych na projekty z zakresu edukacji,

kultury, sztuki i polityki społecznej, Program Wolontariatu.

7. Fundacja dla Polski (www.fdp.org.pl)

Zakres działania: działania na rzecz innych organizacji, pomoc w realizacji zadań programowych i pozyskiwaniu dodatkowych funduszy, pomoc społeczna i integracja grup zagrożonych marginalizacją, kształtowanie postaw odpowiedzialności w życiu publicznym, wspieranie zrównoważonego rozwoju i wyrównywanie potencjału społeczno-ekonomicznego regionów Polski, podnoszenie kwalifikacji zawodowych niezbędnych na rynku pracy. **Beneficjenci:** osoby prywatne, firmy i instytucje, organizacje społeczne. **Główne programy:** Fundusz Krzyś, Fundusz Serce, Fundusz Agentów Commercial Union, Program Dzieci Ulicy, Fundusz im. Andrzeja Bączkowskiego, Fundusz im. Edwarda J. Wende, Program Igła z Nitką, Program Rozwoju Regionalnego, Polsko-Francuski Fundusz Współpracy, Fundusz im. Małgorzaty Baczeko i Piotra Zakrzewskiego.

8. Fundacja Dobroczynności Atlas (www.atlas.com.pl)

Zakres działania: wsparcie osób potrzebujących, organizacja konwojów z pomocą humanitarną, głównie dla Polaków na Wschodzie. **Beneficjenci:** dzieci ciężko chore, z ubogich rodzin, pomoc osobom nieuleczalnie chorym bez względu na wiek. **Główne programy:** wsparcie finansowe bezpośrednie.

9. Fundacja Friedricha Eberta (www.feswar.org.pl)

Zakres działania: rozwój stosunków polsko-niemieckich, pogłębianie integracji Polski z europejską wspólnotą interesów i wartości, wspieranie demokracji i społeczeństwa obywatelskiego w Polsce, pogłębianie stosunków między Polską a sąsiadami. Pomoc głównie w postaci szkoleń, seminariów i warsztatów, treningów, wyjazdów studyjnych, ekspertyz, publikacji i badań społecznych. **Beneficjenci:** studenci, organizacje pozarządowe. **Główne programy:** wspieranie kształcenia politycznego i społecznego w różnych dziedzinach w duchu demokracji i pluralizmu, umożliwianie młodym ludziom dostępu do studiów i badań poprzez stypendia, wkład do współpracy i porozumienia międzynarodowego.

10. Fundacja Friedricha Neumanna (www.fnst.pl)

Zakres działania: realizacja seminariów, prelekcji, warsztatów i konferencji, dialog

polityczny na płaszczyźnie krajowej, regionalnej i międzynarodowej, edukacja obywatelska (seminaria, konferencje, panele dyskusyjne, publikacje dotyczące ważnych i aktualnych wydarzeń), stypendia. **Beneficjenci:** studenci i doktoranci studiujący bądź planujący pobyt na niemieckich uczelniach. **Główne programy:** Program stypendialny.

11. Fundacja im. dr Mariana Kantona (www.pekao.com.pl)

Zakres działania: wspieranie działań dotyczących: oświaty i wychowania dzieci i młodzieży, przedsięwzięć naukowo-badawczych oraz dydaktycznych instytucji naukowych i szkół, popularyzowania wiedzy bankowej, pomocy chorym i niepełnosprawnym, upowszechniania kultury fizycznej i sportu, ochrony środowiska, realizacji projektów i działalności organizacji charytatywnych, upowszechniania kultury (np. kolonie, wycieczki, stypendia, pomoce dydaktyczne dla szkół i bibliotek, turnusy rehabilitacyjne dla chorych i niepełnosprawnych dzieci, wspieranie dożywiania dzieci). **Beneficjenci:** dzieci, młodzież, osoby potrzebujące wsparcia z przyczyn losowych lub zdrowotnych, domy dziecka, organizacje i stowarzyszenia, szkoły wiejskie i przedszkola, parafie, domy samotnych matek, hospicja, szpitale, kliniki, przychodnie, placówki opiekujące się chorymi, uzależnionymi i niepełnosprawnymi.

12. Fundacja im. Heinricha Boella (www.boell.pl)

Zakres działania: wspieranie procesu integracji Europy i jej wschodnich sąsiadów w kwestiach polityki europejskiej, kształtowanie tożsamości i pielęgnowanie wspólnych wartości, promowanie rozwoju ruchu politycznego „Zielonych”, prowadzenie działań na rzecz ekologii, demokracji i praw człowieka. **Beneficjenci:** organizacje pozarządowe. **Główne programy:** „Forum Dialogowe Europa”, „Demokracja Płci / Polityka Kobiet”, Program regionalny „Polityka energetyczna i ochrona klimatu”, „Demokratyczna Ukraina”.

13. Fundacja im. Stefana Batorego (www.batory.org.pl)

Zakres działania: dotacje na projekty zwiększające udział obywateli i organizacji pozarządowych w życiu publicznym, dotacje dla koalicji organizacji pozarządowych z krajów wyszehradzkich, działających na rzecz zwiększania roli społeczeństwa obywatelskiego, dotacje na projekty wyrównywania szans edukacyjnych młodzieży z mniejszych

miejsowości i niezamożnych środowisk oraz integracji społecznej dzieci niepełnosprawnych (wsparcie organizacji, które prowadzą lokalne programy stypendialne, zajęcia integracyjne i edukacyjne dla dzieci niepełnosprawnych itp.), dotacje na międzynarodowe projekty realizowane w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, Azji Centralnej i Kaukazu. **Beneficjenci:** organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, koalicje organizacji pozarządowych działających w krajach wyszehradzkich. **Główne programy:** „Demokracja w działaniu”, „Koalicje obywatelskie”, „Równe szanse”, „Wschód-Wschód”.

14. Fundacja J&S Pro Bono Poloniae (www.jsprobono.pl)

Zakres działania: aktywizacja młodzieży - wspieranie wolontariuszy, rozwój kultury i instytucji społeczeństwa obywatelskiego, wyrównywanie szans w dostępie do edukacji, wsparcie stypendialne dla uzdolnionych uczniów i młodych pracowników akademickich. **Beneficjenci:** grupy młodych wolontariuszy, organizacje pozarządowe. **Główne programy:** Konkurs grantowy „Aktywna Wiosna”, Program stypendialny „Otwarta Filharmonia Agrafki Muzycznej”, programy stypendialne dla uzdolnionej młodzieży i młodych pracowników naukowych, np. „Zostańcie z nami”.

15. Fundacja Karpacka (www.carpathianfoundation.org)

Zakres działania: wdrażanie programów i projektów aktywizujących samorządy i organizacje pozarządowe, działalność konsultingowa związana z pozyskiwaniem dofinansowania projektów z funduszy strukturalnych UE, wspieranie osób wybitnie uzdolnionych poprzez stypendia indywidualne. **Beneficjenci:** wybitnie uzdolniona młodzież z woj. podkarpackiego, której sytuacja materialna utrudnia podjęcie studiów, organizacje pozarządowe. **Główne programy:** „Dom Karpacki”, „Akademia Karpacka NGO”, „Karpacki Program Stypendialny”.

16. Fundacja Konrada Adenauera (www.kas.de/proj/home/home/48/8/index.html)

Zakres działania: wspieranie wysiłków na rzecz jedności Europy, wspieranie wzajemnych kontaktów i pomoc w procesie demokratyzacji i transformacji, prowadzenie kształcenia politycznego, badanie i dokumentacja historycznego rozwoju ruchu chrześcijańsko-demokratycznego, opracowywanie naukowych

założeń polityki opartej na zasadach chrześcijańskiej demokracji, popieranie młodzieży uzdolnionej (stypendia), edukacja polityczna poprzez organizację seminariów, konferencji i debat. **Beneficjenci:** osoby młode i wybitnie uzdolnione, absolwenci szkół wyższych i doktoranci poniżej 30. roku życia, społecznie i politycznie zaangażowani. **Główne programy:** międzynarodowe konferencje z cyklu „Rola Kościoła katolickiego w procesie integracji europejskiej”, polsko-niemieckie forum na temat kondycji mediów i zawodu dziennikarza „Media Night”, debaty na temat wspólnych wyzwań Polski, Niemiec i Europy.

17. Fundacja Orange (www.fundacja.orange.pl)

Zakres działania: finansuje i współfinansuje programy i projekty z zakresu edukacji, kultury, opieki zdrowotnej i wolontariatu, działalności charytatywnej na rzecz dzieci i młodzieży. **Beneficjenci:** dzieci, w tym z wadami słuchu i przebywające w szpitalach, młodzież, instytucje kultury (np. muzea, teatry, kina, galerie), domy kultury, szkoły podstawowe, gimnazjalne, ponadgimnazjalne, wyższe, gminne biblioteki, organizacje pozarządowe. **Główne programy:** Telefon do Mamy, Szkoła bez Przemocy, Dźwięki Marzeń, Edukacja z Internetem TP i Akademia Orange.

18. Fundacja Partnerstwo dla Środowiska (www.epce.org.pl)

Zakres działania: propagowanie i realizowanie działań na rzecz ochrony środowiska poprzez pomoc finansową, doradczą, szkoleniową, tworzenie sieci współpracy, certyfikację środowiskową, proponowanie innowacyjnych rozwiązań i upowszechnianie sprawdzonych wzorów działań przyjaznych dla środowiska. **Beneficjenci:** organizacje pozarządowe.

19. Fundacja Polsat (www.fundacjapolsat.pl)

Zakres działania: wsparcie finansowe na zabiegi, operacje, terapie i rehabilitację, działania profilaktyczne, remont i wyposażenie ośrodków medycznych, wspieranie rodzinnych form opieki zastępczej. **Beneficjenci:** chore dzieci i ich rodzice, szpitale, ośrodki medyczne, samorządy. **Główne programy:** „Podaruj Dzieciom Słońce”, „Prosto do Europy”, „Rodzina – Dom Budowany Miłością”

20. Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi/Fundacja Polska Wieś 2000 im. M. Rataja (www.efrwp.com.pl)

Zakres działania: rozwój polskiego rolnictwa, gospodarki żywnościowej i infrastruktury wiejskiej, wspieranie prywatnej

przedsiębiorczości, demonopolizacji produkcji i usług poprzez budowę i modernizację dróg, modernizację i wyposażenie stacji i sieci wodociągowych, ochronę środowiska, zdrowia, działalność oświatową (także budowa, modernizacja i wyposażenie gminnych szkół podstawowych, gimnazjów, liceów, zawodowych szkół rolniczych), wspomaganie publikacji dotyczących wsi i rolnictwa, wspomaganie integracji z Unią Europejską i działalności fundacji, rozwój pozarolniczej małej i średniej przedsiębiorczości oraz rozwój społeczeństwa informacyjnego na terenach wiejskich. **Beneficjenci:** uczniowie, gminy wiejskie, organizacje pozarządowe, podmioty kolegialne z terenów wiejskich nieposiadające określonej formy prawnej, jak: rady sołeckie, parafialne i inne zorganizowane grupy lokalnych społeczności, hospicja. **Główne programy:** Program nauki języka angielskiego dla uczniów wiejskich gimnazjów, Program Wspierania Aktywności Lokalnej - RAZEM MOŻEMY WIĘCEJ, Dotowanie przedsięwzięć o charakterze inwestycyjnym dla hospicjów stacjonarnych na wsi, Program stypendialny Funduszu i Fundacji Dzieło Nowego Tysiąclecia.

21. Fundacja PZU (www.pzu.pl)

Zakres działania: wspieranie inicjatyw wyrównujących szanse rozwoju intelektualnego, zawodowego i kulturalnego młodych ludzi, wspieranie działań upowszechniających wiedzę o kulturze i sztuce polskiej, artystów, twórców i uzdolnionej artystycznie młodzieży oraz wydarzeń artystycznych, wspieranie promocji i rozwoju aktywności niepełnosprawnych, działania w zakresie ochrony zdrowia. **Beneficjenci:** organizacje pozarządowe, osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego. **Główne programy:** „Wzbogacanie oferty edukacyjnej na terenach wiejskich i w małych miastach”, „Rozwijanie aktywności społecznej niepełnosprawnych dzieci i młodzieży”.

22. Fundacja Ronalda McDonalda (www.frm.org.pl)

Zakres działania: profilaktyka i wczesne wykrywanie chorób (szczególnie onkologicznych) u dzieci, szkolenia dla lekarzy na temat wczesnych symptomów nowotworowych, organizowanie konferencji dla onkologów dziecięcych, a także finansowanie wydawnictw książkowych z tego zakresu, bezpłatne profilaktyczne badania USG małych

dzieci. **Beneficjenci:** dzieci chore na raka, rodziny zmagające się z chorobą dziecka. **Główne programy:** „NIE nowotworom u dzieci”

23. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji (www.frse.org.pl)

Zakres działania: wspiera działania związane z reformą i rozwojem edukacji w Polsce, prowadzi Krajowe Punkty Kontaktowe ds. Programów UE: ERASMUS MUNDUS i TEMPUS, Krajowe Biuro Programu Eurodesk oraz Centrum Współpracy z Europą Wschodnią i krajami Kaukazu SALTO EECA, realizuje w Polsce inicjatywę wspólnotową European Language Label oraz program eTwinning, realizuje także Polsko-Litewski Fundusz Wymiany Młodzieży oraz prowadzi Fundusz Stypendialny i Szkoleniowy. **Beneficjenci:** dzieci, młodzież i dorośli, instytucje edukacyjne: od przedszkola po uniwersytety trzeciego wieku, osoby pracujące z młodzieżą, organizacje młodzieżowe, pozarządowe. **Główne programy:** „Uczenie się przez całe życie” (podprogramy: Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig, Wizyty studyjne, Wizyty przygotowawcze LLP), „Młodzież w działaniu”, „ERASMUS MUNDUS”, „TEMPUS”, „Eurodesk”, „SALTO EECA”, „European Language Label”, „eTwinning”, „Eurydice”, „Fundusz Stypendialny i Szkoleniowy”, „Polsko - Litewski Fundusz Wymiany Młodzieży”, „Krajowe Centrum Europass”, „Fundusz Stypendialny Sciex-NMSch”, „Zespół Ekspertów Bolońskich”

24. Fundacja Warta „Razem możemy więcej” (www.warta.pl)

Zakres działania: promowanie i wspieranie kultury, nauki, oświaty i sportu, prowadzenie działalności charytatywnej, wspieranie ważnych inicjatyw społecznych i samorządowych. **Beneficjenci:** dzieci, młodzież, studenci, doktoranci, organizacje pozarządowe, chorzy i niepełnosprawni. **Główne programy:** Konkurs WARTY i Kredyt Banku na najlepsze prace magisterskie i doktorskie z dziedziny ubezpieczeń, bankowości i bancassurance, "Moje wymarzone Boże Narodzenie".

25. Fundacja Współpracy Polsko - Niemieckiej (www.fwpm.org.pl)

Zakres działania: wsparcie dla projektów partnerskich realizowanych na płaszczyźnie samorządowej, prowadzących do zacieśnienia współpracy naukowej, kulturalnej, służących pogłębianiu stanu wiedzy i jakości doniesień medialnych na temat Niemiec, propagowanie dialogu polsko-niemieckiego (dotacje, np. na spotkania, partnerstwa, krzewienie języka i kultury niemieckiej i polskiej, badania

naukowe, konkursy wiedzy, działania edukacyjne, rozwój kontaktów gospodarczych, zachowanie wspólnego dziedzictwa kulturowego). **Beneficjenci:** partnerstwa miast, gmin i powiatów, województw i krajów związkowych, uczelnie wyższe, stowarzyszenia, związki, partnerstwa szkół i grup młodzieżowych. **Główne programy:** Dotacja Fundacji Współpracy Polsko – Niemieckiej.

26. Fundacja Wspomagania Wsi (www.fww.org.pl)

Zakres działania: wspieranie inicjatyw gospodarczych, społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi i małych miast, inicjatyw związanych z poprawą infrastruktury technicznej wsi, wspieranie rozwoju niekonwencjonalnych źródeł energii. **Beneficjenci:** organizacje pozarządowe, niepubliczne instytucje opiekuńczo-wychowawcze, komitety społeczne, kluby pracy, spółdzielnie socjalne, organizacje młodzieżowe, kobiece, świetlice wiejskie, grupy odnowy wsi, sołectwa, parafie, ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich. **Główne programy:** konkursy: „Kultura bliska / kultura na prowincji”, „Zaplanuj swoją przyszłość”, „Pożyteczne wakacje”, E-Vita.

27. Henkel - Zielone Granty (www.zielonegranty.blogspot.com)

Zakres działania: edukacja ekologiczna oraz aktywizacja dzieci i młodzieży poprzez realizację projektów związanych z ochroną środowiska (np. projekty dotyczące ochrony zwierząt, roślin, bioróżnorodności, oszczędzania energii, przeciwdziałania zmianom klimatycznym, promocji recyklingu). **Beneficjenci:** organizacje pozarządowe, szkoły, przedszkola. **Główne programy:** Konkurs „Henkel – Zielone Granty”.

28. Krajowe Biuro ds. Narkomanii (www.narkomania.gov.pl)

Zakres działania: inicjowanie, wspieranie i prowadzenie działań dotyczących narkomanii (badania, leczenie, rehabilitacja, szkolenia, informacje), w tym wsparcie merytoryczne oraz dotowanie w imieniu ministra zdrowia zadań w zakresie profilaktyki narkomanii, ograniczania szkód zdrowotnych i społecznych związanych z używaniem nielegalnych substancji oraz integracji społecznej osób uzależnionych od narkotyków, prowadzenie współpracy z międzynarodowymi organizacjami i instytucjami. **Beneficjenci:** organizacje pozarządowe. **Główne programy:** „Fred goes net”, „Programy edukacji rówieśniczej”, „Programy profilaktyczne dla osób zagrożonych narkomanią, eksperymentujących

z narkotykami”, „Programy ograniczania ryzyka szkód zdrowotnych wśród okazjonalnych użytkowników narkotyków”, „Programy wsparcia dla osób uzależnionych utrzymujących abstynencję”, „Programy wsparcia dla rodzin osób zagrożonych narkomanią i używających narkotyków”.

29. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

(www.krus.gov.pl/krus/informacje-ogolne)
Zakres działania: obsługa rolników (ubezpieczenia społeczne, opłata składek, wypłata świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń: emerytalno-rentowego, wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego), prowadzenie działalności prewencyjnej na rzecz upowszechniania zasad bezpieczeństwa pracy w gospodarstwach rolnych, prowadzenie nieodpłatnej rehabilitacji dla osób uprawnionych do świadczeń KRUS, wypłata tzw. krajowych rent strukturalnych, świadczeń kombatanckich dla inwalidów wojennych, obsługa ubezpieczeń zdrowotnych rolników, ich domowników, emerytów i rencistów oraz członków ich rodzin. **Beneficjenci działań:** rolnicy i ich rodziny. **Główne programy:** turnusy rehabilitacyjne dla dzieci rolników.

30. Ministerstwo Edukacji Narodowej (www.men.gov.pl)

Zakres działania: wypłata stypendiów, zasiłków, pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym, motywacyjnym, wsparcie dla szkół przeznaczone na pomoce dydaktyczne, miejsc zabaw w szkole, wsparcie w ramach PO KL - podwyższanie jakości i efektywności systemu oświaty oraz ukierunkowanie kształcenia na dziedziny o znaczeniu kluczowym dla budowy gospodarki opartej na wiedzy. **Beneficjenci:** dzieci, młodzież, szkoły, administracja publiczna. **Główne programy:** „Radosna szkoła”, Stypendium prezesa Rady Ministrów, Stypendium ministra edukacji narodowej, „Pomoc państwa zakresie dożywiania”, „Wyprawka szkolna”, „Owoce w szkole”, konkursy dla dzieci i młodzieży, „Otwarta szkoła”, Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

31. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego - Programy Operacyjne (www.mkidn.gov.pl)

Zakres działania: wsparcie w zakresie: wydarzeń artystycznych, edukacji kulturalnej, zasobów cyfrowych, dziedzictwa kulturowego, infrastruktury kultury, krzewienia kultury polskiej za granicą, wsparcie stypendialne dla osób zajmujących się twórczością artystyczną,

upowszechnianiem i animacją kultury, opieką nad zabytkami, pomoc socjalna, dofinansowanie wydań z Funduszu Promocji Twórczości. **Beneficjenci:** organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, podmioty gospodarcze działające w sferze kultury, publiczne i niepubliczne szkoły i uczelnie artystyczne, państwowe i samorządowe instytucje kultury, jednostki samorządu terytorialnego. **Główne programy:** ogłaszane corocznie „Programy ministra”, program „Miłość 2011”, „Polska Prezydencja 2011”, „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”, program „Fryderyk Chopin”.

32. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (www.minrol.gov.pl)

Zakres działania: Wsparcie poprawy konkurencyjności sektora rolnego i leśnego, środowiska naturalnego i obszarów wiejskich, jakości życia na obszarach wiejskich i różnicowania gospodarki wiejskiej, realizacja osi 4 Leader (strategie rozwoju, projekty współpracy, lokalne grupy działania), wsparcie na rzecz dostosowania floty rybackiej, akwakultury, rybołówstwa śródlądowego, przetwórstwa i obrotu produktami rybołówstwa i akwakultury, wsparcie działań polepszających sytuację sektora rybackiego, wsparcie zrównoważonego rozwoju obszarów zależnych od rybactwa, płatności bezpośrednio. **Beneficjenci:** podmioty z obszarów wiejskich, podmioty sektora rybackiego. **Główne programy:** Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Operacyjny RybACKOŚĆ

33. Ministerstwo Sportu i Turystyki (www.msport.gov.pl)

Zakres działania: kierowanie działaniami administracji rządowej „kultura fizyczna i sport” oraz „turystyka”, inicjowanie, koordynacja i prowadzenie działań niezbędnych do przygotowania, organizacji oraz promocji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012, dofinansowanie działań związanych z turystyką i sportem. **Beneficjenci działań:** jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe spoza sektora finansów publicznych, kluby sportowe, podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, spółdzielnie socjalne oraz jednostki organizacyjne podległe organom administracji publicznej lub przez nie nadzorowane. **Główne programy:** dotacje w zakresie sportu: kwalifikowanego, młodzieżowego, powszechnego, osób niepełnosprawnych, kształcenia i doskonalenia zawodowego, dofinansowanie zadań publicznych z zakresu

rozwoju turystyki, konkurs o nagrodę Ministra Sportu i Turystyki, Moje boisko – Orlik 2012.

34. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (www.mpips.gov.pl)

Zakres działania: szeroko rozumiane wsparcie w zakresie pomocy społecznej. **Beneficjenci:** jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancji wolności sumienia i wyznania. **Główne programy:** „Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu”, „Świetlica, Praca i Staż – socjoterapia w środowisku gminnym”, „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”, „Program Wspierający Powrót Osób Bezdomnych do Społeczności”, „Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”, „Wspieranie Rozwoju Spółdzielczości Socjalnej”, „Zabezpieczenie społeczne i integracja społeczna”.

35. Ministerstwo Spraw Zagranicznych (www.mfa.gov.pl)

Zakres działania: projekty informacyjne i edukacyjne skierowane do społeczności lokalnych oraz wybranych grup społecznych i zawodowych na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym oraz międzynarodowym. **Beneficjenci:** organizacje pozarządowe. **Główne programy:** Otwarte konkursy dotacyjne dla organizacji pozarządowych odnoszące się do priorytetów informacyjnych na dany rok, "Edukacja rozwojowa", "Wolontariat Polska Pomoc", „Program ds. Kultury Partnerstwa Wschodniego”, „Promocja wiedzy o Polsce”.

36. Narodowe Centrum Kultury (www.nck.pl)

Zakres działania: podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej i państwowej, promocja polskiego dziedzictwa narodowego jako elementu europejskiego dziedzictwa kulturowego, edukacja kulturalna oraz zwiększanie zainteresowania kulturą i sztuką. **Beneficjenci:** uczniowie i studenci szkół filmowych, młodzi artyści, filmowcy, fotograficy, literaci, krytycy, domy kultury, organizacje pozarządowe działające w obszarze kultury. **Główne programy:** „Kultura się liczy!”, „Dom Kultury+”, „Program stypendialny Młoda Polska”, Program Narodowego Centrum Kultury "Grunwald", „Obserwatorium kultury”, „Kurs na kulturę”, „Kadra kultury”, programy stypendialne i wymiany młodzieży.

37. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska (www.nfosigw.gov.pl)

Zakres działania: wdrażanie projektów ekologicznych, które uzyskały lub uzyskają wsparcie finansowe z Komisji Europejskiej oraz dofinansowanie tych przedsięwzięć ze środków NFOŚ, pożyczki i dotacje, a także inne formy dofinansowania, przeznaczone na dofinansowanie dużych inwestycji o znaczeniu ogólnopolskim i ponadregionalnym w zakresie likwidacji zanieczyszczeń wody, powietrza i ziemi, zadania z dziedziny geologii i górnictwa, monitoringu środowiska, ochrony przyrody i leśnictwa, popularyzowania wiedzy ekologicznej, profilaktyki zdrowotnej dzieci, a także prac naukowo-badawczych i ekspertyz oraz inwestycji wykorzystujących odnawialne źródła energii. NFOŚ pełni także rolę Instytucji Wdrażającej dla pięciu priorytetów Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. **Beneficjenci:** jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa, instytucje i urzędy, szkoły wyższe i uczelnie, jednostki organizacyjne ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe, administracja państwowa, osoby fizyczne. **Główne programy:** „Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko”, „System zielonych inwestycji”, „Dofinansowanie systemu recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji”, Instrument Finansowy 'Life+'.

38. Narodowy Bank Polski (www.nbp.pl)

Zakres działania: dofinansowanie działań istotnych dla edukacji ekonomicznej. **Beneficjenci:** organizacje pozarządowe, instytucje zewnętrzne, studenci, uczniowie. **Główne programy:** stypendia NBP, konkursy na prace magisterskie, doktorskie i habilitacyjne, konkursy na prace pisemne, „Konkurs o Nagrodę im. Władysława Grabskiego”.

39. Polsko - Amerykańska Fundacja Wolności (www.pafw.pl)

Zakres działania: umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, demokracji i gospodarki rynkowej w Polsce, w tym wyrównywanie szans rozwoju indywidualnego i społecznego, wspieranie procesów transformacji w innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej, realizacja programów w zakresie edukacji, rozwoju społeczności lokalnych. **Beneficjenci:** uczniowie, nauczyciele i rodzice, szkoły, placówki pozaszkolne oraz nieformalne grupy młodzieży, studenci, absolwenci, uniwersytety trzeciego wieku, organizacje pozarządowe, samorządy lokalne, przedsiębiorcy. **Główne programy:** „Równać szanse”, „PROJEKTOR -

wolontariat studencki”, „Szkoła ucząca Sie”, „Przedsiębiorczość w szkole”, „Stypendia pomostowe”, „Dla dzieci”, „Uniwersytety trzeciego wieku”, „Wspieranie organizacji pozarządowych”, „Działaj Lokalnie”, „Program Rozwoju Bibliotek”, „Lokalne Partnerstwa PAFW”, „Liderzy PAFW”, „Work In Poland”, Konkurs „Pro Publico Bono”, „Wieś Aktywna: budowanie społeczeństwa informacyjnego (e-Vita)”, „Obywatel i Prawo”, Stypendia im. L. Kirklanda.

40. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (www.parpa.pl)

Zakres działania: działalność usługowa (szkolenia, ekspertyzy, konsultacje, opracowywanie nowych technologii oddziaływań, publikacje itp.), zadania administracyjno-koordynacyjne (prace legislacyjne, nadzór nad lecznictwem odwykowym, interwencje, opracowywanie standardów usług, zlecenie i finansowanie zadań, prowadzenie baz danych). **Beneficjenci:** osoby prywatne, instytucje i organizacje pozarządowe zajmujące się problematyką alkoholową.

41. Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży (www.pcyf.org.pl)

Zakres działania: wspieranie rozwoju intelektualnego, społecznego oraz fizycznego dzieci i młodzieży, dotacje finansowe, organizowanie szkoleń dla przedstawicieli władz samorządowych, liderów organizacji pozarządowych i nieformalnych grup młodzieżowych, wychowawców. **Beneficjenci:** dzieci i młodzież, organizacje pozarządowe, administracja samorządowa, liderzy nieformalnych grup młodzieżowych, wychowawcy. **Główne programy:** Make a connection, Równać szanse, Lokalne fundusze młodych, Świetlica moje miejsce, Bank inicjatyw młodzieżowych, Edukacja konsumencka, Badaj i realizuj, Life skills - trening umiejętności społecznych, Youth empowerment partnership programme, Lokalny fundusz młodych - Warszawa.

42. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (www.pfron.org.pl)

Zakres działania: wsparcie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz zatrudnianie osób niepełnosprawnych. **Beneficjenci:** osoby indywidualne, organizacje pozarządowe i jednostki administracji i samorządu. **Główne programy:** STUDENT, PEGAZ, KOMPUTER DLA HOMERA.

43. Polska Fundacja Pomocy Dzieciom „Maciuś” (www.pfpd.org)

Zakres działania: pomoc biednym oraz niepełnosprawnym dzieciom (wydawanie żywności, odzieży, przyborów szkolnych, szkolenia, sympozja, seminaria, odczyty, profesjonalna pomoc psychologiczna, programy fundacji, działalność edukacyjną, wydawniczą i badawczą), organizowanie turnusów oraz obozów edukacyjnych i rehabilitacyjnych, prowadzenie świetlic socjoterapeutycznych, zajęć rehabilitacyjnych oraz profilaktycznych, rzecznictwo interesów dzieci i młodzieży ze środowisk marginalizowanych społecznie, opracowywanie materiałów wydawniczych służących profilaktyce zagrożeń dzieci i młodzieży. **Beneficjenci:** dzieci, młodzież, w tym niepełnosprawne, szkoły. **Główne programy:** „Dobry jak chleb”.

44. Program Danone (www.danone.pl)

Zakres działania: walka z niedożywieniem, wykluczeniem społecznym i ubóstwem. **Beneficjenci:** dzieci. **Główne programy:** „Podziel się posiłkiem”.

45. Program Daphne III (www.mswia.gov.pl/daphne)

Zakres działania: udzielanie dotacji operacyjnych oraz dotacji na konkretne projekty ponadnarodowe, walka z formami przemocy (fizycznej, seksualnej i psychicznej) wobec dzieci, młodzieży i kobiet, w tym m.in.: zapobieganie i zwalczanie wykorzystywania seksualnego, przemocy w rodzinie i w szkole oraz wsparcie ofiarom przemocy i grupom ryzyka. **Beneficjenci:** organizacje pozarządowe, władze lokalne, ośrodki naukowe i badawcze. **Główne programy:** Program Daphne III.

46. Program eTwinning (www.etwinning.pl)

Zakres działania: promocja wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) w szkołach europejskich, wykorzystania Internetu we współpracy ponad granicami, współpracy i wymiany informacji i materiałów do nauki, poszerzanie zakresu pedagogicznych możliwości oferowanych uczniom i nauczycielom, motywowanie do nauki i otwarcia na Europę. **Beneficjenci:** nauczyciele, uczniowie, dyrektorzy szkół, bibliotekarze, przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne. **Główne programy:** Program eTwinning, „Nasz projekt eTwinning”, „eTwinning w szkolnej bibliotece”, „Dyrektorzy szkół w eTwinning”.

47. Erasmus + (www.frse.org.pl)

Program Erasmus+ wszedł w życie 1 stycznia 2014 r. Zintegrował dotychczasowe programy: „Uczenie się przez całe życie” (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius i Grundtvig), „Młodzież w działaniu” oraz Jean Monnet, Erasmus Mundus, TEMPUS, ALFA, EDUlink. Po raz pierwszy w programach edukacyjnych Unii Europejskiej, wspierane są również inicjatywy związane ze sportem. Finansowanie programu zaplanowane jest na siedem lat, czyli do roku 2020.

48. Program Europa dla Obywateli (www.europadlaobywateli.pl)

Zakres działania: dotacje na projekty spotkań mieszkańców miast, stymulujące dialog między obywatelami a instytucjami Europy i rozwijające relacje między miastami/regionami i ich obywatelami, dotacje na realizację przedsięwzięć na szczeblu europejskim, angażujących obywateli do debaty publicznej, organizowanie wydarzeń medialnych, promujących program oraz przeprowadzanie badań i sondaży opinii publicznej, współfinansowanie realizacji projektów upamiętniających miejsca, archiwa i ofiary reżimów stalinowskiego i nazistowskiego. **Beneficjenci:** władze i organizacje lokalne, organizacje badające europejski porządek publiczny (zespoły ekspertów), grupy obywateli, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, organizacje pozarządowe, związki zawodowe, instytucje edukacyjne, organizacje skupiające wolontariuszy, działające w dziedzinie sportu amatorskiego.

49. Program Uczenie się przez całe życie (www.llp.org.pl)

Zakres działania: rozwój różnych form uczenia się przez całe życie poprzez wspieranie współpracy między systemami edukacji i szkoleń w krajach Europy. **Beneficjenci działań:** dorośli, dzieci, uczniowie, studenci, przedszkola, szkoły, uczelnie. **Główne programy:** Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig oraz program międzysektorowy i program Jean Monnet.

50. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (www.prow.rolnicy.com)

Zakres działania: wsparcie w zakresie poprawy konkurencyjności sektora rolnego i leśnego, poprawy środowiska naturalnego i obszarów wiejskich, podnoszenia jakości życia na wsi i różnicowania gospodarki wiejskiej, osi Leader. **Beneficjenci:** rolnicy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, lokalne grupy działania, gminy lub ich jednostki organizacyjne,

kościół lub inne związki wyznaniowe, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej – nadleśnictwa, Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe. **Główne programy:** Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013.

51. Fundusz Szwajcarski (Szwajcarsko - Polski Program Współpracy) (www.programszwajcarski.gov.pl)

Zakres działania: wsparcie projektów w zakresie bezpieczeństwa, reform, wsparcie w obszarze środowiska i infrastruktury, wsparcie dla sektora prywatnego, finansowanie działań na rzecz rozwoju społecznego i zasobów ludzkich. **Beneficjenci:** instytucje sektora publicznego i prywatnego oraz organizacje pozarządowe. **Główne programy:** Fundusz Szwajcarski, Fundusz na Przygotowanie Projektu.

52. Urzędy Marszałkowskie

Beneficjenci: wszystkie podmioty. **Główne programy:** Regionalne Programy Operacyjne 2014-2020, Programy Pomocy Społecznej, Wojewódzki program profilaktyki alkoholowej, Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii, Strategie Informatyzacji Województw, dotacje celowe, programy regionalne i konkursy na zadania zlecone organizacjom społecznym niemal w każdej dziedzinie funkcjonowania samorządu wojewódzkiego.

53. Fundacja Komeńskiego (www.frd.org.pl)

Zakres działania: zapewnienie optymalnych warunków rozwoju i wyrównania szans edukacyjnych dzieciom do 10. roku życia, szczególnie z małych miejscowości i środowisk zaniedbanych. **Beneficjenci:** dzieci i ich rodzice, nauczyciele, organizacje pozarządowe, samorządy, instytucje pomagające dzieciom. **Główne programy:** „Akademia Komeńskiego”, „Gdy nie ma przedszkola”, „Partnerstwo na rzecz Rozwoju i Edukacji Małych Dzieci”, „Obywatel i dziecko”, „Niewidzialne dzieci”, „Przeciwdziałanie wykluczeniu małych dzieci”, „Dla Dzieci II”, „Monitorowanie gminnych strategii edukacyjnych”, „Program rozwoju małego dziecka”, „Biblioteczne zajęcia dla dzieci i rodziców”.

54. Fundacja AXA (www.axa.pl)

Zakres działania: wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, ochrony dziedzictwa kulturowego, wolontariatu, wspieranie kobiet w okresie macierzyństwa. **Beneficjenci:** organizacje pozarządowe. **Główne programy:** AXA „Wspieramy mamy”.

55. Polsko - niemiecka współpraca młodzieży (www.dpjw.org)

Zakres działania: dofinansowanie polsko-niemieckich spotkań młodzieży, wymiana doświadczeń i organizacja szkoleń dla animatorów kursów dla tłumaczy grupowych oraz letniej akademii podejmującej tematy historii polsko-niemieckiej, opracowanie i wydanie materiałów przedstawiających różne aspekty wymiany młodzieży. **Beneficjenci:** młodzież, nauczyciele, szkoły, przedstawiciele instytucji publicznych i samorządowych, organizacje pozarządowe. **Główne programy:** dotacje: na polsko - niemieckie spotkania młodzieży, podróże do miejsc pamięci, praktyki w kraju sąsiada, programy specjalistyczne dla organizatorów wymiany.

56. Federacja Inicjatyw Oświatowych (www.fio.org.pl)

Zakres działania: wspieranie aktywności obywatelskiej i przemian w oświacie, zakładanie lokalnych stowarzyszeń rozwoju wsi, przejmowanie szkół, przedszkoli i innych placówek, którym grozi likwidacja, podnoszenie poziomu nauczania i dostosowywanie metod do indywidualnych potrzeb uczniów, przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. **Beneficjenci:** podmioty reprezentujące środowisko wiejskie. **Główne programy:** „Z Małej Szkoły w wielki świat”.

57. Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości

(www.system.junior.org.pl)

Zakres działania: realizacja programów przygotowujących młodzież do wejścia na rynek pracy, pozwalających lepiej zrozumieć zasady ekonomii i funkcjonowania biznesu. **Beneficjenci:** młodzież szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, szkoły. **Główne programy:** Programy ponadgimnazjalne: „Banki w akcji”, „Być przedsiębiorczym na rynku pracy”, „Dzień przedsiębiorczości”, „Ekonomia stosowana”, „Młodzieżowe mini-przedsiębiorstwo”, „Moje finanse”, „Przekonujemy się do prywatyzacji”, „Zarządzanie firmą”, Programy gimnazjalne: „Ekonomia na co dzień”, „Przedsiębiorczość”, Programy podstawowe: „Od grosika do złotówki”, „Szkoła przedsiębiorczości”.

58. Towarzystwo Inicjatyw Twórczych "ę" (www.tit.home.pl)

Zakres działania: realizacja projektów społeczno-kulturalnych, które pozwalają uczestnikom odkryć własne pasje, uczyć

twórczego myślenia, zwiększają kompetencje kulturowe, wspieranie przygotowania młodych ludzi, animatorów kultury i seniorów do uruchamiania własnych projektów, wydawanie publikacji, organizacja pokazów filmowych i wystaw, realizacja inicjatyw angażujących osoby starsze do działania na rzecz otoczenia, promują współpracę międzypokoleniową

i wolontariat starszych. **Beneficjenci:** fundacje, stowarzyszenia, domy kultury, biblioteki, spółdzielnie mieszkaniowe, młodzi ludzie, animatorzy kultury, seniorzy. **Główne programy:** „Redakcja międzypokoleniowa”, „Seniorzy w akcji”, „Młodzi menedżerowie kultury”, Animatornia”, „Zoom na domy kultury”.

Załącznik 5 Użyteczne portale informacyjne

www.ngo.pl

Ogólnopolski portal organizacji pozarządowych. Dział „Fundusze” zawiera aktualne informacje o możliwościach finansowania organizacji pozarządowych. Portal ten informuje także na bieżąco o szkoleniach, zmianach w prawie, zamieszcza wzory dokumentów (np. umów), można stąd pobrać materiały, broszury, raporty itd. Umożliwia otrzymywanie za pośrednictwem newslettera bieżących (dwa razy w tygodniu) informacji z działów tematycznych: administracja, biblioteka, badania-civicpedia, fundusze strukturalne, ludzie sektora, mediateka, nowe technologie, pomoc społeczna, poradnik dla NGO, pozytek.ngo.pl, równość, Unia Europejska, wydawnictwa.ngo.pl, sklep.ngo.pl

www.eurodesk.pl

Eurodesk to program dla młodzieży, osób pracujących z młodzieżą i organizacji młodzieżowych, wspierany – finansowo i merytorycznie - przez Komisję Europejską, Ministerstwo Edukacji Narodowej i Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa wyższego w ramach programu "[Erasmus+](#)" **Eurodesk to sieć** działająca w 33 krajach europejskich. Należą do niej organizacje i instytucje pracujące z młodzieżą, zajmujące się informacją europejską i/lub młodzieżową. W Eurodesku działa ponad 1300 organizacji, w tym blisko 100 w sieci [Eurodesk Polska](#) . **Eurodesk to informacja** o możliwościach w Europie - dla młodzieży i osób pracujących z młodzieżą. Edukacja, szkolenia, mobilność, fundusze – to główne obszary zainteresowania naszych odbiorców. A tym samym i nasze.

www.pozytek.gov.pl

Strona zarządzana przez Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Można tu uzyskać bieżące informacje o inicjatywach społecznych oraz informacje dla organizacji wykonujących zadania z zakresu pożytku publicznego. Serwisy zawierają następujące działy: organizacje pozarządowe, np. wykaz organizacji 1%, fundusze dla ngo, prawo - w tym bieżące zmiany w ustawie o pożytku publicznym i wolontariacie oraz inne akty prawne związane z ngo, monitoring, np. działalności lokalnych instytucji publicznych/ badania i analizy dotyczące III sektora, PO Kapitał Ludzki, czyli najświeższe informacje dotyczące możliwości finansowania projektów z tego programu, wolontariat, czyli np. jak zawrzeć umowę

z wolontariuszem, FIO – opis rządowego programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, ekonomia społeczna, czyli jak z organizacji społecznej uczynić podmiot samofinansujący się, RDPP – informacje o funkcjonowaniu Rady Działalności Pożytku Publicznego.

www.pafw.pl

Strona główna Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, największej prywatnej organizacji wspierającej działania organizacji pozarządowych i innych instytucji w Polsce. Fundacja finansuje konkursy grantowe realizowane i rozliczane przez polskie organizacje pozarządowe. Na stronie można zapoznać się ze wszystkimi programami dotacyjnymi oraz kalendarzem wydarzeń.

www.funduszeeuropejskie.gov.pl

Portal Funduszy Europejskich na lata 2014-2020. Można się z niego dowiedzieć m.in., jak realizować projekty z funduszy, jakie są możliwości uzyskania wsparcia na swój projekt, znaleźć informacje o zainicjowanej przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego akcji „Proste fundusze”, informacje o konkursach promujących fundusze, materiały promocyjne oraz logotypy poszczególnych programów.

www.witrynawiejska.org.pl

Witryna Wiejska jest częścią programu "Wieś Aktywna Budowanie społeczeństwa informacyjnego, e-VITA". Partnerami programu są Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności i Fundacja Wspomagania Wsi. Tworzona i redagowana jest przez zespół Fundacji Wspomagania. Na stronie można znaleźć informacje o wszystkim, czego potrzebuje lider organizacji wiejskiej. Portal umożliwia także zamieszczanie informacji o swojej wsi, organizacji, wydarzeniu w ramach projektu pn. „Atlas inicjatyw”.

www.wies.com.pl

Rolniczy serwis internetowy: Wieś Polska, a w nim tematy dotyczące turystyki. Umożliwia bezpłatną reklamę oraz sprzedaż w sklepach internetowych produktów z zakresu rzemiosła i sztuki. Grupy i osoby indywidualne mogą wystawiać tam swoje produkty. Dodatkowo jest Forum Rolne.

www.wrota.podkarpackie.pl

Strona podkarpackiego Urzędu Marszałkowskiego prezentuje informacje o regionie, funduszach strukturalnych, działaniach finansowanych przez samorząd oraz udostępnia dokumenty dotyczące rozwoju. **Wrota Podkarpackie** to jeden z elementów Programu Informatyzacji Województwa wpisujący się w koncepcję "e-Government – Wrota Polski", zainicjowaną przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, a mającą na celu budowanie społeczeństwa informacyjnego przez zapewnienie lepszego dostępu do sektora publicznego, podniesienie efektywności funkcjonowania administracji rządowej i samorządowej oraz szeroko rozumianą promocję regionów. Podobne portale znajdują się w pozostałych 15 województwach Polski.

www.polskawue.gov.pl

Informacje zawarte na tym portalu dotyczą wszystkiego, co wiąże się z członkostwem Polski w UE, w tym: bieżące wydarzenia w dziale Aktualności, dział Polska w UE, zawierający np. dokumenty związane z integracją, historia członkostwa, dział „Informacje o UE”: UE w pigułce/ prawo/ warto wiedzieć/ Centrum Informacji Europejskiej/ źródła informacji o UE/ szkolenia europejskie/ moja szkoła w Unii Europejskiej. To też bardzo użyteczny portal w zakresie wyszukiwania stron www polskich i europejskich instytucji publicznych. Portal zarządzany przez Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, włączony w struktury Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

www.cdr.gov.pl

Wspólna strona ośrodków doradztwa rolniczego w Polsce, zawiera kontakty do ośrodków oraz linki do instytucji rządowych, uczelni rolniczych, instytutów, organizacji i innych. **Centrum Doradztwa Rolniczego** z siedzibą w Brwinowie, wraz z oddziałami w Krakowie, Poznaniu i Radomiu, rozpoczęło działalność **1 stycznia 2005 r.** w drodze przekształcenia Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich. Na tej stronie można uzyskać informację związaną z ekonomicznymi sprawami wsi.

www.agroinfo.pl

Portal dostarcza bieżącej informacji związanej z obszarami wiejskimi. Można tu odnaleźć linki do instytucji wg podziału na: urzędy i instytucje/stowarzyszenia agroturystyczne/fundacje/ izby rolnicze/giełdy rolne/ośrodki doradztwa

rolniczego/instytuty/szkoły wyższe. Oprócz tego komunikaty, informacje o programach pomocowych, linki do innych stron internetowych.

www.agro-info.org.pl

Na stronach serwisu **"Agro-Info"** prowadzonym przez **Biuro Programów Wiejskich Fundacji Fundusz Współpracy** znajdują się dane na temat bieżących działań programów funkcjonujących w ramach Biura Programów Wiejskich, a także informacje o aktualnych przedsięwzięciach i wydarzeniach związanych z funkcjonowaniem polskiej wsi, o konkursach i konferencjach. Ciekawym źródłem informacji jest tu **Baza danych** o prowadzonej przez rolników działalności gospodarczej będącej dla nich alternatywnym źródłem dochodów oraz publikacje **"Pomysły na przedsiębiorczość na wsi"** (www.agrinpol.pl). Na **Forum dyskusyjnym** można wziąć udział w dyskusjach na tematy związane z problematyką wiejską. W serwisie można znaleźć też **Informator** zawierający dane o funkcjonowaniu rynków produktów rolnych w warunkach integracji oraz informacje przydatne z punktu widzenia rozwoju obszaru wiejskich.

www.faow.org.pl

Strona zarządzana przez Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich - ogólnopolskie porozumienie organizacji działających na rzecz wsi. Organizacje uczestniczące w FAOW współdziałają na rzecz lepszego funkcjonowania polskiej wsi w ramach Unii Europejskiej poprzez aktywizowanie społeczności wiejskich i zwiększanie ich udziału w procesie przemian na wsi, a także promowanie zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich. Na stronie można zapoznać się z aktualnymi kierunkami programowania rozwoju wsi, w tym również w kontekście WPR, poznać przykłady dobrych praktyk programów Leader + oraz znaleźć informacje na temat szkoleń, konferencji, seminariów związanych z problematyką wsi.

www.ppr.pl

Pierwszy Portal Rolny, a w nim informacje o: produkcji roślinnej i zwierzęcej, rolnictwie ekologicznym, Unii Europejskiej, finansach, PROW 2007-2013 oraz 2014-2020, dopłatach i rentach strukturalnych, targach, konferencjach, spotkaniach, szkoleniach